

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANA SANAT DALI

**POSTA SANATI VE 1970 SONRASI SERGİLEME
YÖNTEMLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞÜKRİYE İNAN ÇALAPKULU

GAZİANTEP
TEMMUZ, 2023

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANA SANAT DALI

**POSTA SANATI VE 1970 SONRASI SERGİLEME
YÖNTEMLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞÜKRİYE İNAN ÇALAPKULU

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa Cevat ATALAY

GAZİANTEP
TEMMUZ, 2023

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,

- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,

- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Şükriye İNAN ÇALAPKULU

Tezin Savunma Tarihi:03/07/2023

ÖZET

POSTA SANATI VE 1970 SONRASI SERGİLEME YÖNTEMLERİ

ÇALAPKULU İNAN, ŞÜKRİYE

Yüksek Lisans Tezi,

Resim Ana Sanat Dalı

Resim Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa Cevdet ATALAY

Temmuz- 2023, 111 sayfa

Bu tezin amacı, Posta Sanatı ve 1970 sonrası sergileme yöntemlerini incelemek ve bu sergileme yöntemlerini posta sanatının düşünce tarzı doğrultusunda farklı mekânlarda tasarlayarak kurulumunu sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda posta sanatı tarihi, posta sanatının ortaya çıkmasında etkili sanat akımları ve 1970'ten sonra posta sanatının sergileme yöntemleri araştırılmıştır. Posta sanatının etkileyici ve ilgi çekici unsurlarını vurgulayarak, sergileme ve kurulum süreçlerinde posta sanatının özgürlükçü ve dışavurumcu doğasını yansıtan farklı iç mekân, dış mekân ve sanal mekânlarda sergilemeler yapılmıştır. Böylece, izleyiciye ilginç bir deneyim sunmak ve posta sanatının potansiyelini genişletmek amaçlanmıştır. Bu tezde, nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması yeğlenmiştir. Evren olarak oluşturulan “Emailart2022 Uluslararası Posta Sanatı Çevrimiçi Sergisi” kapsamında yirmi iki ülke örneklem ise sergiye katılan 232 katılımcıdır. Nitel araştırmada veri toplama tekniği olarak katılımcı gözlemci ve doküman belge incelemesi yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemi ile betimsel çözümleme yapılmıştır. Betimsel çözümleme yöntemi ile alanyazın taraması, veriler, internet kaynakları, kitaplar, dergiler, broşür ve kataloglar ve üniversitelerin internet bağlantılı ve fiziki kütüphanelerinden yararlanılmıştır. Ayrıca araştırmacı, katılımcı gözlemci olarak süreçte yer almıştır. Uygulama kısmında, bir dijital posta sanatı sergisi düzenlenmiştir. Bu serginin verileri internet ortamında oluşturulan bir sanal galeride ve çeşitli iç ve dış mekânlarda kullanılarak sergilemelere gidilmiş ve sergileme yöntemlerine örnekler oluşturulmuştur. Sonuç kısmında posta sanatından 1970 sonrası sergileme yöntemleri üzerinde durulmuştur. Yapılan posta sanatı sergisi sonucunda alternatif sergileme yöntemleriyle çözümler sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Posta Sanatı, 1970 Sonrası, Sergileme, Sergileme Yöntemleri

ABSTRACT

MAIL ART AND METHODS OF EXHIBITION AFTER 1970

ÇALAPKULU İNAN, Şükriye

MA Thesis,

Art Painting Department

Painting Master's Program

Supervisor: Prof. Dr. Mustafa Cevat ATALAY July-2022, 111 pages

The aim of this thesis is to analyze Mail art and exhibition methods after 1970 and to design and install these exhibition methods in different spaces in line with the way of thinking of mail art. For this purpose, the history of mail art, the art movements effective in the emergence of it and the exhibition methods after 1970 have been investigated. By emphasizing the impressive and interesting elements of mail art, exhibitions were made in different indoor, outdoor and virtual spaces reflecting the libertarian and expressionist nature of mail art in the exhibition and installation processes. Thus, it is aimed to offer an interesting experience to the audience and to expand the potential of mail art. In this thesis, action research, one of the qualitative research designs, was preferred. Within the scope of the "Emailart2022 International Mail Art Online Exhibition", twenty-two countries are population, whereas 232 participants who attend the exhibition are the sample. As data collection techniques in qualitative research, participant observer and document review were used. Descriptive analysis was used with qualitative research method. With the descriptive analysis method, literature review, data, internet resources, books, journals, brochures and catalogues, and internet-connected and physical libraries of universities were benefited. In addition, the researcher took part in the process as a participant observer. In the implementation part, a digital mail art exhibition was organized. The data of this exhibition were used in a virtual gallery created on the internet and in various indoor and outdoor spaces, and different examples of exhibition methods were created. In the conclusion part, mail art exhibition methods after 1970 are emphasized. As a result of this mail art exhibition, solutions were presented with alternative exhibition methods

Keywords: Mail Art, Post-1970, Exhibition, Exhibition Methods

ÖNSÖZ

Öncelikle vatanımızın kurucusu büyük önder Mustafa Kemal ATATÜRK'e, akademik eğitim sürecimde desteğini esirgemeyen tez danışmanım değerli hocam Sayın Prof. Dr. Mustafa Cevat ATALAY'a teşekkür ederim.

Beni yetiştiren ve her zaman arkamda olan sevgili annem ve babama, yoğun bir biçimde çalıştığım araştırma sürecinde sabrı ve hoşgörüsüyle sevgili eşime ve canım kızım Mina Ayşe ÇALAPKULU'na, her zaman bana destek olan kız kardeşlerime, yanımda olan ve beni teşvik eden arkadaşlarıma ve bu sürecin başından sonuna kadar yanımda olan herkese çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	Sayfa
ABSTRACT	i
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
GÖRSELLER LİSTESİ	vi

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	1
B. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
C. Araştırmanın Yöntemi	3
D. Varsayımlar	4
E. Sınırlılıklar	5

BÖLÜM I

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Posta Tarihi.....	6
1.2. Posta ve Sanat.....	8
1.2.1. Resimli Mektuplar	13
1.3. Posta Sanatı Tarihi.....	20
1.3.1 Posta Sanatını Etkileyen Akım ve Oluşumlar.....	25
1.3.2. Posta Sanatının Genel Özellikleri	29
1.3.3. Ray Johnson ve Posta Sanatı Okulu	33
1.4. Dünyada ve Türkiye’de Posta Sanatı Örnekleri	35
1.5. Sergileme ve Sergileme Çeşitleri	44
1.5.1. Posta Sanatında 1970’ten İtibaren Sergileme Yöntemleri	53

BÖLÜM II

UYGULAMA ÇALIŞMALARI

2.1. Gerçekleştirilen Uygulamalar.....	63
2.1.1. Uygulama 1.....	64
2.1.2 Uygulama 2.....	75

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	87
KAYNAKÇA	95

GÖRSELLER LİSTESİ

	Sayfa
Görsel 1. William Mulradi, “Penny Black” , 1840.....	10
Görsel 2. Osmanlı Dönemi Aylık Ampir Posta Pulu, 1881	11
Görsel 3. Türkiye Cumhuriyeti İlk Posta Pulu, 1923	11
Görsel 4. Yves Klein, “Blue Stamp”, 1958	12
Görsel 5. Ryosuke Cohen , “Brain Cell”, No927, 2015	13
Görsel 6. Ryosuke Cohen, “ Emailart2022 Uluslararası Posta Sanatı Projesi”	13
Görsel 7. Ray Johnson,1964.....	15
Görsel 8. Vincent-Van-Gogh, Resimli Mektup Örneği,.....	16
Görsel 9. Moses Soyer, Resimli Mektup Örneği.....	17
Görsel 10. Gaziantep Üniversitesinde düzenlenen “1. Uluslararası Resimli Mektup Sanatı Sergisi” afişi, 2020	18
Görsel 11. Gaziantep Üniversitesi “1. Uluslararası Resimli Mektup Sanatı Sergisi” afişi ,2020,.....	18
Görsel 12. New Yazışma Okulu Sergisine başvuru daveti, Whitney Museum of Amerikan Art’ta küratörlüğünü Marcia Tucker’in üstlendiği sergi, 1970	22
Görsel 13. Ray Johnson, 1969, Mail Art Fotokopi.....	22
Görsel 14. Ray Johnson, İsimsiz, 1970, Mail Art fotokopi, Ray Johnson Malikanesi,	23
Görsel 15. Ray Johnson, Mail Art Fotokopi,1970.....	23
Görsel 16. Görüntü Bankası, Vancouver, Kanada, 1977	24
Görsel 17. George Maciunas tarafından yazılan Fluxus Manifestosu,1963 Kaynak: http://georgemaciunas.com	27
Görsel 18. Dick Higgins, "İntermedia Chart", 1995.	28
Görsel 19. Ray Jonhson, Posta Kartı, (Maria & Schnepel,)	34
Görsel 20. Ray Johnson,1964, Ray Johnson State İzniyle	34
Görsel 21. Ray Johnson Mektup Arşivi,1964, Ray Johnson State İzniyle.....	35
Görsel 22. Ray Johnson, İsimsiz, Posta Fotokopisi	36
Görsel 23. Ray Johnson, “How to Draw John Waters” 1990+, Mail Art Fotokopisi	36
Görsel 24. Nur Koçak’ın katıldığı posta sanatı sergisinin katılımcı listesi, 1982, 38	
Görsel 25. Rüchan Şahinoğlu, Sanatçı Kartpostalları Sergisi, Maçka Sanat Galerisi, 2001.....	39
Görsel 26. İsmail Sayar, Mail Art Eseri, Künstlerhaus Stuttgart, 1979 (Salt Araştırma, İsmail Sayar Arşivi)	39
Görsel 27. Cengiz Çekil, “Günce”, 1976	40
Görsel 28. Emilio Morandi'nin Cengiz Çekil'e gönderdiği mektup ve Posta Sanatı Katılımcı Listesi, Arte Studio, İtalya, (Salt Araştırma, Cengiz Çekil Arşivi)	40
Görsel 29. Galeri Selvin Posta Sanatı Kataloğu Kapak Görseli (Galeri Selvin, 1995).	42
Görsel 30. Küratör Harald Szeemann’nın 5. Documenta sergisinden, 1972.....	47

Görsel 31. Küratör Harald Szeemann’nın “When Ideas Become Form” sergisinden, 1969.....	47
Görsel 32. Domenico Remps, Merak Kabini, Müze Opificio delle Pietre Dure, Floransa, İtalya, 1690,.....	49
Görsel 33. Montecarotto MAM Posta Sanat Müzesinden Görüntü	55
Görsel 34. Uluslararası Posta Sanatı Festivali, ICC Antwerp 1970'lerin Posta Sanatına Adanmış İlk ve Son Büyük Retrospektif Sergisi, 1981	57
Görsel 35. “A – Ruth Wolf-Rehfeldt ve Robert Rehfeldt’in Posta Sanatı Arşivi”, ChertL�dde, Berlin, Sergi Görünümü,2017	57
Görsel 36. Annik Wetter– MAMCO, Cenevre, 2018 Sergi Görünümü, Fotoğraf	58
Görsel 37. Pierre Bruneau, (Posta Sanatı), 1997-2021. Fotoğraf: Pierre Bruneau....	58
Görsel 38. Ruggero Maggi (Küratör, sanatçı), İtalyan Posta Saronno Postanesinden Posta Sanatı sergisi.....	59
Görsel 39. Namık Kemal Üniversitesi Mail at Bienali açılış konuşması,	60
Görsel 40. Namık Kemal Üniversitesi 1. Uluslararası Mail Art Bienali Sergisi.....	60
Görsel 41. Emailart2022, “Dünya Posta Günü Online Posta Sanatı Sergisi Afişi” ..	65
Görsel 42. E-mailart2022 Projesi Duyuru Afişi	65
Görsel 43. Emailart2022 Posta Sanatı Sergisi Katılımcı Listesi	67
Görsel 44. Emailart2022 Posta Sanatı Sergisi Katılım Belgesi.....	67
Görsel 45. Kozymailart Web Sitesi Emailart2022 Sergi Duyurusu	68
Görsel 46. Mailart.pt. Web Sitesi Uluslararası Posta Sanatı Sanatçıları Sergi �a�rılırları Web Sitesi Emailart2022 Sergi Duyurusu	69
Görsel 47. Uluslararası Posta Sanatı Birliği (İ�OMA) Web Sitesinde Mail Art Duyuru Sayfasında Emailart2022 Sergisi Duyurusu	69
Görsel 48. Mailart Projects Web sitesinde Emailart2023 Proje afişi duyurusu	70
Görsel 49. Uluslararası Posta Sanatı Web Site Duyuru Sayfası.....	70
Görsel 50. Emailart2022 Posta Sanatı Sergisi Proje Instagram Sayfası.....	71
Görsel 51. Emailart2022 Posta Sanatı Sergisi ,Artsteps Programı Sanal Sergi Giriş Görüntüsü.....	72
Görsel 52. Emailart2022 Posta Sanatı Sergisi, Artsteps Sanal Sergi Görüntüsü	72
Görsel 53. Emailart2022 Posta Sanatı, Artsteps Programı Sanal Sergi Görüntüsü	72
Görsel 54. Emailart2022 Posta Sanatı Sergisi Proje katılımcılarından işlerinden �rnekler	74
Görsel 55. Emailart2022 Posta Sanatı Sergisi Katılımcı İşleri	75
Görsel 56. şükriye İnan �alapkulu, “Ağaç Gövdesi ve Dallarında Sergileme �rnekleri”, Fotoğraf, 2023,.....	77
Görsel 57. şükriye İnan �alapkulu, “Kayık içinde ve dışında sergileme �rnekleri”,	78
Görsel 58. şükriye İnan �alapkulu, “Kayık İçinde Dağınık Sergileme”, Fotoğraf, 2023.....	79
Görsel 59. şükriye İnan �alapkulu, “İlan Panosu �zerine Sergileme �rneği” , Fotoğraf, 2023	79
Görsel 60. şükriye İnan �alapkulu,“Apartman içi posta kutuları Sergileme �rneği”, Dijital Düzenleme, Fotoğraf, 2023.....	80
Görsel 61. şükriye İnan �alapkulu, “Apartman İçi Posta Kutusu Sergileme �rneği”, Fotoğraf, 2023	80
Görsel 62. şükriye İnan �alapkulu, , “Pazar Tezgahı ve Tezgah �rt�s� �zeri Sergileme �rneği”, Dijital Düzenleme, Fotoğraf, 2023	81
Görsel 63. şükriye İnan �alapkulu, “Oto Yıkamacıda Sergileme �rneği” , Dijital Düzenleme, Fotoğraf,2023.....	81

Görsel 64. Şükriye İnan Çalapkulu, Fotoğraf, 2023 “Lastik Tamircisinde Sergileme Örneği” (Dijital Düzenleme).....	82
Görsel 65. Şükriye İnan Çalapkulu, “Golf arabası Camı Sergileme Örneği”	82
Görsel 66. Şükriye İnan Çalapkulu, “Kamyonet camı sergileme örneği”, Dijital Düzenleme Fotoğraf, 2023	83
Görsel 67. Şükriye İnan Çalapkulu, “Kamyonet üzerine sergileme örnekleri” Fotoğraf,2023,.....	83
Görsel 68. Şükriye İnan Çalapkulu, “Cam kapı sergileme örneği” Dijital düzenleme, Fotoğraf, 2023	84
Görsel 69. Şükriye İnan Çalapkulu, “Çocuk Oyun Alanı Sergileme Örneği”,Dijital Düzenleme,Fotoğraf ,2023	84
Görsel 70. Şükriye İnan Çalapkulu, “Yakıt İstasyonu Benzin Tankı Üzeri Sergileme Örneği” Dijital Düzenleme, Fotoğraf, 2023.....	85
Görsel 71. Şükriye İnan Çalapkulu , “Oyun Alanı Sergileme Örneği” , Dijital Düzenleme, Fotoğraf, 2023	85
Görsel 72. Şükriye İnan Çalapkulu, “Turşu Kavanozları Sergileme Örneği”, Dijital Düzenleme, Fotoğraf, 2023	86
Görsel 73. Şükriye İnan Çalapkulu, “Zeytinyağı Şişeleri üzeri sergileme örnekleri”, Dijital Düzenleme, Fotoğraf, 2023.....	86

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi

İletişim insanlar arasındaki paylaşımın başlangıç noktasıdır. Toplumsal ve kültürel birlikteliğin en başat aracıdır. Bireyler konuşma ve yazma eylemleri yoluyla birbirlerine ileti yollar. Geçmiş çağlardan günümüze kadar bir dile getirme olarak ortaya çıkmıştır. İletilmek istenen bilgi bir gönderen, alıcı, kanal, ileti ve geri dönüş biçiminde olduğunda döngü tamamlanmaktadır. Teknoloji çağından önce insanlar ve ülkeler arası iletişim çeşitli yöntemlerle olmuştur. Bilginin iletilmesinde çeşitli yollara başvurulmuştur. Bilginin iletimi insanlar (ulak, rehber), hayvanlar (güvercin), çeşitli eşyalar (davul) duvar yazısı, işaret ve resimler yoluyla gerçekleştirilmiştir. Yerleşik yaşama geçme, yazının icadı, kâğıdın bulunması gibi çeşitli buluşlarla birlikte ülkeler arası haberleşme ağı oluşmaya başlamıştır. Her ülke kendi haberleşme dizgesini kurarak kendi içinde ve dışında diğer ülkelerle etkileşimini oluşturmuştur.

Mektuplaşma sanatçıları arasında oldukça sık kullanılan iletişim yollarından biridir. Sanatçılar bu yolla birbiriyle resim, yazı, şiir ve bilgi alışverişinde bulunmuştur. Çeşitli pullar mektup zarfları mektup kâğıtları önemli bir sektör durumuna gelmiştir. Sanatçıların birbirine yazdığı mektuplarla birlikte gönderdikleri çeşitli belgeler, bilgiler, resimler yazışma sanatını oluşturmuştur. Bu yazışma sanatı bizlere geçmişin izlerini taşır. Çeşitli sanat akımları içinde ortaya çıkan posta sanatının başlangıç noktasının belli olmamakla birlikte zaman içerisinde farklı akım ve hareketler içinde yer almıştır, Fluxus ile Ray Johnson'un bir sosyal yazışma ağı oluşturduğu dönemde yazışma sanatı kendini göstermektedir. Ray Johnson'un arkadaşlarına gönderdiği mektuplarda içerik olarak çeşitli şiir, yazı, resim, baskı, kolaj, fotokopi ve damga ile kompozisyonlar oluşturmuştur. Ray Johnson ile birlikte

yayılan posta sanatı oluşumu sanatçılar arası küçük eserler gönderimi ile sürmüş ve çeşitlenerek posta sanatını oluşturmuştur. Oluşan bu posta sanatının etkisi şimdiye değin sürmektedir. İnternet ile birlikte ülkeler arası sanat platformlarına dönüşmüştür. Dünyanın farklı yerlerinde profesyonel ve amatör sanatçılarla beraber geleneksel bir yapı doğmuş sanatçılar arası sanat ağı kurulmuştur. Bu sanat ağı posta sanatı ile dijital dünyada yerini bulmuştur. Posta sanatı ile çeşitli sergiler, festivaller, bienaller düzenlenmiştir. Posta sanatı özgün, doğal ve deneysel amaçla yapılmaktadır. Sanatçılar ifade ve malzeme kullanımında özgür olmuştur. Bağımsız ve deneysel oluşu, kısıtlanmadan sanat yapılabileceğinin göstergesidir. Bir kalıp ya da akıma sığmadan oldukça geniş kitlelere seslenen bir yapısı vardır. Bazen komik, olağandışı, hatta saçma olabilirken, bazen de muhalif ve ciddi tavrı ile izleyiciyi şaşırtmaktır. Posta sanatının en önemli amacı sanatçılar arası iletişime hizmet etmesidir. Posta sanatı sanatçıları aynı zamanda koleksiyonerdir. Birbirlerine gönderdikleri mektuplarla kendi küçük koleksiyonlarını oluştururlar. Koleksiyonda olan eserler alınıp satılmaz, yalnızca hediye olarak varlığını sürdürür.

Posta sanatında gönderilen işler, süreç ve sergileme kısmı sıra dışı olabilmektedir. Bağımsız ve deneysel bir ifade şekli olan posta sanatında eserler sergilenirken amacına uygun olarak bir araya getirilip bütünleştirilmelidir. Klasik yöntemler dışında, sergilemelerle posta sanatının özgün düşünme ve kolektif gücü daha iyi ortaya konulabilir. Katılımcı sayısına göre sergilemeler çeşitlenebilir.

Kavramsal Sanat ve Arazi Sanatı mekân kavramı ile sanat eseri kadar ilgilenmiştir. Mekânın içi ve dışı sergilenecek eser kadar önemlidir. Sergilemede sanatçı, eser, mekân, zaman, katılımcı ve izleyici en önemli unsurlardır. Eser sayısı, mekânın boyutları, eser boyutları ve ışık sergilenecek esere göre planlanması gerekmektedir. Katılımcı sayısının fazla olması da sergilenecek mekân için oldukça önemlidir. Özgün ve farklı fikirler düşünülerek eserlerin ön plana çıkması sağlanmalıdır. Posta sanatında ise kolektif birliktelikten ve dayanışmadan yola çıkıldığı için eserin değeri bütün çalışmalar ile ortaya konmaktadır. Bütün yapılan çalışmalar eşit ve aynı değerdedir.

Bu araştırmada posta sanatı ve 1970 sonrası sergileme yöntemlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada posta sanatı derinlemesine incelenmiş ve sergileme yöntemleri ile birleştirilerek farklı uygulamalara yer verilmiştir. Kavramsal çerçeve kapsamında yapılan alan yazın

araştırmaları sonucunda, akademik araştırmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Posta sanatı ve 1970 sonrası sergileme yöntemlerinin araştırılması, posta sanatının daha iyi anlaşılabilmesine ve posta sanatının iletişim ağı kadar sergilenme kısmının da alana sağladığı katkılardan dolayı problem durumu olarak ele alınmış ve incelenmiştir.

B. Araştırmanın Amacı ve  nemi

Bu araştırmanın amacı, posta sanatını ayrıntılı bir biçimde inceleyerek ve çeşitli sergileme yöntemlerini ortaya koymaktır. Farklı sergileme yöntemleri incelenmiş ve sonucunda geleneksel posta sanatını, dijital platforma dönüştürerek bir posta sanatı projesi düzenlenmiştir. Bu uygulamadan elde edilen eserlerin farklı sergileme yöntemleri ile örneklendirilmesi amaçlanmıştır. Sergileme yöntemleri arasında dijital platformda düzenlenen bir sanal sergi ve çeşitli mekânlarda oluşturulan sergileme örnekleri üzerinde durulmuş.

Posta sanatı, zaman içerisinde güncel sanatta yer bulmaya ve yenilenen etkinliklerin katkısı ile sıkça gündeme gelmeye başlamıştır. Bu araştırma kapsamında yapılan alan yazın taramasında posta sanatı ile ilgili az sayıda kaynağa rastlanmıştır. Bu doğrultuda bu çalışmanın önemi posta sanatı konusundaki alan yazına ve konuyla ilgilenen araştırmacılara yapacağı olası katkı açısından belirginleşmektedir. Tez kapsamında gerçekleştirilecek posta sanatı etkinliği ve bu etkinliğin aşamalarının ayrıntılı sunumu alanda çalışan araştırmacılara önemli bir kaynak sunabilir. Ayrıca tez kapsamında bulunan işlerin farklı sergileme yöntemleri kullanılarak oluşturulması konuyla ilgilenenlerin farklı sergi tasarımları yapmasına olanak tanıyabilir.

C. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma    bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın konusu, amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve yöntemi yer almaktadır. İkinci bölümde ulusal ve uluslararası alan yazından yönelimle yapılandırılan posta tarihi, posta ve sanal posta sanatı ve sergileme yöntemlerine ilişkin kavramsal  er eve yer almaktadır.     nc  bölümde tez kapsamında gerçekleştirilen uygulamalar sunulmuştur.

Bu  alışma nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiş ve çalışmada betimsel c z mlleme yöntemi uygulanmıştır.

Çalışmanın örnekleminde “Emailart2022 Uluslararası Posta Sanatı Çevrimiçi Sergisi” kapsamında yirmi iki ülke ve 232 sergi katılımcısı yer almıştır. Nitel araştırmada veri toplama tekniği olarak katılımcı gözlemci ve doküman belge inceleme yapılmıştır. İnternet kaynakları, kitaplar, dergiler, broşürler, kataloglar ve üniversitelerin internet bağlantılı ve fiziki kütüphanelerinden yararlanılmıştır. Ayrıca araştırmacı süreçte katılımcı gözlemci olarak yer almıştır.

Elde edilen veriler doküman incelemesi ilkeleri doğrultusunda çözümlenmiştir. Elde edilen çözümler kavramsal ulamlar oluşturularak yorumlanmıştır. Nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması yöntemi kullanılarak bireysel deneyim kazanarak oluşturulan proje ve sergiler üzerinde yorumlamalara gidilmiştir.

Eylemsel Araştırması:

Eylem araştırmaları, kendilerinin içinde bulundukları güçlü genellemeler aramak yerine içinde bulundukları eylemin şartlarını değiştirmesini sağlayacak bilgiye ulaşırlar (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014, s. 206).

Araştırmacı katılımcı gözlemci olarak araştırmaya dahil olmuştur. Eylem araştırmasında sürecin içinde olunması ve birebir yaşayarak deneyimlenmesi sağlanmıştır. Posta sanatını yakından incelemek için çeşitli ulusal ve uluslararası posta sanatı sergilerine araştırmacı yaptığı çalışmalar ile katılım sağlanmıştır. Bununla beraber araştırmacı bir posta sanatı sergisi düzenleyerek sürecin devamında küratörlük ve katılımcı olarak birebir posta sanatını deneyimlemiştir.

D. Varsayımlar

1. Bu araştırmada elde edilen bulgular, posta sanatının sergilenme pratiğine katkı sağlayabileceği ve farklı sergileme yöntemleri hakkında bilgi sunabileceği varsayılmaktadır.

2. Bu araştırmada ulaşılan bulgular sonucunda, posta sanatının sergilenme pratiğine dair farklı perspektifler sunarak, sanatçılara ve sergi düzenleyicilerine ilham verebileceği varsayılmaktadır.

E. Sınırlılıklar

1. Araştırma Posta Sanatı ve 1970 sonrası sergileme yöntemleri ile sınırlandırılmıştır.
2. Oluşturulan sanal ve fiziki sergilerde sadece Posta Sanatı projesi kapsamında gönderilen işler kullanılmıştır.

BÖLÜM I

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Posta Tarihi

Dünya var olduğundan beri tüm canlılar için beslenme, barınma ve güvende olmak en temel gereksinimdir. Beşerî gereksinimlerle birlikte toplumsal gereksinimlerin ortaya çıkması iletişimi doğurmuştur. İnsanlığın tarih öncesinden günümüze kadar gelen yolculuğunda iz bırakma, gösterme, sergileme eylemleri olduğu görülmüştür. Mağaralardaki el izlerinden, taş tabletlere, abidelere, çeşitli mimari yapılara kadar her şeyin gelecek nesillere aktarımına yardımcı olduğu görülmektedir.

Günümüze değin korunarak gelen mağara resimleri içerdiği iletiler ile geçmiş yaşam konusunda önemli bir veri sağlamaktadır. Geçmişin olanaklarıyla oluşturulan bu çizimlerin amacı geleceğe iz bırakmak mıydı bilinmez ama günümüzde geçmişte o bölgede yaşayan toplumların yaşam biçimine, inancına, önem verdiği nesnelere ilişkin önemli bilgiler sağladığı bir gerçektir.

İnsanlar arasında çeşitli bağ oluşumunu sağlayan simgeler, sesler, iletişimin temelini oluşturmuştur. İnsanlığın birbirini anlamaya çalışma çabasıyla konuşma ve işaretleşme sonucunda yazı icat edilmiş haberleşme ile iletilecek olan mesaj bir ulak başlamış çeşitli araç gereçlerle (papirüs, taş tablet, deriler üzerine) yazılmasıyla devam etmiştir. Sümer ve Mısır uygarlıklarının insanlığa katkısı oldukça fazladır. Merak duygusu insanlığın var olduğu süreç içinde gölge gibi takip etmiştir. Merak edilerek çeşitli icatlar yapılmıştır. Çeşitli icatlar ile bugün iletişimin temelleri atılmıştır. Yazının icadı insanlık için önemli bir buluştur. Yazıyla beraber sosyal,

ekonomik kültürel değerlerde toplumlar arasında iletişim meydana gelmiştir. Dünya gelişimine ve ilerlemesine katkısı oldukça fazladır. Hem maddi hem manevi olarak toplumların kültür alışverişine etkisi olmuştur. İletişim, sözlü ve sözsüz, yazılı, görsel (semboller ve sayılarla) ve işitsel olmak üzere birçok biçimde gerçekleşmektedir.

İletişimle beraber toplumların ve bireylerin birbiri ile haberleşmesi gerçekleşmiştir. Haberleşme gereksiniminden doğmuş ve haberleşme ile posta teşkilatları kurulmaya başlanmış ve haberleşme yolları ve durakları oluşturulmuştur. Sümerlerin taş tablet mektupları haberleşmenin ve postanın ilk örnekleri olarak gösterilmektedir. İran’da yaşamış olan Persler tarafından posta yolları yapılarak ilk düzenli posta sistemi kurulmuştur (PTT Genel Müdürlüğü, 2007). Ülkeler kendi posta teşkilatlarını geliştirerek, haberleşme ve konaklama yollarını oluşturarak karadan ve denizden çeşitli şekillerde haberleşme sağlanmıştır. Kültürler arası iletişim ve haberleşme bu sayede gelişim göstermiştir. İnsanlar, hayvanlar ve çeşitli taşıtlarla posta hizmeti sağlanmıştır.

Posta; “Bir yere gelen veya bir yerden gönderilen mektup veya emanetlerin tümüdür” (www.sozluk.gov.tr). Kurulan posta teşkilatları ile dünyadaki haberleşme ağı genişlemiş ve kültürler arası transferler gerçekleşmiştir.

Osmanlı’da II. Mahmut döneminde posta sistemi oluşturma düşüncesi, 1840 yılında Sultan Abdülmecit ile 23 Ekim 1840 yılında posta teşkilatı kurulmuştur. İlk postane İstanbul’da Yeni Cami’nin ortasında Postahane-i Amire ismi ile açılmıştır. 1871’de Posta Nazırlığı ile Telgraf Müdürlüğü birleştirilmiştir. 1913 yılında Posta, Telgraf ve Telefon Umum Müdürlüğü ismi kullanılmaya başlanmıştır Cumhuriyet’in kurulmasıyla İçişleri Bakanlığı’na PTT Genel Müdürlüğü bağlanmıştır. 2013 yılında Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi adı ile yeniden yapılandırılmıştır (www.ptt.gov.tr). PTT, çeşitli posta hizmetleri vermekte ve gönderinin alıcıya ulaştırılması noktasındaki süreçte en yetkili resmi kurumdur. Ülkelerin posta teşkilatları diğer ülkelerle iş birlikleri doğrultusunda gönderileri adreslere ulaştırmaktan sorumludur. İletinin gönderilene yollanmasındaki aşamaları, taşıma bedelinin verilmesi, transfer süreci, teslimi ile sonlandırılmaktadır (Kuruçay,2022). Posta teşkilatı bir ülkenin tarihi, geçmişi ve güvenliğidir. Özellikle güçlü ve güvenilir haberleşme savaş zamanında, savaşın kazanılmasında en önemli etkidir.

Günümüzde iletişim, sözlü ve sözsüz, yazılı, görsel (semboller ve sayılarla) ve işitsel olmak üzere birçok biçimde gerçekleşmektedir. İçinde yaşadığımız dünyada teknolojinin ilerlemesiyle sanal ortamın oluşması insanlar arası iletişimi farklı bir boyuta taşımıştır. Çağımızda iletişim kurma internette (blog, sosyal medya ve web siteleri, e-mail ile), telefonda (uygulamalar, çağrılar, görüntülü konuşmalar ve video aracılığıyla), telsiz, çağrı cihazları, akıllı saatler, bilgisayar veya posta yoluyla gerçekleşmektedir.

1.2. Posta ve Sanat

Posta hizmetlerinin halk tarafından kullanılması ile kişiler arası iletişim uzakları yakınlaştırmak ve insanların birbirinden haber almasının sağlanması için mektup gönderimi ile başlamıştır. “Bir şey haber vermek, sormak, istemek veya duyuları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıt; name, varakpare” mektubun tanımıdır (<https://sozluk.gov.tr/>). Mektuba başlarken gönderilecek kişiye ya da kuruma göre hitap şekli belirlenmelidir. Birçok sanatçı, düşünür, devlet adamı, din bilgini mektup sayesinde duygu ve düşüncelerini aktarabilmiştir. Vincent Van Gogh’dan Paul Gauguin’e, Paul Sicnac’tan Claude Monet’ye, Frida Kahlo’dan Diego’ya, Bedri Rahmi Eyüboğlu’dan Fikret Mualla’ya ismini sayamadığımız birçok sanatçı, yazar, düşünür, devlet adamının birbirlerine yazıkları mektuplardan hem gönderenin duygu ve düşüncelerini hem de yaşadıkları zamanın tarihi ile ilgili bilgi vermektedir. Sanatçıların birbirine, ailelerine ve sevdiklerine yazdığı özel mektuplar arşivlerden çıkartılarak sergilenmektedir. Buna en iyi örnek Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun mektup arşivinin sergilenmesi ve kitaplaştırılmasıdır. Posta sanatı sanatçıların mektuplaşmalarıyla başlamış sanatçıların arası bir sanat iletişimine neden olmuştur. Pulun kullanılması ile resimli mektuplaşmalar, zarf ve mektup kâğıdında süslemelere gidilmiştir. Sanatçı mektupları ve sanatçıların birbirine yazdığı mektuplara baktığımızda mektup kâğıtlarında yazı ile birlikte çeşitli renkli eskiz, küçük resim, boyama, karalama, portre, baskı, kolaj ve birçok tekniklerinden yararlandıkları görülmüştür. Yazının yetmediği noktada sanatçıların kendini resimlerle ifade ettiğini mektuba bir espri aynı zamanda bir sanat değeri kattığını, bilgi paylaşımında bulunulduğunu göstermektedir. Mektuplaşma kültürü teknolojinin gelişmesiyle yerini farklı iletişim araçlarına bırakmıştır. Dijital çağ malzemesi olarak düşündüğümüz bütün araç

gereçler mektubun yerini alsa da nostaljik ve anısal değeri insanlarda duygu durumlarının ve geçmişe özleminin anlık ihtiyacının karşılanması kadar yeterli olmamaktadır. Ray Johnson'ın yazışma okulu posta sanatının adlandırılmaya başlandığı zamandır. Posta sanatının düşüncesi bağlamında baktığımızda sanatsal değeri olsun ya da olmasın her türlü işin bu iletişim ağına katkıda sağladığı düşünülmektedir. Sanatçının bir posta kartını veya nesneyi düzenleyerek üzerine damga ve pul kullanarak meydana getirmesiyle oluşan bir seviyedir (Atalay, 2018).

“Mektup postaları süreç içerisinde gelişen tesadüflere oldukça açıktır. Kimi zaman taşımacılığını yapan posta şirketinin izleri, süreç boyunca aldığı darbeler ve izler bu sanata dâhil olmaktadır” (Kuruçay, Aktaş,2022:764). İletinin yolculuğu tesadüfen oluşan etmenlerle sanat pratiğinin bir parçası haline gelir. Ayrıca mektup zarfları, mektup kâğıtları, damgalar ve pullar bu süreçte yardımcı elemanlardır. Postacının kaleminden akan mürekkep, kalemin tesadüfen oluşturduğu iz, adresin düzeltilirken karalanarak yeni bir adrese doğru yola çıkması sürecin tamamlanmasında tesadüfi oluşan durumlardır ve posta sanatının içinde varlığını sürdürmektedir. Posta sanatında kullanılan malzemeler kişiler arası diyalogun sanata dönüşmesini sağlamaktadır (Muraz, 2009).

Posta sanatı etkinliklerinde kuşak ayrımı olmadan tüm sanatçıların katılabildiği bir etkinliktir. Ayrıca bu eserlerin kabulünde gösterilen pozitif bir yaklaşım ile etkinliğe katılan bütün sanatçıların eserleri kabul edilmektedir. “Yabancı sanatçıları da Türkiye’de düzenlenen organizasyonlara katılım konusunda teşvik edici olmaktadır. Dolayısıyla ister yurt içinde ister yurt dışındaki olsun düzenlenen tüm posta sanatı sergileri Türk kültürü ve sanatının tanıtılması konusunda fırsat niteliğindedir” (Boyraz, 2019:187).

Türkiye’de posta sanatı ile ilk karşımıza çıkan isim Nur Koçak’tır. Nur Koçak Posta sanatı işleri olarak resimli kartpostallar üzerinde müdahalede bulunmuştur ve işlerini çeşitli ülkelerden gelen posta sanatı davetleri ile posta sanatı sergilerine göndermiştir. Aynı zamanda Bedri Rahmi Eyüboğlu resimli mektuplarında zarfın üzerine yaptığı, mektupların içinde oluşturduğu küçük sanat işleriyle posta sanatının mantığını kendi işlerinde mektuplaşma serüveninde ortaya koymuştur. Posta sanatı etkinliklerine katılmasa da bireysel olarak yaptığı mektuplaşma kültürüyle posta sanatına farkında olmadan ya da olarak ülkemizde katkıda bulunmuştur ve üretmiştir.

Arkadaşlarına ve sevdiklerine yazdığı mektup ve zarflarda çeşitli eskizlerle ve renklendirmelerle gönderilerde bulunmuştur.

Mektup, mektup zarfı, pul ve damga haberleşme sürecinin yardımcı elemanlarıdır. Ankara Filateli Derneği'nin “On derste Pulculuk” adlı kitabında Pulu: “Belli hizmetler karşılığında veya yardım olarak alınan ve miktarı kanunlar, yönetmelikler veya tarifelerle saptanmış olan vergi, resim ve ücretlerin alınmasında kullanılan bir çeşit makbuzdur” şeklinde tanımlanmıştır (Ankara Filateli Derneği,1980).

“Mektubun en önemli parçalarından biri puldur. Pulun bugün kullanıldığı gibi zarfa yapıştırılan versiyonu 6 Mayıs 1840 yılında İngiliz posta adresinin posta bakanı Rowland Hill zamanında çıkarılmıştır. Kraliçe Victoria'nın portresini Hollandalı ressam William Mulradi tarafından 1 Penny değerindeki “Penny Black” olarak anılan ünlü siyah puldur” (PTT Life, 2016). Posta pulları asıl amacı posta ücretinin ödenmesi için bir makbuz olarak ve postanın üzerine yapıştırılarak kullanılan bir araç olarak ortaya çıkmıştır.

Görsel 1. William Mulradi, “Penny Black, 1840

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Penny_Black

Osmanlı İmparatorluğu'nda 13 Ocak 1863 tarihinde posta pullarının kullanılmasına başlanmıştır (PTT Life, 2016).

Görsel 2. *Osmanlı dönemi aylı ampir posta pulu, 1881*

Kaynak: <http://www.pttpulmuzesi.org.tr>

Siyah ve mavi stampalar pul yokken kullanılmıştır. 1840’tan 1863’e kadar Mühür devri olarak bilinir. Pulun bulunması ile stampalar kullanılmamaya başlanmıştır (PTT Life, 2016). “1923 yılının Ekim ayında Türkiye’de ise Cumhuriyetin ilanı ile ay ve yıldızdan oluşan ilk posta pulumuz basılmıştır” (www.pttpulmuzesi.org.tr) .

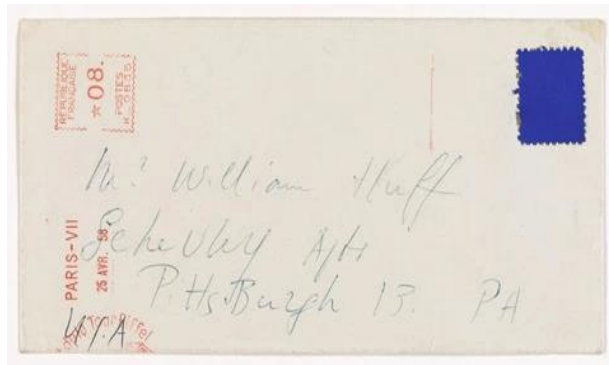

Görsel 3. *Türkiye Cumhuriyeti ilk posta pulu, 1923*

Kaynak: <https://tr.wikipedia.org>

Posta pulu ülkeler ile ilgili bilgi edinmemiz sağlayan çeşitli amblem ve yazı karakterleri olan tarih ve ücret belirten küçük boyutta resimlerdir. Pullar çeşitli boyutlarda şekillerde olabilmektedir. Pulların üzerinde ülkelerin kurucuları, düşünürleri, sanatçıları, önemli tarihi yerleri, endemik bitkileri gibi daha birçok

görsel bulunmaktadır. Posta sanatında oldukça sık rastladığımız pullar posta sanatçısının sıkça tercih ettiği küçük resimsel öğelerdir. Posta sanatında pulların eser ile bağlantısı göndericiye bağlıdır. Posta sanatı ile ilişkilendirilmesi posta yoluyla sanat işlerinin gönderilmesinden kaynaklanmaktadır. Gönderilen zarflarda kullanılan pul ve mühürler posta sanatı ile anlamlandırılmıştır. Fakat yapılan işlerde kullanılma zorunluluğu yoktur. Ancak sanatçı eseri üzerinde kullandığı pullar konusunda bir sınırlama yoktur. Sanatçı eserinde posta pulları ile bütün içerisinde bir eser ürettiğinde posta sanatında kabul görmesi daha olasıdır.

Görsel 4. Yves Klein, “Blue Stamp”, 1958

Kaynak: <https://www.artnews.com>

Türk Dil Kurumu damgayı “bir şeyin üzerine bir nişan, bir işaret basmaya yarayan araç” olarak tanımlar (www.sozluk.gov.tr). Damgalar posta sanatında çokça kullanılan materyallerden biridir. Sanatçılar kendi pul ve damgalarıyla da posta sanatını oluşturacak çalışmaların üzerine müdahalelerde bulunmuşlardır. Çeşitli damgalar kullanarak kendilerinden bir tasarım eklemişler ya da Yves Klein gibi mavi damga ismini verdiği bir klein mavisi pul şeklindeki damgayı mektubunda uygulamıştır. Lastik damga ve projelere imza atmış posta sanatı sanatçısı Ryosuke Cohen 1948 yılında Osaka’da doğmuştur. 1984’den beri posta sanatı ile ilgilenmekte ve çeşitli posta sanatı projelerine katılmaktadır. Ayrıca Beyin Hücresi (1985), Fraktal Portre Projesi (2001), Orion Çorbası (2009) gibi projeler oluşturmuştur (www.ryosukecohen.com). Posta sanatı projelerinde ve listelerinde ismine sıkça

rastlarız. Çalışmaları lastik damgalar üzerinedir. Ayrıca Ryosuke Cohen “Emailart2022 Uluslararası Posta Sanatı Projesine” katılım sağlamıştır.

Görsel 5. Ryosuke Cohen, “Brain Cell”, No927, 2015

Kaynak: <http://brain-cell-compilation.blogspot.com/>

Görsel 6. Ryosuke Cohen, “Emailart2022 Uluslararası Posta Sanatı Projesi”

Kaynak: <https://www.instagram.com/emailart2022/>

1.2.1. Resimli Mektuplar

“Mektup; bir şey haber vermek, sormak, istemek veya duyguları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıt olarak tanımlanmaktadır” (www.sozluk.gov.tr). Mektup yazmak en çok kullanılan iletişim araçlarından biridir. “Güncel ve kişisel haber niteliği taşıyan ve herhangi bir fiziksel araç üzerine yazılan, gönderici tarafından gönderi üzerinde belirtilen adrese sevk ve teslim edilmesi istenilen maddeler "Mektup" olarak adlandırılır” (www.ptt.gov.tr).

Sümerlerin yazıyı bulmasıyla beraber iletişim aracı olarak taş yazıtlarda ilk mektup örnekleri günümüze kadar gelmiştir. Kil üzerine kesici aletlerle yazılar, çizgiler, semboller oluşturulmuştur. “Sümerlilerin tabletlere yazdıklarından hareketle, insanlığın binlerce yıl önceki yaşamlarına, üretimlerine, hukukuna, aşkına, acılarına, kavgalarına ve inançlarına yönelik bilgi sahibi olmaktayız” (Gümüšoğlu, 2021:11) “Mektup sanatı 16.yüzyılda doruk noktasına ulaşan Rönesans döneminde yeniden canlandı. Mektuplar, sadece haberleşmeyi değil aynı zamanda kişisel duygu ve düşüncelerin ifade edildiği, felsefi, eleştirel ve analitik birer eser niteliği taşımaktadır” (Otman, 2017).

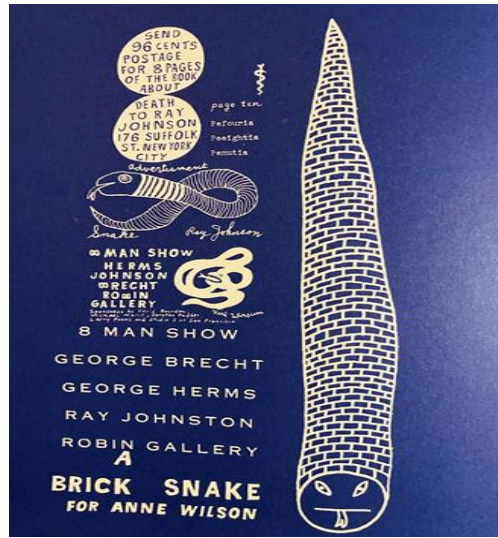
Posta sanatının en önemli isimlerinden biri olan Ray Johnson 1960’lar da arkadaşlarına, meslektaşlarına, sanatla ilgilenen kişilere mektuplar yazmıştır. Arkadaşlarına mektup göndermeyle başladığı serüven hayat akışının bir parçası haline gelmiştir. Biyografisini oluşturan en büyük kısmın mektup göndermek olduğunu belirtir. Hayatının bir parçası olduğunu ifade etmiştir. Mektuplaşmalar, kolajlar, moticalar, performans sanatı onu posta sanatının fiktörel düşünüy kurmasına neden olmuştur. Posta sanatının alt yapısını çeşitli mektuplar, efemeralar, pullar, baskılar, faturalar, bilgisayar yazıcılarından elde edilen çıktılar, reklamlar, gazete ve dergi parçaları ile kolaj kompozisyonlar oluşturmuştur. Tanıdığı tanımadığı insanlara göndermiş olduğu mektuplar ya da posta yoluyla gönderdiği çeşitli küçük çapta sanat işleri iletişimin sanat içinde var olduğunu ve dünyayı dolaştığının göstergesi olmuştur.

Posta sanatının ortaya çıkışı mektuplaşma ile başladığı düşünülmektedir. Mektuplaşma günümüzde hala devam etmekte nostaljik bir kategoriye girmektedir. Mektup insanlar ve toplumlar arasında çeşitli haber ve bilgi akışı sağlarken birbirini seven insanlar arasında duygusal bağ oluşturan bir katalizördür. Sanatçı mektuplarında sanatçıların birbirleriyle yazışması bilgi alışverişiyle beraber küçük desenler ve eskizler bu alışverişin posta yoluyla aktarılmasına olanak sağlamıştır. Posta sanatının posta sistemiyle ilişkilendirilmesinin bu sebepten olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Ray Johnson’ın ‘The Snake Paper’ kitabında arkadaşıyla yazışmaları arasında şiirler, anlaşılmayan ama gönderen ve alan kişi arasında anlaşılan çeşitli resim, baskı, şiir ve kelime oyunları olan Dick Higgins tarafından yayınlanan kitabıdır. İçinde Çeşitli resimler, damgalar, şiirler ve yazışmalar

bulunmaktadır. Kağıt Yılan, yayıncı Dick Higgins ve Johnson arasındaki iletişimini nasıl bir boyutta olduğunu göstermektedir.

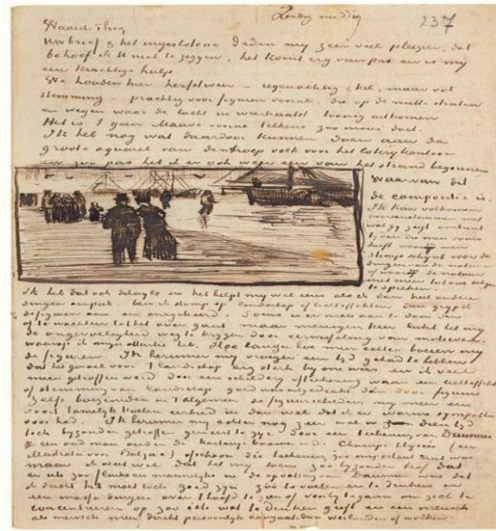
Ray Johnson'ın "The Paper Snake" isimli kitabında William Wilson giriş cümlesinde Johnson'ın yaptıklarını şu şekilde açıklamıştır;

Ray Johnson'ın sanatının ilk ilkesi, opak da olsa izole edilmiş her şeyin güzel olduğudur. İkinci ilke, bu yalıtılmış güzel şeyde, ona benzer bir şeyle yan yana getirildiğinde anlam uyanır... Dick Higgins'e "Bir yumurta gibi yaşamak ve ölmek istiyorum" diye yazmıştır. Ray Johnson'ın sanatı her zaman görmek ve söylemek, göstermek ve anlatmaktır; aynı zamanda hayali, anlaşılmaz ve yumurta şeklindedir (Johnson, 1964).

Görsel 7. Ray Johnson, 1964

Amerikan sanat arşivi (Smithsonian Enstitüsünün) arşivinde resimli mektuplar ve posta sanatına ilişkin arşivler bulunmaktadır. Mektuplar anı ve kişiler arası duygusal iletişimin yanı sıra tarihli belge ve arşiv niteliği taşımaktadır. Tarihi bilgi ve belgeler mektuplarda günümüze aktarılmaktadır. Sanatın en kişiselleştirilmiş bir biçimi olarak adlandırdığımızda mektupların her biri kendine has bir yapıya sahiptir (Duman, 2016). Bireysel özellikler ve fikirler hakkında ipucu vermektedir.

Görsel 8. Vincent-Van-Gogh, resimli mektup örneği,

Resim, desteklemek ve ifade aracı olarak kullanmak için sanatçı mektuplarında görülmektedir (Otman, 2017). Topluma mal olmuş sanatçıların yazışmaları insani duygularını gözler önüne sermektedir. Vincent Van Gogh kardeşi Teo ile mesafeleri kısaltmak ve irtibatı kesmemek adına mektuplaşmıştır. Yazışmalarında günlük hayattan, yaşadıklarından, üzüntü ve sevinçlerinden, yaptığı resimlerden, boyalarından fırçalarına ve kardeşine olan sevgisine kadar bahsetmektedir. Sanatçı resimlerindeki dışavurumcu tavrı mektuplarında da göstermektedir. Yazdıkları yeterli kalmadığında resimlerle desteklemiş, ayrıca resimlerinin taslaklarını kardeşine bu yol ile aktarmıştır. Duygu devinimlerini, yaşadıklarını mektuplar sayesinde daha iyi anlayabiliriz.

Yazı tek başına yeterli kalmadığında resim ve şiir devreye girmektedir. Özellikle sanatçıların birbirine göndermiş olduğu mektuplarda bunu oldukça sık görmekteyiz. Sanatçı kendi gözüyle gördüğünü ve hissettiklerini, zamanı ve mekânı mektuplarında anlatmaktadır. Sözcüklerin yetmediği noktada kendini resmin diliyle mektuplara eklemeler, karalamalar ve boyamalarla aktarır. Mektuplarda kurmuş çiçekler, mektup kağıdında ki parfüm kokusu yazılanlar gönderen ve alıcı arasındaki romantik ve nostaljik atmosferin tekrar tekrar yaşanmasını sağlamaktadır. Mektuplar sayesinde dönemi, olayları, yaşananları tahmin edip hayal edebiliyor, giyilen kıyafetten gezdikleri yere kadar tarihi gözler önünde canlandırabiliyoruz. Mektuplar sanatçıların duygu ve düşüncelerini yaşadıkları hayattan kesitler olarak bize

sunmaktadır. Görsel.9’da görüldüğü gibi mektuptaki yazılar resim ile desteklenmiştir.

Görsel 9. Moses Soyer, resimli mektup örneği

Kaynak: <https://gaiadergi.com>

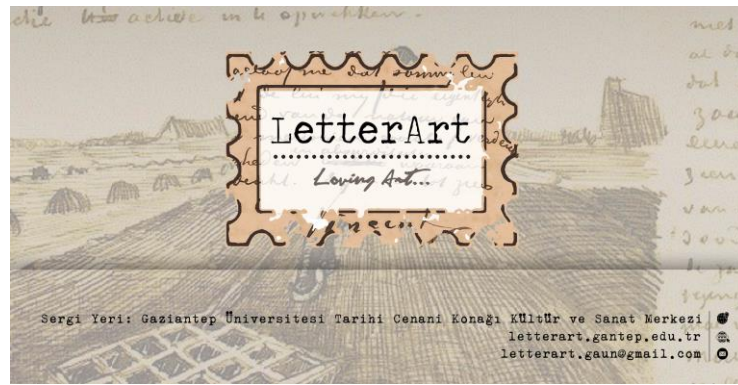
Resimli mektuplar bazen bir bilgi vermek bazen sözün bittiği yerde anlamı desteklemek bazen de düşüncüyü kâğıda aktarma mektubu daha süslü ve cazip hale getirmek için kullanılmıştır. Posta sanatının başlangıcının resimli mektup alışverişinden ortaya çıktığı düşünülebilir. Her şey bir gönderiyle başlamıştır. Farklı sanat akım ve oluşumları mektup ve gönderilen materyallerle yeni bir dinamiğin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bunun için ayrıca süslenmiş zarflar, mektup kağıtları, kartpostallar mektuplaşma için uygun malzemelerdir. Birçok sanatçı mektup yoluyla mesafeleri kısaltmış, yazı, şiir, resim, fotoğraf ve kartpostal bir zarfın içine girmiş ve kişiler arası diyalogu sağlamıştır.

Gaziantep Üniversitesi’nde 2020 yılında “1.Uluslararası Resimli Mektuplar Sergisi” düzenlenmiştir. “Geçmişteki ressamların mektuplarını resimleyerek gönderdikleri resimli mektupları ile günümüz sanatçılarının eğer mektup yazsalar idi özgün yorumlara nasıl ulaşacaklarını görmek serginin amacıydı” (Arda, 2020: 8). Bu amaçla açılan sergiye eserler gönderilmiş, birçok ülkeden amatör ve profesyonel sanatçı katılmıştır.

Görsel 10. *Gaziantep Üniversitesinde düzenlenen “1. Uluslararası Resimli Mektup Sanatı Sergisi” afişi, 2020*

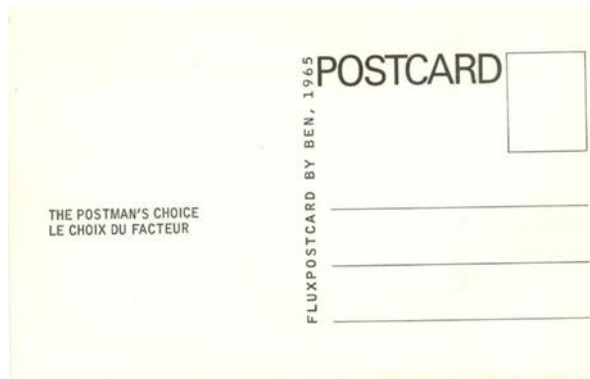
Kaynak: <http://letterart.gantep.edu.tr>

Görsel 11. *Gaziantep Üniversitesi “1. Uluslararası Resimli Mektup Sanatı Sergisi” afişi ,2020,*

Kaynak: <http://letterart.gantep.edu.tr>

Sanatçıların kullandığı bir diğer posta malzemesi ise kartpostallardır. Mektuplar kadar kartpostallar da iletişimin bir parçası olmuştur. Kartpostallar ön yüzeyinde çeşitli resimler, tarihi mekanlar, sanatçılar, sanatçı portre ve fotoğrafları her türlü görselin olabileceği dikdörtgen kalın küçük boyutta kağıtlardır. “Genellikle dikdörtgen biçiminde ince kartondan yapılmış, bir yüzü resimli, zarflı veya zarfsız gönderilen posta kartı; kart” olarak tanımlanmaktadır (www.sozluk.gov.tr). Kartpostallar mektup pul zarf gibi posta hizmetlerinde kullanılan bir tür resimli iletişim kartıdır. Zarf kullanma zorunluluğu yoktur. Tebrik, doğum günü, bayram, yılbaşı, gibi çeşitli kartlar mevcuttur. Ayrıca posta sanatçıları tarafından da kullanılmıştır. On Kavara kendine kartpostallar gönderen posta sanatçıları arasında yer alır. Nur Koçak müdahale edilmiş kartpostallar serisinde hazır kartpostallar üzerinde müdahalelerde bulunmuş yeni bir resimsel ögeye dönüştürmüştür.

Görsel 12. Ben Vautier, “Postacının Seçimi”, kartpostal, 1965

Kaynak: <https://www.artnews.com/>

Görsel 12’de Fluxus sanatçılarından Ben Vauter oluşturduğu Fluxus posta kartı görülmektedir. Sanatçı Fluxus grubu üyelerindendir. Ben Vautier'in çift taraflı Flux Kartpostalı, son varış yerini posta dağıtıcısına bırakmıştır. Posta sanatı tesadüfi deneysel ve yaratıcı fikirlere oldukça açık yapısıyla kuralı gönderenin koyduğu belli kalıpların olmadığı bir düşünce oluşumudur.

1.3.Posta Sanatı Tarihi

Ray Johnson “Posta Sanatının tarihi yoktur, sadece bugünü vardır” diyerek posta sanatının ne zaman nerede başladığının ya da kimin başlattığının bir önemi olmadığını herkesin bu sanat hareketi ile sanat yapmasının ve iletişim içinde olmasının daha önemli olduğunu vurgulamıştır.

“Giovanni Lista tarafından kullanılan “Mail- Art” Posta Sanatı terimi posta kurumunun tüm ürünlerini kapsamaktadır. Kolajlarında kartpostal kullanan Fütüristler ve Avant-Garde’lardan başlayarak – Özellikle Marcel Duchamp’ın 1916’da yaptığı kolajlar – çağdaş sanatçılar iletişimle ilgili düşünceler geliştirmişlerdir” (Garmaner,1997: 54).

Ray Johnson’ın 1962 yılında ortaya koyduğu yazışma sanatı olarak bilinen posta sanatı, posta sistemi yoluyla, herkesin eşit ve özgür işler ortaya koyabildiği, büyük kitlelere ulaşabilen, kolektif iletişim ağı kurulan sanatsal ifade biçimidir. Ray Johnson ile sanatsal bir hareket olarak ortaya çıkmıştır ve bir iletişim ve sanatsal iş birliği aracı olarak popülerlik kazanmıştır. Herkesin eşit ve fikirlerini özgürce ifade edeceği bir platform olmuştur. Çeşitli sanat ağları ile sanat paylaşımı yapma, saklama, hediyeleşme, haberleşme ve koleksiyon oluşturma gibi geniş kitlelere hitap eden bir felsefesi vardır. Dijital çağda etkisi daha da artmış, etkinliklere, sergilere ve duyurulara kolayca erişim sağlanmaktadır. İnternette web siteleri, bloglar ve çeşitli posta sanatı posta birlikleri ile posta sanatı ağı genişleyerek çoğalmıştır ve etkisi hala devam etmektedir. Geçmişten günümüze birçok sanatçı posta mektupları, gönderileri, kartpostalları küçük sanat pratiklerine dönüştürmüşlerdir.

Ray Johnson'ın New York Yazışma okulu insanları geniş bir sanatsal alışveriş çemberinde birbirine bağlayan bir sanat pratiğinin parçası olmuştur. Lise yıllarından itibaren arkadaşlarına mektuplar, posta kartları ve çeşitli motifler oluşturmuştur. 1959'a gelindiğinde, arkadaşlara ve tanıdıklara son derece kavramsal görüntüler ve metinler göndererek onları "Lütfen Gönder..." ve daha sonra "Lütfen Ekle ve Geri Dön..." ibareler bulunan mektuplar oluşturmuştur. 1962’de kurgusal bir varlık olan New York Yazışma Okulu'nu kurmuştur (www.rayjohnsonestate.com).

Posta sanatı “Çoğu kez küçük bir objenin, kartpostalın, zarfın sanatçı tarafından hazırlanmasının ardından, pullanıp mühürlenip gönderilmesi ile başlayan ve her sanatçının zihninde yeniden şekillenebilen bir evrendir” (Atalay, 2018: 20).

1970’li yıllarda Fransa’dan İtalya’dan, Hollanda’dan, Doğu Avrupa ülkelerinden ve Latin Amerika’dan sanatçıların katılımıyla bu anlamdaki posta sanatı ağı genişlemiştir (Garmaner, 1997:54)

“Posta Sanatı” teriminin basılı yayınlarda yaygın olarak kullanılan ilk kullanımı, bir sergi kataloğunun başlığında gerçekleşmiştir. Sergi kataloğunun ismi: “Mesafeli İletişim” dir. Bu yayın Kasım 1971’de yayınlanmıştır. Bu sergi kataloğunda “posta sanatı” terimini kullanmamasına rağmen, 106 katılımcının kartpostalları, mektupları ve çizimlerini içermektedir (Lves, 2020).

Direkt olarak dünyadan alınan malzemeye, yaşamın içinden malzemelerle üretilmiş sanat biçimleriyle, Klein’in, Arman’ın ve Spoerri’nin posta sistemi, sanatçı pulları ve damga kullanımıyla posta sanatı olarak anılan ilk girişimlerini gerçekleştirilmiştir (Friedman,1984). Mail Art 1950’lerde, arkadaşlarına ve meslektaşlarına sanat eserleri gönderen ve New York Yazışma Okulu’nu kurmaya devam eden sanatçı Ray Johnson ile ortaya çıkmıştır (Espin, 2016).

Posta sanatı yazışma okulu ismini öneren kişi Ed Plunkett olmuştur. Bir okul olmasa da bu işle ilgilenen ağlar oluşturan muhabirleri ve katılımcıları olan bir sanal okula dönüşmüştür. Ray Johnson bu önermeyi benimseyerek kullanmaya başlamıştır. Kasıtlı olarak yanlış yazmak posta sanatı mantığının komik şakacı esprili tarafını ortaya koymuştur. Kendi tasarladığı kulüpleri kurgulayarak sanal toplantı broşürleri oluşturmıştır. 1973’te Ray Johnson, The New York Times’a New York Yazışma Okulu’nun "öldüğünü" bildiren bir bildiri göndermiş, bildiriden sonra posta sanatı faaliyetlerine çeşitli kulüp ve isimlerle devam etmiştir. Buddha Üniversitesi ve Kuşkonmaz Kulübü örneklerden biridir (www.rayjohnsonestate.com).

ray johnson

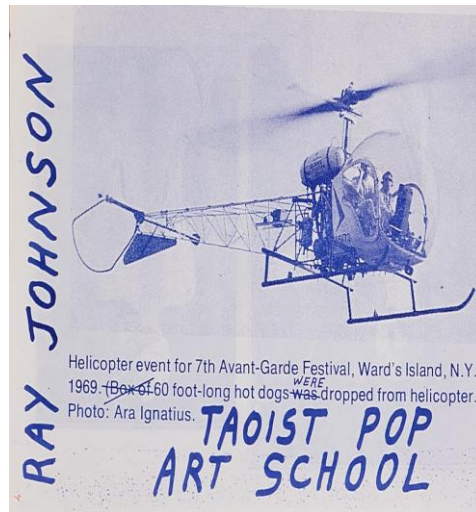

new york correspondance school exhibition

Görsel 12. *New Yazışma Okulu Sergisine başvuru daveti, Whitney Museum of Amerikan Art'ta küratörlüğünü Marcia Tucker'in üstlendiği sergi, 1970*

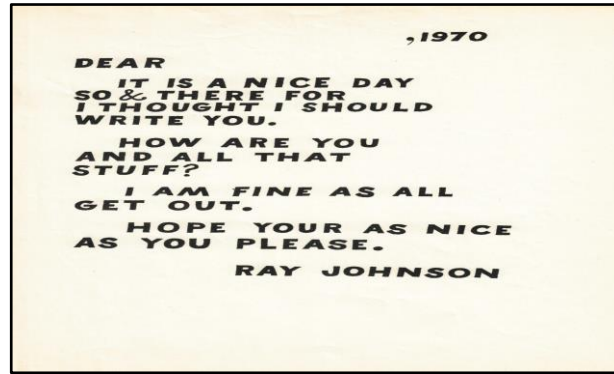
Kaynak: <https://www.artnews.com>

Marcia Tucker'ın küratörlüğünde, Ray Johnson'un 1970 yılında New York'taki Whitney Amerikan Sanatı Müzesi'nde "New York Yazışma Okulu Gösterisi" başlığıyla posta sanatı sergisi düzenlenmiştir (Wallen,1994).

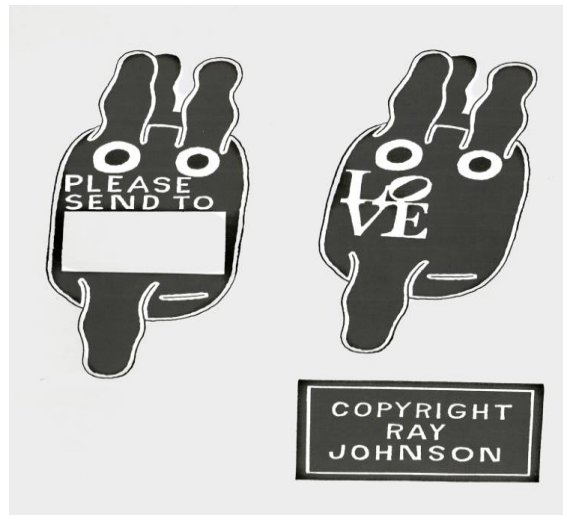
Görsel 13. *Ray Johnson, 1969, mail art fotokopi*

Kaynak: <https://www.rayjohnsonestate.com>

Görsel 14. Ray Johnson, *İsimsiz*, 1970, mail art fotokopi,

Kaynak: <https://www.rayjohnsonestate.com>

Görsel 15. Ray Johnson, mail art fotokopi, 1970

Kaynak: <https://www.rayjohnsonestate.com>

Ray Johnson "Lütfen Gönder..." ve daha sonra "Lütfen Ekle ve Geri Dön..." ibareler bulunan mektuplar oluşturmuştur. Görsel.15'te bu talimatların olduğu bir mail art fotokopisidir. Alan kişi tarafından posta sanatına dönüştürülmesi istenmektedir.

Görsel 16. *Görüntü Bankası, Vancouver, Kanada, 1977*

Kaynak: <https://www.printedmatter.org/mail-art/>

Yine 1977 yılında 49 sanatçının 49 kartpostalının olduğu bir posta sanatı başlığı altında Görüntü Bankası adı ile sergilenmiştir (www.printedmatter.org)

“Posta sanatı hızlı bir gelişim göstermesinin en önemli nedenlerinden biri bu konu ile ilgilenen sanatçıların oluşturduğu yeni sanatsal projelerdir. Bu projeler birçok yeni katılımcılar ile etki alanı genişlemiş ve yayılması hızlanmıştır. Projelerin yanı sıra sanatsal bir teknik sınırlamasının olmamasıdır” (Atalay, 2018, 20). Kişinin posta sanatı etkinliğine katılım sürecinde her konuda kolaylık sağlanarak özgür hissetmesi sanatsal üretimini kolaylaştıracaktır ve sonucunda koşulsuz şartsız sergilenen eseri katılımcının güdüsünü arttıracaktır.

Posta Sanatı, bir sanat hareketidir. Bu hareket, farklı akımlar ve topluluklar tarafından benimsenen ve bu akımların kesişim noktasında bulunan bir yapıya sahiptir. Herkesin sanat yapma ve iletişim kurma becerisine sahip olduğu, farklı yaş gruplarından insanların katılım sağlayabileceği bir platformdur. Kendini sanatçı olarak tanımlayan her bireyin sesini duyurabileceği bir meydan niteliği taşır. Posta sanatı, kişiler arasında zincirleme iletişim sağlayan, tıpkı bir örümcek ağı gibi yayılan, bağımsız bir sanat hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Bu hareketin kökleri, Johnson'ın ilhamıyla başlamış ve günümüze kadar sanatla iletişim bağı hala sürmektedir. Posta sanatı bireysel ya da kolektif bir biçimde başlayabilir. Katılımcılar zaman zaman dijital platformlar içinde sergilerde yer alır, gruptan çıkar başka grup ve sergilere katılır bu sanat akışı bir döngü olarak devam etmektedir.

1.3.1 Posta Sanatını Etkileyen Akım ve Oluşumlar

Posta sanatı, küçük boyuttaki sanat işlerinin posta hizmetleriyle dünyada dolaşımının sağlandığı amatör ya da profesyonel sanata ilgi duyan herkese açık olan sınırsız malzeme ve düşünce ile oluşan yaratıcılığı teşvik eden sıra dışı kolektif bir harekettir. Birçok sanat akımı ve kavramı posta sanatını etkilemiş ve yolu keşiştir. Dick Higgins'ın Görsel.18'de ki şemasında görüldüğü gibi intermedia geniş bir çemberse bununla kesişen diğer sanat oluşum ve akımları da posta sanatı ile dolaylı ya da doğrudan yolları kesişti. “Bazı sanat türleri hem gelenekler hem de postalanma kolaylıkları nedeniyle yazışma sanatı ve posta sanatı ile ilişkilendirilmiştir. Bunlara kartpostallar, sanatçı kitapları, basılı efemera, lastik pullar, sanatçıların posta pulları ve çeşitli türlerdeki posterler dahildir” (Friedman:1984).

Dadaizm birinci dünya savaşı sırasında savaş karşıtı tavrı ile ortaya çıkmış çok çeşitli uygulamaları tercih etmiştir. Dadaistler posta sistemini düşüncelerini daha çok yaymak için kullanmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında savaş karşıtı tavrı ile ortaya çıkan Dadaizm posta sanatında olduğu gibi sıra dışı uygulamaları tercih etmiştir. Dadaistlerin sanata deneysel yaklaşımı, posta sanatında daha sonraki gelişmelerin temelini atmış oldu. Kavramsal sanatçılar, postayı kavramlarını iletmek ve diğer sanatçılarla diyalog kurmak için bir araç olarak keşfettiler. 1970'lerin Punk sanatçıları ve dergi yapımcıları, fanzinlerini, sanat eserlerini ve müziklerini dağıtmak için posta ağlarını benimsemiştir. İnternet ve dijital teknolojilerin gelişmesiyle birlikte posta sanatı, dijital sanat pratikleriyle kesişti. Sanatçılar, taranmış görüntüler, dijital kolajlar ve çevrimiçi belgeler gibi dijital öğeleri posta sanatlarına dahil etmişlerdir. Çevrimiçi platformlar ve sosyal medya, posta sanatı projelerinin ve alışverişlerinin organizasyonunu da kolaylaştırmış oldu. Sitüasyonistler ve posta sanatı farklı hareketler olsa da fikir ve uygulamalarında örtüşmeler vardır. Her iki hareket de geleneksel sanat kavramlarına meydan okumaya ve halkla bütünleşmeye çalışmıştır. Durumculuk daha çok yıkıcı durumlar yaratmaya ve kapitalist toplumu eleştirmeye odaklanırken, posta sanatı iletişimi, iş birliğini ve sanatın demokratikleşmesini vurgulamıştır. Posta sanatında birçok akım ve oluşumun etkisi görülmektedir. Teknik ve malzeme, düşünce ve felsefe olarak birbirine yakınlıklarını

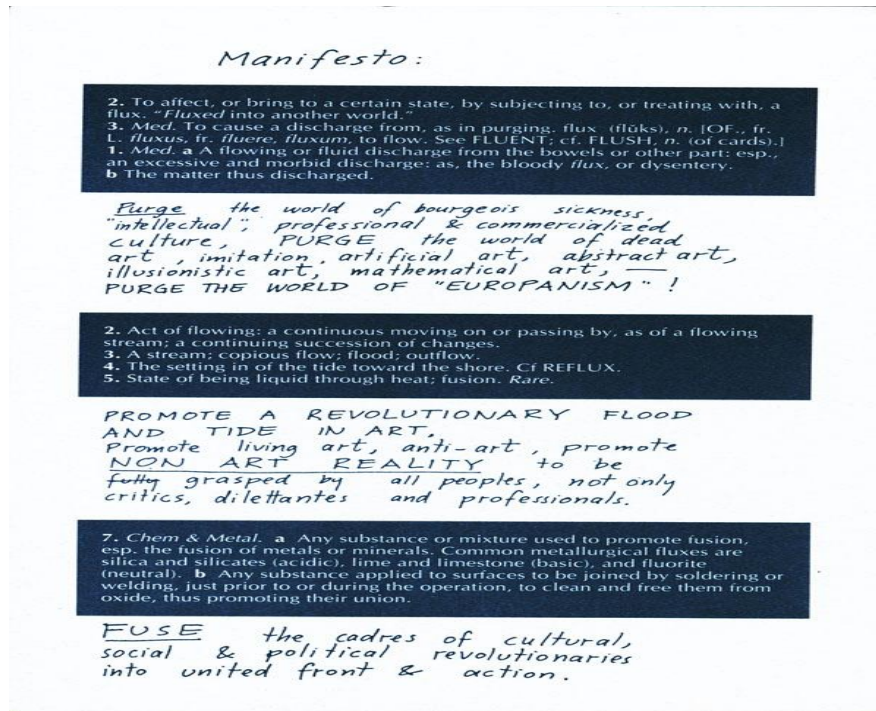
görebilmekteyiz. Küresel ağ oluşturma posta sanatçıların meydana getirdiği bir iletişim sanatıdır. İnternet ve dijital teknolojilerin gelişmesiyle birlikte posta sanatı, dijital sanat pratikleriyle kesişti. Sanatçılar, taranmış görüntüler, dijital kolajlar ve çevrimiçi belgeler gibi dijital öğeleri posta sanatlarına dahil etmeye başladılar. Çevrimiçi platformlar ve sosyal medya, posta sanatı projelerinin ve alışverişlerinin organizasyonunu da kolaylaştırdı.

“Mail Art'ın antoloji coşkusu, üslup heterojenliği, cinsiyet ve coğrafi çeşitlilik, yayıncılık zekâsı ve hayal gücü, devredilmiş yönetim ve kapsayıcı mizah anlayışı, Fluxus'un yöntemlerinin doğrudan yansımalarıdır. Fluxus posta yoluyla yayıldı ve 1960'larda Avrupa, Japonya ve Amerika'ya yayıldı” (Anderson, 2021).

Fluxus, disiplinlerarası ve sanat karşıtı yaklaşımlarıyla, sanatı, sanatçıyı ve bunların toplumlar ile ilişkisini sorgulamasının yanı sıra sanatın ticari bir amaç dahilinde kullanılmasını reddederek yazdıkları manifestoların muhalif bir dil kullanırlar.

“Alman şair ve düşünür olan Hugo Ball (1886-1921) İsviçre’de 1916 yılında Zürih’in arka mahallesinde Cabaret Voltaire adında bir gece kulübü açmıştır. Bu mekân dada sanat akımının başladığı yerdir” (Antmen, 2008:121).

Bu mekân sürekli olarak etkinliklerin yapıldığı, güncelin tartışıldığı ve sanatsal eğlencelerin gerçekleştirildiği vazgeçilmez bir mekân olmuştur.

Görsel 17. George Maciunas tarafından yazılan Fluxus Manifestosu, 1963

Kaynak: <http://georgemaciunas.com>

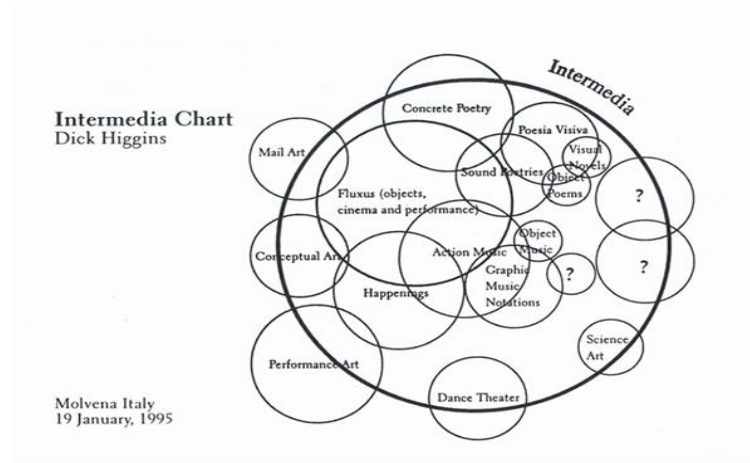
George Maciunas, 1963'te yayımladığı manifestosunda, herkese hitap eden, akademik bir değeri olmayan, sanat için yeteneğe ihtiyaç duymayan ve izleyicinin eseri yorumlarken kendi kendine değerlendirme yapabilmesinin gerekliliğini savunur (Akçakmak, 2021:158).

Fluxus'un sanatın geleneksel algısını kökten yıkmak ve kendi ölçütleri doğrultusunda yeniden yapılandırmayı amaçlamışlardır. Fluxus amacında estetikle hiçbir ilişkisinin olmadığını ve bir işlevi olmayan ticari sanat nesnesini reddettiklerini belirtir. Fluxus' da üretilen eserlerin, sanatçısının egosunun bir tatmin ürünü olmasından çok, herhangi bir sorunu ile nasıl çözüm üreteceğinin cevabını barındırmalıdır (Akçakmak, 2021).

Fluxus'un disiplinlerarası bir sanat akımı olması en önemli özelliklerindendir. Birçok şairleri, edebiyatçıları, müzisyenleri, ressamaları, heykeltıraşları ve tiyatrocuları bir arada toplayan ve festivaller düzenleyerek farklı sanat türlerini bir arada ilişkilendirilip ortak bir zeminde oturmalarına zemin hazırlamıştır (Antmen, 2008, 205). Ayrıca Fluxus akımının merkezi New York, Almanya ve Japonya olarak bilinse de bunlarla sınırlı kalmayıp tüm dünya çapında bir etkileşim sağlamaları ile varlıklarını sürdürmüşlerdir.

George Brecht (1926-), Dick Higgins (1938-98), Joseph Beuys, Nam June Paik, Wolf Vostell (1932-98), La Monte Young (1935-), Yoko Ono (1933-), Trisha Brown (1936-), Yvonne Rainer (1934-), Henry Flyt (1940-), Walter De Maria (1935), Robert Morris (1932-) Ray Johnson (1927-95) gibi isimler Fluxus'un başlıca sanatçıları içinde yer alır (Antmen, 2008, 205). Sanatçılar bir araya gelerek çeşitli aktivitelerde bulunmuşlar, dans, müzik, edebiyat, performans gibi disiplinleri bir arada kullanmışlardır. Fluxus ile başlayan sanatta bu farklı deneyimler arzusu posta sanatının temellerini atmasına neden olmuştur. Fluxus'un bir yan dalı olarak görülen posta sanatı ile bütünleştiği birçok nokta vardır. Örneğin malzeme sınırının bulunmaması, uluslararası ve disiplinlerarası çalışılması, konu sınırlandırılmasının olmaması ve üretim yapan tüm bireylerin posta sanatı etkinliklerine katılmaları gibi birçok konuda benzerlikleri bulunmaktadır. Herkesin sanata dâhil olması ve her konuda, dilediği malzeme ile eser üretilmesi geleneksel sanat anlayışı ile çatışan ancak Fluxus sanatı ile benzeşen önemli özelliklerindendir.

George Maciunas'ın 1966'da hazırladığı "Posta Kiti" ve Fluxus sanatçılarının çalışmalarının yer aldığı kartpostallar, pullar, kırtasiye ürünlerini yayınlaması ile doğru posta sanatının kamusal alanda görünürlüğünü arttırmıştır. Fluxus sanatçıları da posta yoluyla sanatı halkla bütünleştirmenin ve sanatın yaygınlaşmasının bu yolla çok hızlı olduğunu görmüşlerdir (Duran, 2020, s. 174).

Görsel 18. Dick Higgins, "Intermedia Chart", 1995.

Kaynak: <http://www.archivejournal.net>

Dick Higgins'in oluşturduğu İntermedia şekli içinde sanat akım ve oluşumlarının birbiri içindeki bağlantı noktalarına temas etmiş, Mail Art'ı Fluxus ile kesişim noktasına yerleştirmiştir. Fluxus'un diğer bağlantıları dolaylı yollardan Mail Art'ı da etkilemiştir.

1.3.2.Posta Sanatının Genel Özellikleri

Ray Johnson'un moticaları, kolajları posta sanatı yolunda ilerlemesinde önemli ölçüde etkilidir. Ayrıca Black Mountain College'de geçen zamanın ve ders aldığı John Cage, Josef Albers, sanatının ortaya çıkmasında büyük katkı sağlamıştır. Posta sanatının kurucusu olarak kabul edilen Ray Johnson çok yönlü ve sanat pratiğini farklı şekillerde ortaya koyan bunları sanatın farklı disiplinleriyle uygulayan yaratıcı bir kişiliğe sahip çağdaş sanatın öncü sanatçılarından biri olmuştur. Ray Johnson, film, kolaj, çizim, hazır nesne müdahalesi, fotoğraf gibi tekniklerle kendini ifade etmiştir. Posta sanatı, Dada, Fluxus, Performans sanatı ve Kavramsal sanat pratikleriyle bağdaşmaktadır. Sanatçılar mektup ile kendinden uzakta olan arkadaş ve sanatçılar posta sanatı ile bağ kurmuştur. Posta sanatının posta hizmetlerini kullanması sanat pratiklerinde sıkça kullanılmaya başlanmış ve posta sanatının ortaya çıkmasında rolü yadsınamaz. Mektuplaşma geleneğini sanat vasıtasıyla değiş tokuş mantığıyla ağ oluşturarak sürdürmüştür. Posta sanatının günümüze kadar devam etmesinin nedeni insanlar arasındaki iletişimin kopmaması ve kendiliğinden oluşan ağın yeni eklentiler ve katılımcılarla farklı platformlarda kendini göstermesidir. Gönderilerinde kelime oyunları, şiirsel ifadeler, kelimeleri yukarıdan aşağıya, sağdan sola kombinasyonlarla sıralaması kullandığı sayfada çizdiği ya da damgaladığı grafiksel ve resimsel etkiler, resimler, çeşitli sanatçı fotoğrafları, gazeteden alıntı parçalar, çeşitli baskı çıktıları, damgalar, faturalar, reklam broşürleri ve birçok eklenti yer alır.

Bir posta sanatı sanatçı olmak ağlara katılmak günümüzde oldukça kolaydır. İnternetin hızla kullanıldığı çağımızda çeşitli posta sanatı sitelerine üye olarak katılımcı olabilir kendi oluşturduğunuz bir proje ile posta sanatı etkinliği başlatabilirsiniz. Sanata gönül veren amatör ya da profesyonel her türlü katılımcıya açık olan bağımsız sanat toplulukları içinde yer alınabilir. Site duyuruları ile posta sanatı sürecine dâhil olarak oluşturulan, katılım koşulları ile geleneksel posta yoluyla ya da internet üzerinden çevrimiçi olarak katılım sağlanabilir. Öncelikle posta yoluyla gidecekse belli boyutlar verilmiş ise işler ona göre ayarlanmalıdır. İşler zarf üzerinde ya da içinde oluşturularak pul ve damgalar ile posta yoluyla gönderilir,

etkinlik sürecine dâhil olunur. Günümüzde daha hızlı olması açısından kargo şirketleri ile de gönderim yapılmaktadır. İnternet üzerinden sergilere katılmak daha hızlı ve ekonomik olabilmektedir. Fakat fiziki alınan postanın verdiği duyguyu veremeyebilir.

Posta işleri, çağrılı sergilere katılmak için belirlenen konu etrafında, proje kapsamında istenilen boyutlarda tasarlanan işler posta yoluyla pulu işin üstünde ya da zarf üzerinde kullanarak sergilere gönderide bulunabilirler. Pul ve damga zorunlu değildir katılım koşulları içinde isteniyorsa kullanılabilir. Ağın bir parçası olup gelecek sergiler için yeni çalışmalar bırakabilirler.

Posta sanatının çeşitli özelliklerini oluştururken Atalay (2016)' ın "Yaratıcı bir teknik olarak posta sanatının mail art zayıf ve güçlü yanları" poster bildiride sunduğu gibi güçlü ve zayıf yönlerine de dikkat çekmek gerekir.

Enformatik olması, etkileşime sahip olması, ücretsiz olması, taşınabilirliği ve esnekliğinin olması, global hareketliliğe sahip olması, duyuru ve iletişimlerin sosyal ağlar, internet üzerinden olabilmesi, dünyanın her yerinde fiziksel posta ağlarının dolayısıyla transferin mümkün ve ucuz olması,...işlerin seyahat esnasında yıpranması, yırtılması, bazı işlerin adres yazımının yetersizliğinden ya da transfer eden kurum tarafından kaybedilmesi...

Posta sanatının genel özelliklerinden bahsedecek olursak ilk olarak üzerine çalışma yapılacak alanlar; kâğıt, kartpostallar, daha önceden üretilmiş görüntüler, resimler, kolajlar ve pullar sıklıkla kullanılmaktadır. Bunların yanı sıra hazır nesnelerde rahatlıkla kullanılmaktadır. Ayrıca müzik, ses, şiir veya başka yaygın olarak kullanılan diğer sanat disiplinlerinden de eklemeler yapılabilmektedir. Oluşturulan eser zarfa konularak posta yoluyla üzeri pullanarak gönderilebilir. Pul ve damga sergiyi düzenleyen tarafından belirtilmedikçe zorunlu değildir. Fakat posta yoluyla gönderiler gönderildiği için zarfın üzerinde pul ve damga olmaktadır. İşin üzerinde pul ve damga da kullanılabilmektedir. Oluşturulan projelerde belli bir şart koşulmadıysa bu gönderilen işlerde bir seçki yapılmadan her iş, sanat çalışması olarak nitelendirilip, etkinliğe kabul edilmekte ve sergilenmektedir. Bu sayede posta sanatı sanatçıları ve herkesi katılım için teşvik eder ve eşitlikçi bir yaklaşım ile daha çok insana erişim sağlanır. Posta gönderiminde kullanılan malzemelerin uygun fiyatlı, kolay erişilebilmesi ve çok yaygın bir posta servis ağının olmasından dolayı posta sanatı gelişebilmesi için uygun bir alt yapıda sağlamıştır (Boyraz, 2021).

Genel olarak posta sanatını, belirli sınır ve kısıtlamalar olmadan üretilen bir eserin, gönderici ve alıcı arasındaki ulaşım serüveninde kendi sürecini devam ettiren bir sanat hareketi olarak tanımlayabiliriz. Katılımcılar kendi istekleri doğrultusunda, hiçbir baskı olmadan, hür iradeleriyle çalışmalarını isteyerek ve bilinçli olarak göndermektedir. Posta sanatının bu yönlü gelişmesinde en önemli etkenlerden biri de yapılan etkinliklerdir. Ulusal ve uluslararası çapta yapılan birçok etkinlik posta yoluyla eser gönderimini teşvik etmiştir. Ülkemizde de bu anlamda yapılan etkinlikler son zamanlarda artmıştır. Yine bu tez kapsamında da gerçekleştirilen proje kapsamında yurt içinden ve yurtdışından birçok katılımcı ile posta sanatının tanıtılmasında ve farkındalık oluşturulmasında katkısı sağlamıştır. Ayrıca posta sanatı sanatçıları ülkemizde gün geçtikçe artmaktadır. Uluslararası posta sanatı sergilerinde katılımcı listelerinde Türkiye’den birçok katılımcı ismi görmekteyiz. Bu da Türkiye’de posta sanatı sanatçısının giderek çoğaldığını göstermektedir.

Sergi düzenlemelerine geldiğimizde oluşturulan afiş ve duyurularda çeşitli kurallar ile sergiler oluşturulabilmektedir. Bunun nedeni her yaştan katılımcı olabildiği için onlara kötü örnek sergileyecek davranışlara sebep olmaması içindir. Sergiyi düzenleyen kişiler ya da kurumlar çeşitli kurallar koyabilmektedir. Bunun içinde şiddet, pornografik ve ırkçı söylem ve öğelerin olmadığı çalışmaların gönderilmesine dikkat edilmesi gerekmektedir. “Katılım şartları içinde belirtilen kurallara sanatçıların uyduğu, ancak bazı konularda özgür düşüncelerini yansıtmakta tereddüt etmedikleri görülmektedir. Türkiye’de kurumsal anlamda bu tarz etkinliklerin özendirilmesi, genişletilmesi, kamuoyunda yer bulması, Türk Plastik sanatlarına katkı sağlayacaktır” (Başbuğ, 2020, s.26).

Etkinlikleri nostalji skalasında değerlendirdiğimizde posta yoluyla gönderilen bir eseri, günümüz koşullarına entegre etmek gerekmektedir. Geleneksel anlamda posta yoluyla gönderilen eserlerin yanı sıra e-mail yoluyla çevrimiçi katılımlar gerçekleşmektedir. Bu sayede hem zamandan hem de gönderim maliyetini ortadan kaldırmış olunmaktadır. Teknolojinin imkânlarından geleneksel yollu yapılan etkinlik ve organizasyonlarda da sıklıkla faydalanılmaktadır. Örneğin, gönderdiğiniz bir eser etkinlik organizatörlerine ulaştığı zaman hemen internet siteleri veya sosyal medyalarından sergilenmeye başlanır ve hızlıca katılımcı listeleri oluşturularak merakla bekleyen izleyicilerine beyan edilir (Boyras, 2021). Oluşturulan listeler sanatçıların arşivinde ve eğer internette yayınlanmış ise oluşturulan blog ve sitelerde

görülmektedir. Katılımcılar daha sonra kendileri ait olan sosyal kanallardan bunları paylaşmaktadır.

Parayla satın alınan sanat eseri kategorisine girmez. Mantiğında alma-verme olan fakat ücretsiz olduğu için hatıra ve hediye sanatı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca dünyada her şeyin para ile alınıp satıldığı bir ortamda kapitalizme karşı bir tavır olarak düşünülebilir. Posta sanatı uçsuz bucaksız bir alanda özgür düşüncelerin olduğu ve sınıfların olmadığı sanat akım ve kavramlarını içine alan ayrıca onlardan da bağımsız olan, farklı üsluplara, deneysel çalışmalara yer veren disiplinler arası bir düşünce sistemidir.

Posta sanatına dair sanat eseri hediyeleşmesi ve sosyal ağın bir parçası olmak insanlara pozitif bir algı oluşturmaktadır. İlk posta sanatının ortaya çıkış hedefine baktığımızda çeşitli festivaller düzenlenmiş, sanatçılar arası diyalogların olduğu mektuplaşmalar olmuş ve bir iletişim gerçekleştirilmiştir. Bu iletişim dünyanın öbür ucundaki sanattan beslenen nazik kişiliklere ilham kaynağı olmakla beraber sanatın kolektif yapıldığında yalnızlıktan kurtardığını göstermiştir. Belli bir yaş üstünde olan sanatçılar ya da sanata gönül veren insanlar için bir moral kaynağı ve farklı ülkelerde ki insanların kapısını çalma olanağı sağlamıştır. Yalnızlığın sanatla giderildiği, iyileştirici bir güç ile sanata ilgi duyan amatör sanatçılarla profesyonel sanatçıları buluşturmuştur. Herkesin eşitlendiği galerilerin uzak herkese yer veren bir mecra olması kucaklayıcı tavrı posta sanatının sürmesinin ve var olmasının en önemli sebeplerindendir. Ayrıca profesyonel sanatçılarla eserlerinin sergilendiğini gören amatör sanatçılar kendilerinin de aynı sergide yer aldığını gördüğünde mutlu olmuşlar ve kendilerine özgüvenleri artmıştır. Özellikle öğrenciler ve sanata ilgi duyan ama sanat yapmaya cesaret edemeyen amatör insanlar için bir başlangıç noktasıdır.

Posta sanatının iletişim, hediyeleşme ve haz verme yönüne baktığımızda çok yönlü bir fikir hareketi olduğunu görülmektedir. Bu fikir hareketi toplumların kaynaşmasını kültürel paylaşımını ve aynı zamanda turizmi de etkilemektedir. Savaşa karşıtı Dada'dan, Fluxus'a posta sanatının barışçıl, adil, bütünleştirici ve sahiplendirici yönü bize ilham vermektedir.

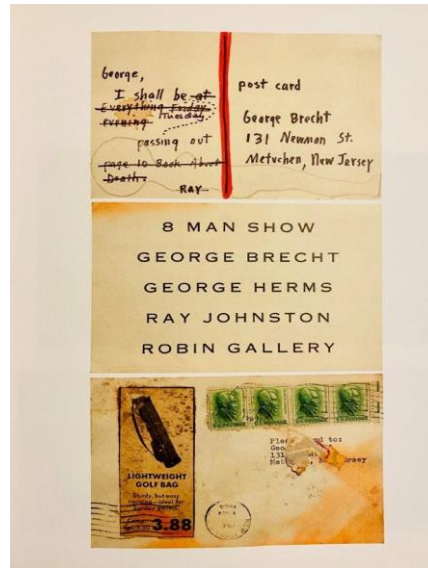
Posta Sanatı insanların iş birliği içinde olduğu eğlenceli bir şekilde tanımadığı uluslararası insanlarla bağlantı kurduğu esprili bir dili olan sanat

çağrısıdır. Posta sanatında katılımcılar beklenmedik, farklı enteresan, hayret verici, sıra dışı, komik, eğlenceli, korkutucu, ürkünç, zararlı materyaller kullanmıştır. Kullanılan materyaller sanatçının kuralları ve yönergesi eşliğinde ya da bağımsız olabilmektedir. Kişiler kendilerine gönderilen sanat malzemesine farklı yönergeler eşliğinde müdahale etmektedir. Ray Johnson posta sanatı macerası ekle çıkar tekrar gönder, ya da bir başkasına gönder yönergesiyle posta sanatıyla iletişim bağlantısını oluşturmuştur.

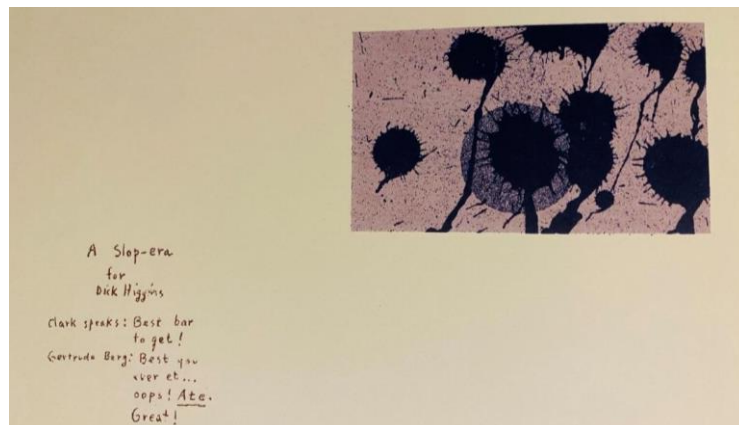
1.3.3. Ray Johnson ve Posta Sanatı Okulu

Ray Johnson (1927-1995) Detroit'te 1927 yılında doğmuştur. Lisede sanat ile ilgili dersler almış, arkadaşlarına mektuplar, küçük karikatürler, çizimler, kolajlar ve resimli mektuplar göndermiştir. Sanatçı ileri sanat yaşamında gönderdiği bu çalışmaları posta sanatının başlangıcı olarak nitelemektedir. Posta sanatının fenomen isimlerinden New York Yazışma (NYCS) okulunun babası olarak atfedilir. Johnson lisede arkadaşlarına resimli mesajlar içeren nesneler, kolajlar, mektuplar ve kartpostallar göndermiş, 'Moticos' olarak adlandırdığı kolajlarını halka açık yerlerdeki düzenlemelerinde izleyicilere sunmuştur. Çeşitli sokaklarda yerlerde meydanlarda sergilemeler oluşturmuştur. Black Mountain Collage'de Josef Albers, William de Kooning derslerine girmiştir. Onlardan aldığı ilham ve sanat disiplini ile ileriki sanat yaşamını şekillendirmiştir. Fluxus ve kavramsal sanat, happening ile aktif olarak ilgilenmiştir. Kolajlar yaptığı işlerin vazgeçilmez parçaları olmuştur. Posta sanatının günümüze kadar varlığını sürdürmesine katkı sağlamıştır. Oluşturduğu yazışma ağı teknoloji ile beraber gelenekselden evrilerek dijital serüvene doğru yol almıştır. Böylece daha fazla posta sanatı izleyicisi ve katılımcısı olacaktır. Yaşamı boyunca sanatın farklı disiplinlerine ilgi duymuştur çok yönlü bir sanatçıdır. Heykel, fotoğraf, happening, posta sanatı gibi farklı disiplinlerle çalışmıştır.

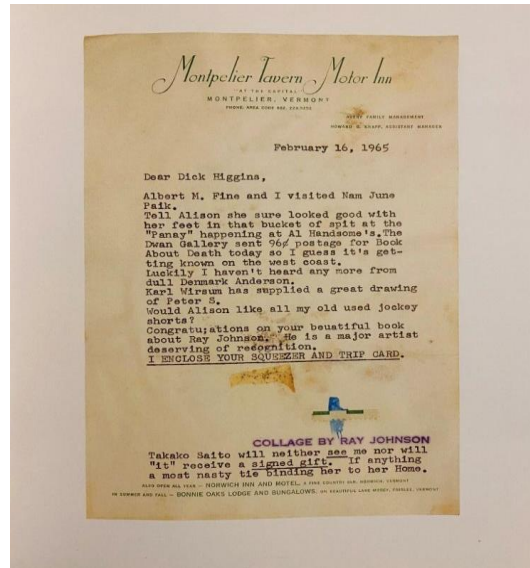
1959 yıllarında oluşturduğu fotokopilerin üzerinde çizdiği talimatlar doğrultusunda gönderdiği çalışmalar yazışma ağının oluşmasına neden olmuştur. Postayı alan kişiler gönderiler üzerinde yeni müdahaleler yaparak bir başkasına ya da gönderen kişiye tekrar göndererek bir hareket başlatmış oluyordu. Bu hareketten yola çıkarak Posta sanatı oluştu ve günümüze kadar hala devam etmektedir.

Görsel 19. Ray Jonhson, *Posta Kartı*, (Maria & Schnepel)

Görsel 20. Ray Johnson, 1964, *Ray Johnson State izniyle*

Görsel 21. *Ray Johnson Mektup Arşivi, 1964, Ray Johnson State izniyle*

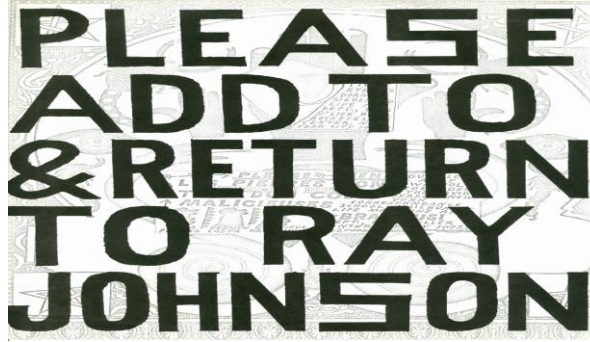
Ray Johnson, 1950'lerin ortalarında, posta sistemi ağı kurarak, nesne ve mesaj alışverişinde bulunmaya başlamıştır. Oluşturduğu posta listesine ona eser gönderen kişileri ekleyerek bir proje ağının ilk temellerini atmıştır. Zaman içerisinde bu ağ genişledi ve birçok insan bu ağlara çalışmalarını göndermiştir. Anlık sanat üretimini, herkes için sanatı ön planda tutarak bütün sınırlandırmaları yok saymıştır. 5 Nisan 1973'te Johnson, New York Yazışma Okulu'nun varlığının sona erdiğini bildirmek için New York Times'a bir mektup yazmıştır. Johnson, posta sanatı ağına aktif olarak katılmaya devam etmiştir (Wellen,1994).

“13 Ocak 1995 yılında Ray Johnson, Long Island, Sag Harbor'daki köprüünün yakınında sırtüstü denize açılırken 67 yaşında intihar ederken görüldü. Vasiyet veya not bırakmadı. Birçoğu bu gösteriyi Johnson'ın son performans parçası olarak görmektedir” (<https://www.rayjohnsonestate.com/>).

1.4. Dünyada ve Türkiye’de Posta Sanatı Örnekleri

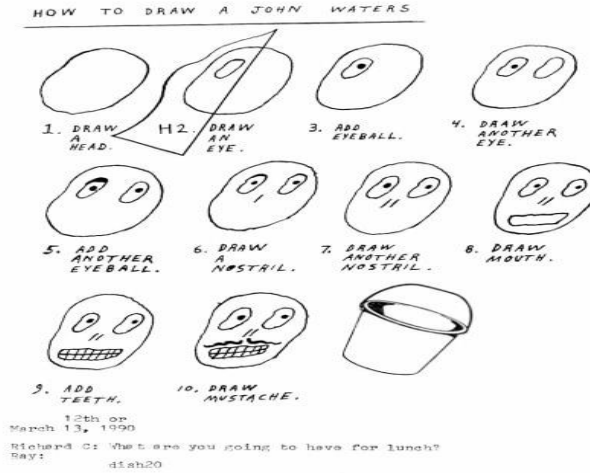
Ray Johnson (1927-1995) posta sanatının yazışma okulu ile oluşmasını sağlayan fenomen isimidir. Posta sanatının gelişmesine ve yayılmasına etkisinin olduğu açıkça görülmektedir. Posta sanatı ağı ile hala bu ağın günümüze kadar gelmesine etkisi olan sıra dışı sanatçılardan biridir. Sanat eserlerini tanıdığı ya da tanımadığı kişilere göndererek değiş tokuş yoluyla insanlara geçmesini sağlamış ve

bir bağ kurmasına katkıda bulunmuştur. Farklı şekilde sergilemelerle eserlerinin izleyici için görünürlüğünü sağlamış ve fark yaratmıştır. Dönemin çeşitli efemeralarını, dokümanlarını, önemli ya da önemsiz evraklarını çeşitli damgalar ve kolajlarla harmanlayan ve estetize ederek yeni bir esere dönüştüren ağ sağlayıcısı ve bağ kurucusu olmuştur.

Görsel 22. Ray Johnson, *İsimsiz, Posta Fotokopisi*

Kaynak: <https://www.rayjohnsonestate.com>

Görsel 23. Ray Johnson, *“How to Draw John Waters” 1990+, Mail Art Fotokopisi*

Kaynak: <https://www.rayjohnsonestate.com>

Ray Johnson’ın “How to Draw John Waters” isimli fotokopisi Görsel 25’te görülmektedir. Oluşturduğu kafa figürleriyle, boşluklar bırakıp talimatlar vererek

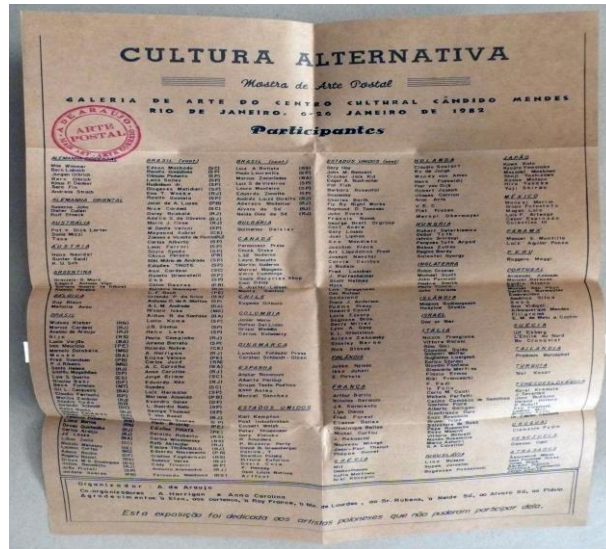
yaptığı fotokopiler üzerinde müdahale yapılmasından bahseder. Gönderilen eserleri alan kişiler üzerinde değişiklik yaparak ya da yapmayarak tekrar Johnson’a gönderecek ya da o da başka bir arkadaşına göndererek ağ katılmış olur. Karşılıklı sanat alışverişi ve sanat hediye kültürü posta sanatı ile ortaya atılmıştır.

Dönemin fenomen isimlerinden biri de Anna Banana (1940-) Kanada doğumlu posta sanatı sanatçısıdır. Çeşitli gezici sergiler ve festivaller düzenlemiştir, kendine ait yayınları mevcuttur. Posta sanatındaki önemli isimlerinden biridir.

Ryosuke Cohen (1948-) Osaka doğumlu posta sanatının fenomen isimlerinden biridir. Daha çok damgalar kullanarak posta sanatında etkin rol oynamıştır. Dünyanın birçok yerinde düzenlenen mail art sergi ve aktivitelerine hala katılmaktadır.

On Kawara (1932-2014) ‘Hala Yaşıyorum’ iletisiyle 1969’da telgrafla başlamıştır. Arkadaşlarına, ailesine kendine farklı ülkelerden kartpostallar göndermiştir. Bireysel posta sanatı faaliyeti sürdürmüştür.

Dünya’nın çeşitli ülkelerinden daha sayamadığımız posta sanatı sanatçısı mevcuttur. Yapılan çağrılı duyurular ve davet mektupları ile sanatçı ağları her geçen gün artmaktadır. Kültürler arası iletişim ile sanatçı iş birlikleri oluşmuştur. Türkiye’den sanatçı Nur Koçak yurt dışına göndermiş olduğu işlerle bu kültür seferberliğine örnek olmuştur. Dünyada yapılan posta sanatı etkinliklerinin listelerinde Türkiye’den Nur Koçak’ın ismini görmekteyiz. Posta sanatı çalışmalarında kartpostallar üzerinde müdahalelerde bulunmuş çeşitli sergilere katılmıştır. “Bu kartpostalların üzerine boya ve kolaj çalışmaları ile geçmiş ile gelecek arasında sanatsal bir bağlantı kuran Koçak, eserleri ile Türkiye’de posta sanatının temsili olarak nitelendirilmiştir” (Muraz, 2009, 85). Görsel 26’da katıldığı posta sanatı sergisinin katılımcı listesinde ülkeler ve sanatçı isimleri bulunmaktadır, sanatçı ülkemizi temsil etmiştir.

Görsel 24. Nur Koçak'ın katıldığı posta sanatı sergisinin katılımcı listesi, 1982,

Kaynak: <https://www.lomholtmailartarchive.dk>

Yeni Boyut Plastik Sanatlar Dergisi'nin Haziran 1982 sayısında yayınlanan Nur Koçak söyleyişine saltonline web sitesinden erişilmiştir; (www.saltonline.org/tr). “İlk kez 1960’ların başında New York’ta ortaya çıkıp 1970’lerde bütün dünyaya yayılan “Posta Sanatı” olgusunun ben son üç yıldır içindeyim. Kanada’dan Brezilya’ya, Suudi Arabistan’dan Güney Kore’ye dek pek çok ülkede düzenlenen sergilere katıldım” (www.saltonline.org/tr). Posta sanatına 1979 yıllarında başladığını ve dünyanın farklı ülkelerine posta sanatı çalışmaları gönderdiğini belirtmiştir. Sanatçının katıldığı sergilerde katılımcı listelerinde Türkiye kısmında Nur Koçak’ın ismi geçmektedir.

Posta Sanatçısı olan başka bir isim ise Rüçhan Şahinoğlu’dur. Rüçhan Şahinoğlu sanatçıların fotoğraf portrelerinden sanatçı kartpostalları sergisi oluşturmuştur.

Görsel 25. Rüchan Şahinoğlu, *Sanatçı Kartpostalları Sergisi*, Maçka Sanat Galerisi, 2001

Kaynak: <https://www.mackasanatgalerisi.com>

Görsel 26. İsmail Sayar, *Mail Art Eseri*, Künstlerhaus Stuttgart, 1979 (Salt Araştırma, İsmail Sayar Arşivi)

Kaynak: <https://archives.saltresearch.org>

İsmail Sayar posta sanatıyla ilgilenmiştir ve çeşitli yurtdışı posta sanatı sergilerine davet edilmiş çalışmalarıyla katılmıştır. Salt online web sitesinde sanatçının çalışmaları ile ilgili arşiv mevcuttur.

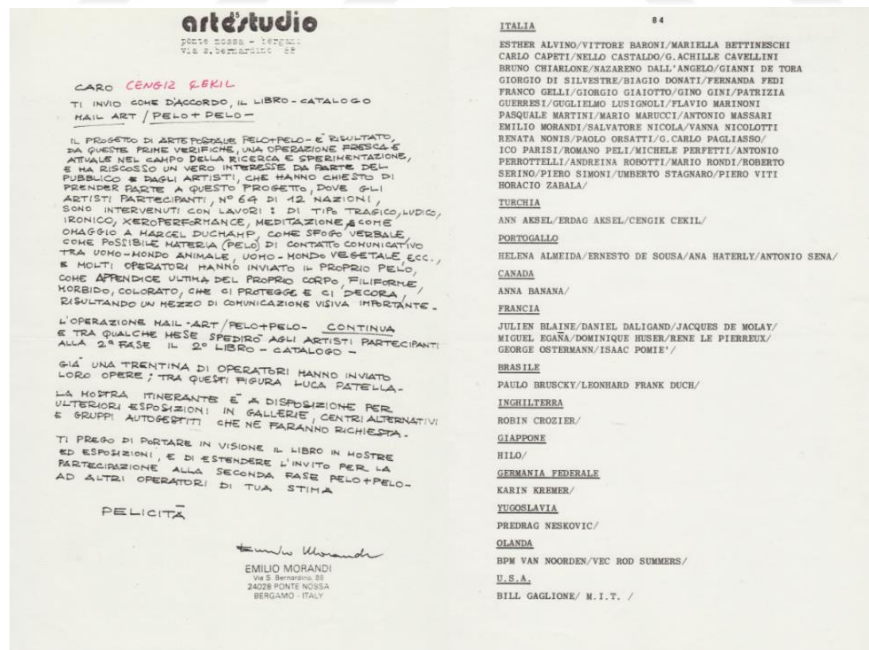
Cengiz Çekil (1945-2015) uluslararası posta sanatı sergilerine katılmış ve çeşitli sergi davetleri almış sanatçılarımızdan biridir. Ayrıca Cengiz Çekil'in 1976 yılında tuttuğu günlüğün sayfasına "Bugünde Yaşıyorum" yazarak ve tarih oluşturarak yaptığı kavramsal çalışması 2021 yılında MOMA'da (Modern Sanatlar

müzesi) “Günce” eseri müzenin daimî koleksiyonuna kabul edilmiştir. Görsel 27’da sanatçıya posta sanatı etkinliğine davet mektubu gönderilmiştir. Ayrıca ismi katılımcı listesinde yer almıştır.

Görsel 27. Cengiz Çekil, “Günce”, 1976

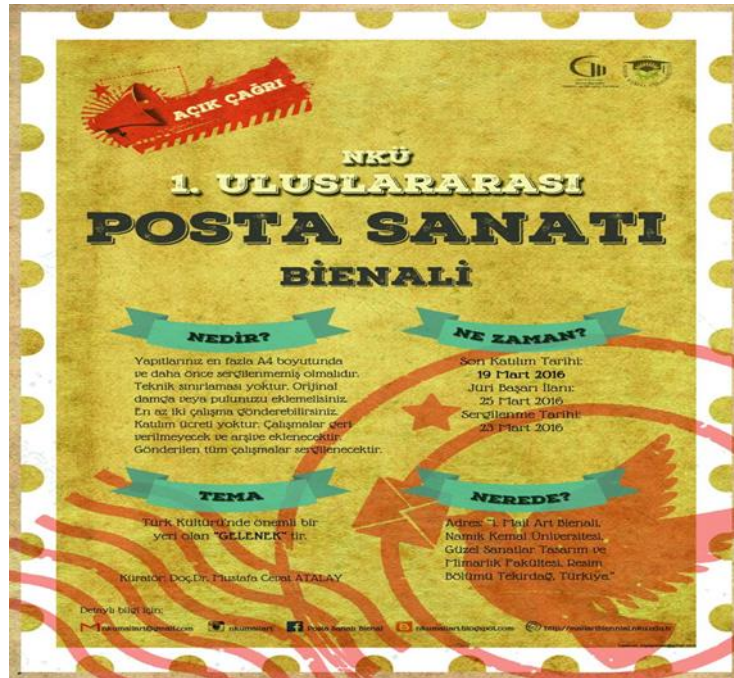
Kaynak: <http://www.sanatatak.com>

Görsel 28. Emilio Morandi'nin Cengiz Çekil'e gönderdiği mektup ve Posta Sanatı Katılımcı Listesi, Arte Studio, İtalya, (Salt Araştırma, Cengiz Çekil Arşivi)

Kaynak: <https://archives.saltresearch.org>

Mustafa Cevat Atalay (1973-) akademisyen, sanatçı ve aynı zamanda posta sanatı sanatçısı olarak ülkemizi çeşitli posta sanatı platformlarında temsil etmektedir. Eserleriyle dünyada birçok ülkeden davet mektubu almaktadır katılımcı listelerinde Türkiye’den katılımcı olarak ismi mevcuttur. Ayrıca birçok posta sanatı sergilerinde küratörlük yapmıştır. Sanatçı aynı zamanda Gece kitaplığından çıkan Posta Sanatı kitabının editörüdür ve Posta Sanatı ile ilgili çeşitli makaleleri mevcuttur. Atalay Emailart2022 posta sanatı projesine çalışması ile katılmıştır. Namık Kemal Üniversitesi’nde 2016 yılında Uluslararası Posta Sanatı Bienali düzenlemiştir. Bienale oldukça çok sayıda katılımcı çalışma göndermiştir. Bienalin ikincisi 2019’da düzenlenmiştir, Görsel 32 ve 33’de afişleri mevcuttur.

Görsel 32. Namık Kemal Üniversitesi 1. Posta Sanatı Bienali Afişi

Kaynak: <http://mailartbiennial.nku.edu.tr>

Görsel 33. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi 2. Uluslararası Posta Sanatı

Bienali Kaynak: <http://bhi.nku.edu.tr>

Türkiye’de posta sanatçılarının bireysel işlerinin yanı sıra ilk kez posta sanatı sergisi Galeri Selvin ile yapılmıştır (Galeri Selvin, Mail Art Project, 1995).

Görsel 29. Galeri Selvin Posta Sanatı kataloğu kapak görseli (Galeri Selvin, 1995).

“Türkiye’de ilk defa düzenlenen "Posta ile Sanat Sergisi" ile beş farklı kıtadan farklı teknikler ile oluşturan eserlerden oluşmaktadır... Bu sergi aynı yıl İzmir’de tekrarlanmış ve sonrasında tüm eserler daha sonra Belçika’da bulunan "Mail Art" müzesinin koleksiyonuna gönderilmiştir” (Galeri Selvin, 1995).

Posta sanatı etkinlikleri ülkemizde ve dünyada ki farklı ülkelerde kurum ve kuruluşlar ve özel projelerle varlığını çeşitli çağrılı davetlerle sürdürmektedir. Posta sanatı galeri mantığına kurum ve kuruluşlara karşı tepki olarak bir düşünce sistemi içinde olarak doğmuş olsa da günümüzde pek çok galeri ve kurum tarafından sergiler düzenlenmektedir. Posta sanatı işlerinden oluşan arşiv sergileri ve müzeleri oluşturulmaktadır.

Posta sanatı kültürel alışverişin ve iletişimin yoğun hissedildiği bir oluşumdur. “Sanatçılar arasında kültürler arası tanışıklık, barış, kardeşlik ve paylaşım ortamını geliştirmek zenginleştirir” (Atalay, 2018: 21). Farklı kültürler arası iletişime imkân verir ve bu imkanlar doğrultusunda fikir alışverişinde bulunularak çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir.

Günümüzde bu konuya önem vererek gündemde tutarak öğrenci ve sanatçıları katılıma teşvik eden üniversitelerin düzenledikleri birçok posta sanatı etkinlikleri bulunmaktadır. Ülkemizde posta sanatı etkinliklerinin daha çok yayılması için, sanat eğitimcilerinin öğrencilerini desteklemesi, sanatçıların daha çok bu tür etkinliklere katılması ile teşvik edilmelidir. “Sanatsal paylaşımlar karşılıksızlığa dayandığında daha özgür, yaratıcı çalışmaların ortaya çıkabileceği öğrencilere kavratılabilir” (Atalay, 2018: 21). Üniversitelerin bu konudaki hassasiyeti ve öğrencilerini posta sanatına yönlendiren sanat eğitimcileri sayesinde posta sanatı varlığına gelecekte de devam etmesi beklenmektedir.

Posta sanatının uluslararası düzeyde internet ortamında paylaşıldığı, grupların ve üyelerin olduğu uluslararası posta sanatı birliği IUOMA’dır. Blog, 1980’de Mail-Art ile başlayan ve halen aktif olan Ruud Janssen tarafından üstlenilen tüm faaliyetlere ilişkin bilgiler ve bağlantılar sunar. Dünyanın farklı yerlerinden en son 2018’de beş bin üzerinde üyeye sahip olduğu belirtilmiştir. Web sitesinin içinde birbirinden farklı gruplar vardır ve bir grup oluşturulabilir, eser değiş tokuşu yapılabilir, siteye yüklenen eserlerle ilgili yorumda bulunulabilir, proje afişleri

paylaşıp katılım oluşturma için yardım istenebilir. Sanat ve sanata dair çeşitli konularla ilgili bilgi akışının sağlandığı bir sitedir. Ayrıca posta sanatı ile ilgili arşiv niteliği sunan bilgi ve belgeler mevcuttur. Dost hane ve barışçıl insanlar grubu, Posta sanatının ruhunu yansıtan bir yapıdır. Site aktif olarak devam etmektedir ve dünyanın her yerinden üyeye sahiptir. Ruud Jansen posta sanatına gönül vermiş ve bu ağın devamlılığını sağlayan isimlerinden biridir.

IUOMA web sitesinde birliklerini Ruud Janssen şu şekilde tanımlamıştır;

IOUMA çok demokratik bir örgüttür. Üyelerinden bazıları 30 yıl veya daha uzun süredir Posta Sanatçısı olmasına rağmen hepimiz eşitiz ve 20 dakika önce katılmış olabilirsiniz. Bu, istediğiniz kadar çok veya az sayıda Posta Sanatçısı ile bağlantı kurabileceğiniz ve seçtiğiniz kadar çok veya az sayıda projeye katılabileceğiniz için önemli değildir. Utangaç olmayın, tereddüt etmeyin hepimiz birlikte Posta Sanatçılarıyız ve bu Posta Sanatı deneyiminde eski veya yeni eller olsak da hepimiz birbirimize saygı duyuyoruz (www.iuoma-network.ning.com).

1.5. Sergileme ve Sergileme Çeşitleri

Sergilemenin ortaya çıkmasında mekân, müze galeri ve küratör kavramları etkilidir. Sergilemeye geçmeden önce bu saydığımız kavramlara kısaca değinmemiz gerekir. Mekan “Mekân uzayın sınırlanmış parçası. Mimari mesleğinin konusunu oluşturur. Aynı zamanda mekân bir mimari ürünün vazgeçilmez tek niteliği, bir mimari ürünü var eden temel koşuldur” (Tanyeli, U., Sözen, M., 2010:203) Mekânın oluşması için belli bir sınırlara ihtiyaç yoktur. İç ve dış mekân olarak baktığımızda her yer mekân olabilmektedir. “Mekân mimarinin dördüncü boyutudur.. Mekân boyutunun kişinin devingenliğinden dolayı sayısız yaşantılar yaratabilme niteliği mimarlıkta bir “n’inci boyut”tan bahsedebilmeyi olanaklı kılmaktadır” (Tanyeli, U., Sözen, M., 2010:203) İnsan mekânı bulunduğu ve yaşadığı fiziksel ve görsel durumlara göre sıralayabilmektedir. Perce ‘Mekân Feşmekan’ isimli kitabında mekânı insanın yaşadığı çevreye göre şekillendiğinden ve çeşitli parçalara ayrıldığından bahseder. “Kısacası mekânlar çoğaldı, parçalara ayrıldı ve farklılaştı. Bugün her boyuttan, her çeşitten, her türlü kullanıma uygun ve her türlü işleve sahip mekânlara rastlamak mümkün. Yaşamak, bir mekândan başka bir mekâna geçmek demektir, tabi başkalarına çarpmamaya dikkate ederek” (Perce, 2020). Mekânlar insanların ihtiyaçları vasıtasıyla çoğalmış, boşluk farklı boyutta ve büyüklükte alanlara dönüşmüştür. Dünya nüfusunun artması, gelişmesi mekânın anlamını

boyutunu değiştirmiştir. Yaşamda var olabilmek için insanların mekanlara gereksinimi vardır. Gün içindeki ihtiyaçlarımız için bir eve, maddi ihtiyaçlarımız karşılamak için bir içe ve sosyal aktivitelerimiz çeşitli mekanlara gereksinim duymaktayız (Taşçioğlu, 2020:45). Günümüzde alış-veriş merkezleri, ocuk oyun alanları, oteller, kafe ve restoranlar, meydanlar, hava alanları, oto gar ve kamuya açık her yerde müze ve galeriden sonra sanat eseri sergileme mekânları olarak kullanılmaya başlamıştır.

Mekân sınırlarını belirlediğimiz alanlardır. Bu mekânlar arasında sergileme alanlarına ihtiyaç duyulması sebebiyle sanat galerileri adında sanatçıların eserlerini sergilemeleri için mekânlar oluşturulmuştur. O’Doherty (2013, s.97) sanat galerisi tanımını şu şekilde yapmıştır;

Çoğumuz için sanat galerisi, içinde dolaşmaya başladığımızda olumsuz titreşimler yaratan bir mekndır. Estetik bir tür sosyal elitizme dnştrlmştir –galeri mekânı ayrıcalıklı bir yerdir. Mekânın çeşitli alanlarına yerleştirilmiş olan nesneler, nadir bulunan değerli eşyalar, mücevher gibidir, gümüş gibidir –estetieğin ticarete dönüştürüldüğü galeri mekânı pahalı bir yerdir.

Sanat galerileri sanatçı, eser ve izleyici arasındaki bağlayıcı unsurlardan birdir. Sanatçının eserlerinin belli bir yüzdelik ile satışının yapıldığı yerlerdir. Halk ve sanatçı arasındaki iletişimi sağlayan özel meknlardır. Sanat piyasasının oluşmasında eserlerin alınıp satılmasında önemli bir konuma sahiptirler. İştanbul’da 1950 yılında ilk sanat galerisi Maya Sanat Galerisidir ve bunun akabinde Maçka ve Galeri Nev saçılmıştır. Sanatın yaygınlaşmasında ve sanat piyasasının oluşumuna etkileri kaçınılmazdır (Nuran,2016). Brian O’Doherty (2013, s.9.)’in sanat galerileri için kullandığı ‘Beyaz Kp’ kavramı “biraz kilise kutsiyeti, biraz mahkeme salonu resmiyeti, biraz deney laboratuvarı gizemiyle şık bir tasarım hoşluğu” galerinin düşünce mantığını oluşurmaktadır. Sanat galerilerinin yanı sıra müzeler sanat eserlerinin sergilenmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Ancak müzeler sadece sergileme değil, aynı zamanda kültürel ve entelektüel miras olan sanat eserlerine sahip çıkılması noktasında büyük önem taşımaktadır. Müze kavramı, eserlerin koleksiyona dahil edilmesi, envanter bilgilerinin ve detaylarının saklandığı sistemleri, konservasyon-restorasyon işlemleri, eserlerin sergilenmesi, araştırma ve sunumların yapılması, müze mekanının tavan, zemin, duvar aydınlatmaları gibi birçok uzmanlık gerektiren alanı bünyesinde barındırmaktadır (Pekmezci, 2017).

ICOM (Uluslararası Müzeler Konseyi) 2019 yılında müze tarifini şu şekil yapmıştır;

Müzeler, geçmiş ve gelecek hakkında eleştirel diyalog için demokratikleştirici, kapsayıcı ve çok sesli mekanlardır. Bugünün çatışmalarını ve zorluklarını kabul ederek ve ele alarak, toplum için eserler ve örnekleri emanet eder, gelecek nesiller için farklı hatıraları korur ve tüm insanlar için eşit haklar ve mirasa eşit erişimi garanti eder. Müzeler kâr amaçlı değildir. Katılımcı ve şeffaftırlar ve insan onuru ve sosyal adalete, küresel eşitliğe ve gezegenin refahına katkıda bulunmayı amaçlayarak dünya anlayışlarını toplamak, korumak, araştırmak, yorumlamak, sergilemek ve geliştirmek için farklı topluluklarla ve onlar için aktif bir ortaklık içinde çalışırlar. (<https://icom.museum/>)

“Batı müzecilik anlayışına göre müzenin deposunda duran bir eser ziyaretçi için yok hükmündedir. Bu sebepler müzelerde herhangi bir obje veya tablo bir şekilde sergilenmesi için özel çaba harcanmaktadır” (Pekmezci, 2017). Ne kadar çok eser sergilenir ise o kadar çok izleyiciye sahip olacaktır. Gün yüzü görmeyen eserleri görme tanıma ve bilgi edinmenin yanında depolarda çürümesini engelleyecektir. Uffuzi Sanat Müzesinde eserler yukarıdan aşağıya neredeyse bütün duvar ve tavanları kaplayacak şekilde yerleştirmesi sağlandığı için daha fazla eser izleyiciyle buluşur. Bu sebeple eserlerin müzelerde sergilenişi dönüşümlü yapılarak ve araları sıklaştırılarak daha çok eser sergilemek gerekmektedir. Müzelerin gelişmesi sergilenecek eserlerin çokluğu ve özgünlüğü ülkelerin turizmüne katkısı için oldukça önemlidir. Müzeler içinde barındırdığı eserlere göre değişiklik göstermektedir örneğin; botanik müzesi, etnoğrafya müzesi, savaş müzesi, uzay müzesi, açık hava müzeleri, oyuncak müzeleri ve sayamayacağımız birçok müze ayrılabilir.

Galeri kavramıyla daha çok ortaya çıkan küratörün kelime anlamı; “Müze, kütüphane, sergi, hayvanat bahçesi vb.ni yöneten ve etkinliklerini düzenleyen yetkili kimselerdir” (www.sozluk.gov.tr).

Madzowski'ye göre küratörlük kavramı; “Roma İmparatorluğu’ndan modern zamanlarımıza küratörlük iki ana süreçle nitelenmiştir: öznelerin yönetimi ve nesnelerin muhafızlığı. Dolayısıyla küratörler özne ile nesneler arasındaki bölgede ya da birinin diğerine dönüştüğü bölgede iş gören failer olarak tanımlanabilirler... küratörler aracıdır” (Madzowski, 2019:34). Günümüzde küratörlüğün başlangıcının 1960 yılların sonunda olduğu düşünülmektedir. “Bilinen anlamıyla küratörlüğün asıl tarihi, 1960’ların sonunda, modern küratörün arketipi olarak sayılan Harald

Szeemann ile başlar. Bugün, 1969'daki “When Ideas Become Form” (Fikirler Şekillenince) serisi ve 1972'deki 5. Documenta küratörlük tarihinin kilometre taşları olarak kabul edilir” (Graf, 2022: 245).

Görsel 30. Küratör Harald Szeemann 'nın 5. Documenta sergisinden, 1972

Kaynak: <https://en.wikipedia.org>

Görsel 31. Küratör Harald Szeemann 'nın “When Ideas Become Form” sergisinden, 1969

Kaynak: <https://en.wikipedia.org>

“Küratör, öncelikle sergi yapımcısı olmakla beraber, sanat eserleri veya sergiler üzerine yazılar yazarlar, kurumları dönüştürür ve sanatçı keşfederler” (Güzel, 2022). Küratörler ilginç sergileme çeşitleriyle ön saflarda yer almaktadır. Birbirinden farklı kurulum ve düzenlemeler ile ilgi uyandırır, ilginç enstalasyon düşünceleri mekânın

seçeneklerinin ortaya çıkmasında rol oynamaktadırlar (Stallabrass, 2021). Kısacası enstalasyonlarda herhangi bir mekân ve malzeme sınırlandırılması olmadan, iletilmek istenen iletinin izleyiciye etkili yollardan aktarılabilmesi için gerçekleştirilen tüm etkinlikler enstalasyona dahildir. Mekân, galeri, müze, küratör ve enstalasyon kavramların her birinin ortak noktası sergileme tasarımıdır. Sergileme kendi içerisinde birçok yöntem ve teknik bilgi barındırmaktadır.

Sergi taşınabilen ya da taşınamayan nesnelerin çeşitli mekânlarda kurularak izleyiciye gösterilmesi ve sunulmasıdır. “Alıcının görmesi, seçmesi için dizilmiş şeylerin tümü ve bu nesnelerin serildiğı yer” sergi olarak tanımlanmaktadır (www.sozluk.gov.tr/) Bir nesnenin sergilenmesi için onu alacak ya da bakacak izleyecek kişinin olması, bir mekân ya da yerin olması ve bunun biri tarafından oluşturulması gerekmektedir. “Sergileme en temel anlamıyla herhangi bir eserin izleyicilere aktarımı konusunda devreye giren bir etkinliktir. Bireysel olarak üretilen eserin, başka insanların beğenisine sunulması aşamasında devreye giren sergilemenin birçok çeşidi vardır. Sergilemenin vazgeçilmez olan üç önemli unsuru; sanatçısı, ziyaretçisi ve düzenleyicisidir” (Erbay, 2011).

Sergileme öncelikle pazarlarda, evlerde ve çeşitli mekanlarda başlamıştır. Sergilemenin göstermek açığa çıkarmak gibi bir etkisi vardır. Gösterilmek istenen ne ise onu öne çıkaracak çeşitli sunumlar gerekmektedir. İnsanların ilgisini çekecek ve izlemeye devam etmesini sağlayacak olması gerekir. Günümüzde yemek yerken bile insanların ilgisini çekmek için sunum teknikleri, sofraya düzeni mekân tasarımı yapılmaktadır. Sanat işin içine girdiğı zamana durum daha da abartılarak gösteriye dönüşebilmektedir. Teknoloji ağında imajların her yerde karşımıza çıktığı, sürekli değiştiğı, reklam panolarından internete kadar başımızı çevirdiğimiz her noktada zihnimiz görüntüleri hafıza odalarında saklamaktadır. Zihnin sınırsız deposu her yerde gördüğümüz imajlarla dolarak bize ilham vermektedir.

Görsel 32. *Domenico Remps, Merak Kabini, Müze Opificio delle Pietre Dure, Floransa, İtalya, 1690,*

Kaynak: <https://www.dailyartmagazine.com/>

Eşsiz eserlerin toplandığı, korunduğu ve sergilendiği, vitrinler olarak bilinen Nadire Kabineleri müzeciliğin, sergilemenin ve koleksiyonerliğin ilk adımının atıldığı harikalar kutuları olarak bilinir. Nadire kabineleri farklı kültürlerden alınmış nadir ve değerli eşyaların korunup sergilendiği vitrin, dolap saklama kutuları olmuştur. Kişinin kendine ait olmasını istediği ve koleksiyonuna dahil ettiği benzersiz parçaların çeşitli şekillerde sıralandığı merak dünyası haline gelmiştir. Dünyanın dört bir yanından getirilen değerli taşlar, tarihi buluntular, herhangi bir değerli nesne, tarihi mektup ya da belgeler, antik eşyalar, mücevherler, değerli fosiller, sanat eserleri ve kişinin kendi beğenisiyle oluşturduğu özel ürünler nadire kabinelerinde sergilenmiştir. Özel ve bireysel koleksiyonculuğun ve sergilemenin alt yapısını oluşturmuştur. İlk sergiler ve sunumlar, yaşadıkları yerlere sahip olarak, antik pazarlarda ve deniz yoluyla kıyı ticareti yapan Fenikelilere kadar uzanan bir geçmişe sahip olduğu düşünülmektedir (Demir, 2008).

İlk olarak sanat sergileri 18.yüzyılda ortaya çıkar ve sanat ürününün müşterisinin burjuvazi haline dönüşmesi ile bağlantılıdır. Bu sayede sanat eserinin kolayca sergilenip satın alınma işlemi gerçekleşmiştir (Tanyeli ve Sözen, 2010).

"Rönesans müzeleri değişik zamanlara ve ülkelere göre farklı farklı adlar alır:

14. Yüzyılda ilk belirdikleri Fransa'da *caninet de curoosites*, İtalya'da *studiolo*, Almanya'da *kunstkammern* veya *wunderkammern* ya da *raritetenkabinet* olarak

anılır. Bunları Halil Edhem'in müzecilik yazılarındaki karşılığı "nadire kabinesi"dir (Artun,2017, s.15-16).

"18. yüzyıldaki toplumun modernleşme sürecinin bir sonucudur. 1737'de Fransa'daki Kraliyet Akademisi'nin yıllık salonu veya 1793'te Louvre gibi önde gelen sanat akademileri gibi mekânlarda halka açık sergiler düzenlenmesine yol açmıştır" (Graf, 2022, s.245). Soylu ve zengin kesimin ilgilendiği sanat, halkın arasına inmeye başlamıştır. Sanatın halk ile buluşması izleyiciye yeni roller biçmiştir. Eseri mekânı deneyimleme sanatın içine dahil olmaya kadar sanatçı ve eser kadar izleyicide bu döngünün içinde aktif hale gelmiştir. "19. Yüzyılda ise Avrupa'daki kraliyet koleksiyonlarının müzelere dönüştürüldüğü dönemi kapsamaktadır ve aydınlanma çağı ile müzeler kamuya açılmıştır. Bu kamuya açılma sayesinde büyük bir karmaşadan kurtulunmuş ve sanat eserleri kronolojik olarak akım, tarz, dönem vb. özelliklerine göre yeniden düzenlenmiştir" (Boratav, O., Gürdal, N., 2016).

Sanayi devrimiyle beraber sırasıyla açılan sergiler ülkelerin tarımsal faaliyetlerini, teknolojik gelişmelerini diğer ülkelere takdim etmek için oluşturulmaktaydı. İşlenmemiş kaynak bulma ve pazarlama fikriyle oluşturulmuştur. 1851 yılında Londra'da düzenlenen 'The Great Exhibition of the Work of All Nations' sergisi bu çeşit sergilerin ilkidir (Akçura, 2009). "Bu yüzyılda büyük sergiler, ticari sanat galerileri, dünya fuarları ve bireysel sergi projeleri ile sergi kurma uygulaması sanat dünyasında çok kıymet verilen bir faaliyet haline gelmiştir." (Graf, 2022, s.245).

Zaman içerisinde ise müze artık seçkin kitlelere hitap etmekten çıkmış, teknolojiye ayak uydurmuş ve sanal müzeler ile de dünya çapında bir etkileşim ve iletişim sağlamıştır. Bu sayede sanat müzelerinin rahatlıkla çoğalabilmesi ve halkın her kesimine sanatın erişimi kolaylaştırılmıştır (Boratav, O., Gürdal, N. 2016). Müze ve galerin işlevselliği beraberinde sergileme tasarımlarının ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır.

Teknolojik gelişmeler sadece görme duyumuza değil işitme, dokunma, tat alma, koklama duyumuza da hitap etmektedir. Beş boyutlu sinemalar bunlara örnek verilebilir. İnternet sanatı, medya sanatı, gösteri alanlarını farklı boyutlara getirmiştir. Düşünce sistemine etki edecek görsel zenginliği sunacak çeşitli etkinlikler, sergiler, müzikaller, festivaller düzenlenmektedir. Bunlar için çeşitli mekânlar

oluşturulmakta, var olan mekânlar düzenlenmekte, sanal mekanlar ile sınırsız hayal gücüyle alternatifler oluşturulmaktadır. Her geçen gün duyulara hitap eden ve izleyiciye bir şey gösterme ve etkileme çabasında olan mekânlar kullanılmaktadır.

Sergileme yöntemleri mekâna, zamana ve esere göre şekillenmektedir. Mekânın eserin bir parçası olarak sergilendiği günümüz çağdaş sanatında görsel sergileme tasarımı izleyicinin konuya dahil olmasına kadar gitmektedir. İzleyiciyi görüntüye çekmek için grafiksel öğelerle beraber sergiyi daha cazip hale getirmek mümkün olmaktadır. Galerilerde sergilenecek eserin satılmasına yönelik olduğu için galeri ve sanatçı çıkarları ön plandadır. Fakat posta sanatının bu yapıya karşı gelmesinden doğan alınıp satılamaz ilkesi galeri düşüncesinden çok uzakta olduğu için günümüzde hala etkisini sürdürmektedir. Bundan dolayı sergilenecek işlerin satılma kaygısı olması için daha özgür ve yaratıcı sergileme yöntemlerine gidilmektedir. Kolektif ruhun bir parçası olmak katılımcılar için en önemli meseledir.

Eserlerin sergilenmesi için mekânı düşünmek, karar vermek, mekân ile eser ilişkisi üzerinde durmak, mekânın alternatif kullanım alanlarını tespit etmek, mekânın atmosferini, ışığını, ahengini ve etkisini bir bütün olarak ele almak gerekmektedir. Sergileme tasarımı için yöntem ve tekniklerini gözden geçirmek, sergileme düzeni kurulurken sadece bir eserin duvara ya da bir kaide de sergilenmesinden çok öteye gidilmesi gerekmektedir. Görsel uyaranların yanı sıra mekanizmalar ile hareketli düzenlemeler, ışık oyunları ve işitsel uyaranları olan sergilemeler çok daha fazla dikkat çekmektedir. Tabi ki bu uygulamalar mekân içerisinde sergilenmek isteyen eserin önüne geçmeden destekleyici nitelikte olması gerekmektedir.

“Sergileme kavramı altında, ticari fuarlar, marka deneyimleri, temalı etkinlikler, uluslararası dünya etkinlikleri (expo), müze galerileri, tarihi konutlar, peyzaj yorumlamaları ve sanat yerleştirmeleri (enstalasyonlar) sınıflandırılabilir, sergiler geçici veya kalıcı olabilir” (Locker, 2013, s.10). Sergileme çeşitleri geçmişten günümüze farklılıklar göstermektedir. Geleneksel galeri ve müze sergilemeleri yerini günümüzde izleyici, eser ve mekânın birlikte düşünüldüğü sıra dışı sergilemelere bırakmıştır. Zaman, mekân esere göre sınıflandırılmalar oluşturulmaktadır. Mekân sergi eser izleyici birlikte düşünölmeye başlamıştır.

“Müzelerde sergileme ve sunum tekniklerinin planlanması” isimli kitabında sergileme çeşitlerini şu şekilde belirlemiştir; “Zaman odaklı sergiler, mekânsız sergiler, sosyal odaklı sergiler, eser odaklı sergiler, sanatçı odaklı sergiler, tasarım odaklı sergiler, koleksiyon odaklı sergiler” (Erbay,2011, s.75). Erbay Kısaca başlıklar altında çeşitlendirmiştir. Bu sergiler kendi içinde de kategoriye ayrılmıştır. Sergilemelerde izleyicinin aktif rol oynaması sanatın günlük yaşam içinde var olması ve benimsenmesine yol açar.

Posta sanatının sergilenmesi de yapım aşaması kadar eğlenceli, farklı, muzip, keyif verici olabilir. Yapılan eserler kadar sergilemedeki orijinallik serginin daha akılda kalmasını ve eğlenceli bir sanat pratiğine dönmesini sağlayabilmektedir. Sergilenecek eserler için herhangi bir boyut ölçüsü verilmediği sürece bu boyutlar çeşitli ebatlarda olabilmektedir. Posta sanatı sergilemelerinde küçük boyutlu işler tercih sebebi olmaktadır. Çünkü daha fazla katılımcıya yer vermek istenmektedir. Posta zarfı boyutları da düşünülerek genelleme olarak boyutların küçük olduğu düşünülebilir. Zarftan daha büyük ve daha küçük minyatür boyutlar eserlerde sergilenebilmektedir. Bazı posta sanatı sergilerinde standart tek boyut istenmektedir bu da daha simetrik bir sergileme için yerleştirilecek alana göre daha düz ve düzenli görünmesi için tercih edilmektedir. Deneysel ve dağınık yerleştirmeler de mevcut olarak yapılmıştır. Yukarıdan farklı aparatlarla asılarak, yukarıdan aşağıya sarkıtılarak, duvarın bütününe kaplayacak şekilde, mekân içi ve dışında oldukça farklı posta sanatı sergilemeleri mevcuttur.

Atalay (2020: 64) sergileme yöntemlerine şöyle değinmiştir;

Posta sanatı gösterileri, sergileri çok farklı yerlerde olabilmektedir. Kütüphaneler, iş yerleri, galeriler, sanat atölyeleri, sanatçı işlikleri, koridorlar açık alanlar, okul binaları, kamuya açık meydanlar, sanatçının ikamet ettiği konutlar, sokaklar, postaneler, alışveriş merkezleri, alternatif galeriler, sanat müzeleri, hastaneler, banyolar v.b. gibi birbirinden çok farklı anlamlar içeren alanlarda yapılabilmektedir.

Posta sanatında izleyicinin dikkatini çekecek çeşitli kurulumlar ve izleyiciye görev verecek çeşitli etkinliklerle sergi içinde düzenlemelere gidilmektedir. “Posta sanatı sergilerinde öncü yöntemler olduğu ve alma ve satma endişesi olmadığı için posta sanatı felsefesinin yapısına uygun sıra dışı sergilemeler yapılmaktadır” (Duran,2020:180).

1.5.1.Posta Sanatında 1970'ten İtibaren Sergileme Yöntemleri

Posta sanatında yapılan işler oldukça ilginç olmakla beraber sergileme ve sonrasındaki arşivleme kısmı da oldukça farklı ve çarpıcı olabilmektedir. Galeri mantığına ters düşse de posta sanatındaki işler genellikle iç mekân içinde sergilenmektedir. Bunun dışına çıkılması ve yeni sergileme yöntemlerine geçilmesi posta sanatının iç dinamiklerini yansıtacaktır. Genellikle kolaj, asamblaj, çizim, resim ve hatta şiir, ses, görüntü, video, fotoğraf ve yazılı mesaj öğelerini içerir. Bir sınır belirtilmediği sürece farklı eşya gönderimleri de mevcuttur. Yapılan işlerin üzerine pul yapıştırarak postalamalara örnekler oluşturulmaktadır. Kolay bir yol olan kağıt üzerine yapılan zarf ile gönderilen işler günümüzde en çok kullanılan posta sanatı malzemelerini olmuştur. Sanatçılar sanat eserlerini kartpostallar, zarflar veya diğer posta malzemeleri üzerinde oluşturur ve bunlar daha sonra posta yoluyla alıcılara gönderilmektedir. Posta sanatının en önemli yönlerinden biri, sanat eserinin bir parçası olarak posta gönderme ve alma sürecine yapılan vurgudur. Posta sistemi, sanatsal yaratma ve yaymada aktif bir katılımcı haline gelir. Sanatçılar genellikle zarfları veya kartpostalları benzersiz tasarımlar, pullar, çıkartmalar ve diğer malzemelerle süsleyerek sanat işlerine dönüştürmektedirler.

Posta sanatının sergilenmesi, sanatçı ya da küratörün fikrine bağlı olarak çeşitli şekillerde yapılabilmektedir. Galeri sergileri, çeşitli bianeller, festivaller, gösteriler, işbirlikçi etkinlikler, çevrim içi sergileme yöntemleri ile posta sanatı sergileri, açık alan sergilemeleri, gezici sergiler oluşturulmuştur. Ayrıca posta sanatı sanatçısının oluşturduğu arşivlerle de tekrarlanan sergiler yapılmaktadır.

Galeri sergilerinde posta sanatı işleri genellikle duvarlarda, panolarda farklı sergileme aparat ve malzemeleri vasıtasıyla çeşitli şekillerde sergilenebilmektedir. Belirli zaman aralıkları verilerek süreli sergiler olmaktadır. Yapılan işler çerçevede belli bir düzen içinde sergilenmektedir. Mekân içinde dağınık ve deneysel düzenlemelere de gidilmektedir. Mekânın her yeri işlerle kaplanabilir ya da belli bir boyut çerçevesinde sergilenebilmektedir. Bunlar tavandan tabana bütün duvarlar şeklinde olmaktadır. Daha az işlerle daha küçük alanlarda çeşitli şekillerle sergilemeler oluşturulmaktadır. Çeşitli asma aparatlarıyla duvarlara asılmaktadır. Ziyaretçiler işleri her açıdan inceleyebilmektedir. Yapılan çalışmalar eşitlik ilkesi ile yerleştirilmektedir ve gönderilen her iş önemli ve değerlidir.

Posta sanatı gösterileri ya da çeşitli doğaçlama performanslar düzenlenerek bir sokak ortasında, bir orman içinde, bir tarlada aklınıza gelebilecek her alanda ilginç sergileme deneyimleri oluşturulmaktadır. Posta sanatı ile ilgilenen fenomen sanatçıların yapmış olduğu performans gösterileri bunlara örnek oluşturulabilmektedir. Görüntülenen işler temaya, sanatçıya veya diğer ilgili kriterlere göre düzenlenebilmektedir. Sergileme aşamasında posta sanatı işleri farklı törenlere dönüşebilir. Sergilenme kısmının sonunda eserler yakılabilir, gömülebilir, saklanabilir.

Çevrimiçi platformlar posta sanatının gelenekçi yönteminin daha görülebilir hale gelmesine neden olmuştur. Çeşitli web siteleri ve bloglar posta sanatı duyuruları yaparak izleyici ve katılımcıları posta sanatı ile iletişime davet etmektedir. Dünyanın her köşesinden iletişim ağı ile posta sanatı sanatçıları birbirinden haberdar olmakta ve katılımcılar ortak posta sanatı internet mecralarında buluşmaktadır. Sanal galeriler, çevrimiçi sergiler son yıllarda oldukça fazla posta sanatı sanatçısına yer vermektedir. Katılımcılar işlerini web siteleri, blog, çevrimiçi sergilerle daha fazla kişiye ulaştırmaktadır. Ağın döngüsü durmadan devam etmektedir.

Posta sanatı ve teşhir tasarımları, sanatçılara daha geniş bir izleyici kitlesiyle etkileşim kurma, geleneksel sanat normlarına meydan okuma ve sanatsal iletişimin sınırlarını keşfetme konusunda benzersiz fırsatlar sunmaktadır.

Posta sanatı ve 1970 sonra sergileme yöntemlerini incelerken internet kaynakları ve arşivlerine bakılmıştır. Arşiv sergi fotoğraflarından çıkarılacak sonuca göre yeterli kaynak internet ortamında görülmemektedir. Daha çok yakın geçmişe ait fotoğraf ve sergi görüntülerine ulaşılmıştır. Afiş ve katılımcı listelerinin olduğu uzun arşivler çeşitli internet sitelerinde mevcuttur fakat 1970 sonrası sergilerine ait görüntüler oldukça azdır.

1985 yılında açılan Montecarotto MAM Posta Sanat Müzesi, posta yoluyla fikir ve sanatsal deneyimlerin değişimini içeren bir çağdaş sanat türü olan "Posta Sanatı" ile ilgilenen tek İtalyan halk müzesidir (www.visitmontecarotto.it). Müzede eserler pano ve camlı bölmeleri olan dolaplarda ve vitrinlerde sergilenmektedir.

Görsel 33. Montecarotto MAM posta sanat müzesinden görüntü

Kaynak: <https://www.visitmontecarotto.it>

Posta sanatının sergileme kısmı iç ve dış mekânda farklı şekilde kombinasyonlarla sıralanabilir. Kombinasyonun çeşitliliği serginin izleyici tarafından ilgisini de güçlü tutmaktadır. Teknolojinin mekân içinde kullanımı video ve gözlükler, sesli anlatıcılar, kulaklıklar serginin daha efektif bir hal oluşturmasını sağlamaktadır. Mekân içi sergileme de beyaz küp mantığı geçerli olsa da aslında mekânın dışına çıkma fikri posta sanatı düşüncesine göre şekillenir. Mekânın ve galerinin zorunluluğu olduğu sergilerde posta sanatı her türlü sergileme ile meydan okumaktadır. Mekânın ışığı, duvarları, kapısı, penceresi, uzunluğu, kısılığı, darlığı, genişliği, havası ve rengi sergilenecek işler için önem arz etmektedir. Özellikle posta sanatı sergilerinde mekânın her bölümünü özgürce ve ilginç şekilde kullanmak gerekmektedir. Sergilenecek eserlerin sayıca fazlalığına ve boyutlarına göre alanı nasıl düzenleneceği önemli bir konudur. Bu yüzden bir mail art sergisinde de bir küratörden yardım almalı ve küratör yardımıyla işleri mekânın her yerine yayarak izleyicileri yönlendirecek çeşitli grafiksel bilgilendirmelerle sergilemeler tercih edilmelidir.

Posta sanatının sergileme kısmından ki özgürlük ve özgünlük mekânı çeşitli şekillerde düzenlenmesine imkân sağlamaktadır. Mekân içinde, düzenlemelerde mekânın duvarlarından, kolonlarına, yerden tavana kadar çeşitli düzenlemelere yer verilmektedir. Sadece mekân içerisinde değil mekân dışında da daha özgür bir sergileme alanı yaratılabilmektedir. Örneğin; bir galeri ya da müze bahçesinde, çocuk oyun parkında, kütüphane, bahçesinde çeşitli ağaç dallarında, meydanlarda, reklam panolarında sergilemeler yapılarak daha fazla kişinin izlemesine olanaklar

sağlayacak şekilde tasarlanabilmektedir. Bu durum sanata ilgisi olsun olmasın her izleyicinin dikkatini çekecektir. Kısa süreli olsa da yapılan etkinlikler gezici sergiler dâhilinde farklı bölge ve alanlarda sergilenme imkânı vermektedir. Ayrıca meydanlardaki dijital reklam panoları günümüz sergileme yöntemleri içinde oldukça geniş kesimlere hitap edecek yöntemlerden biri olarak düşünülmektedir. Bu gibi teknolojik unsurları kullanarak daha geniş izleyici kitlesine ulaşmak mümkün olacaktır. Ayrıca reklam panolarının görünürlüğü ve mesaj iletme kapasitesi oldukça etkili ve yaygındır.

Posta sanatının sergilenmesi, genellikle mekân içinde gerçekleştirilen sergilerle sınırlı değildir. Bu sanat formu, mekânın ideolojik yapısından ve seçme düşünceden sıyrılıp daha geniş kitlelere ulaşmayı hedefler. Bu nedenle, sanatçılar posta sanatını sergilemek için gerçek ortamların yanı sıra sanal ortamları da kullanmaktadırlar. Sanal ortamlar, farklı düşünce ve kültür yapılarına sahip insanların bir araya geldiği platformlar, bloglar, sosyal medya alanları ile kısa zamanda daha çok kişiye ulaşarak izlenirliğini arttırmaktadır.

Posta sanatı sergilemelerini dijital arşiv sitelerindeki kayıtlı doküman ve internet sitelerindeki fotoğrafları incelediğimiz zaman özellikle mekân içindeki işler çeşitli iplerle bir duvardan diğer duvara ipler yardımıyla mandal ile sıralanmış, duvarlara çeşitli şekilde sabitlenmiş, kaideler üzerinde ya da cam vitrinlerde yüksek bacaklı sehpalarda izleyicinin görüşüne göre ayarlanarak yerleştirilmiştir. Mekân içinde farklı şekilde sergilemelere gidilse de dış mekânda daha özgür alanlarda sergileme fikri yaratıcılığı artıracak ve deneyselliğe imkân sağlayacaktır. Deneysel düzenlemeler, kurgulamalar, yerleştirme ve kurma da oldukça etkili rol oynamaktadır. Tasarımcı ya da küratörün eserleri nasıl kurgulayıp yerleştireceği planlaması gerekmektedir. Bazı durumlarda doğaçlama ya da olay sanatı da kullanılarak ilgi çekici sergilere olanak sağlamaktadır. Sergi içinde yeni etkinliklere yol açarak bir doğaçlama ya da performans sanatı gösterisi düzenleyerek farklı disiplinlerin bir arada kullanılmasına yol açacaktır. Aynı zamanda şiir, müzik, dans gibi aktivitelerle sanatın bütüncül yönü desteklenmektedir. Bu tür etkinlikler, serginin kurgusuna ve yerleştirmesine dinamizm katarak, izleyicilere yeni deneyimler sunabilmektedir.

Görsel 34. *Uluslararası Posta Sanatı Festivali, ICC Antwerp 1970'lerin Posta Sanatına Adanmış İlk ve Son Büyük Retrospektif Sergisi, 1981*

Kaynak: <https://www.guyschraenenediteur.com>

Görsel 34’da işler çeşitli boyutta duvara asılarak sergilenmiştir. Bir masa ve üzerinde çalışmalar paylaşılmıştır. Göz hizasında, altında ve üstünde çeşitli şekillerde gönderilen işler sergilenmiştir.

Görsel 35. *“A – Ruth Wolf-Rehfeldt ve Robert Rehfeldt’in Posta Sanatı Arşivi”, ChertLüdde, Berlin, sergi görünümü,2017*

Kaynak: <https://chertluedde.com>

Görsel 35’ta duvar üzerinde serme aparatları yardımıyla çalışmalara demir düzeneklere serilmiştir. Ayrıca masa ve duvarda çeşitli düzenlemelere gidilmiştir.

Görsel 36. Annik Wetter– MAMCO, Cenevre, 2018 sergi görünümü, fotoğraf

Kaynak: <https://www.mamco.ch/en/1579/Mail-Art>

Görsel 36’de çalışmalar duvarda ve masa üzerinde sergilenmiştir. Masa üzerinden damga ve kağıtlar bulunmaktadır. Dağınık olarak serilmiştir. Duvarda ise “C” ve “V” harflerini oluşturarak sergilemeye gidilmiştir. Duvarda renkli mektup ve zarfları görülmektedir. Büyük bir alanda az çalışmanın gösterilmesi mekân içinde eserlerin daha ayrıntılı incelenmesini sağlayacaktır.

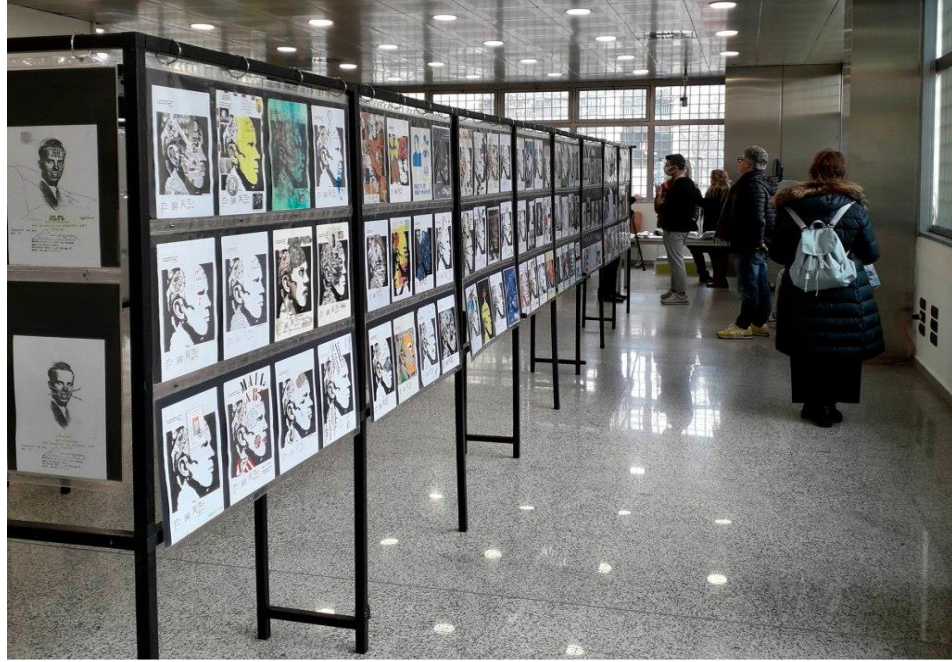

Görsel 37. Pierre Bruneau, (Posta Sanatı), 1997-2021. Fotoğraf: Pierre Bruneau

Kaynak: <https://marieperrault.art/>

Pierre Bruneau’nun 1997’den 2021 yılına kadar yaptığı posta sanatı işlerinin sergisi ilk retrospektifi Görsel 43.’te görülmektedir. Beyaz duvarlar üzerine oluşturulan kare panolar içinde mektuplar, zarflar, işler görülmektedir. Belli bir

düzen ve göz hizasında sergilemelere gidilmiş, kapalı mekân tercih edilmiş, bütün işler duvara asılmıştır. Beyaz duvar üzerine oluşturulan kare panolar üzerinde işler sergilenmiştir.

Görsel 38. *Ruggero Maggi (Küratör, sanatçı), İtalyan Posta Saronno postanesinden posta sanatı sergisi*

Kaynak: <https://www.saronnonews.it/>

Görsel 38’de 600’den fazla sanatçının 1975’ten bu yana dünyanın dört bir yanından yarattığı işleri bir araya getirmiştir. Amazon arşivinde yer alan koleksiyon, bir bütün olarak ilk kez İtalyan Posta Saronno postanesinde sergilenmiştir. İşler mekân içinde postanede demir panolar üzerinde, yakın mesafede göz hizasında sıralanmıştır. Bütün işler belli bir düzen ve sırayla uzun bir koridor boyunca sıralanmıştır. İzleyici koridor boyunca yapılan işleri görme fırsatı bulabilmektedir.

Ülkemizde Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi’nde uluslararası posta sanatı bienali sergisi yapılmıştır. Akademisyen, Posta Sanatı sanatçısı ve küratör Prof. Dr. Mustafa Cevat Atalay tarafından düzenlenmiştir. Görsel 39.ve Görsel 40.’da düzenlenen “1.Uluslararası Mail Art Bienali Sergisi” açılışı ve sergi görsellerinden sergileme ile ilgili yaratıcı yöntemler görülmektedir. Gönderilen çalışmalar tavandan tabana kadar inen sıralanmış, mekânın her alanında farklı

düzenlemelere gidilmiştir. Her gönderilen çalışma eşit bir şekilde sergilenmiştir. Estetik değeri olsun olmasın her türlü eser sergilenmeye layık görülerek izleyicinin karşısına çıkar. Posta sanatında yetenek kıyaslaması ya da değerlendirme yapılmaz gönderilen her iş bütünün parçasıdır. Birlikte sergilendiğinde anlam taşır. Posta sanatı sergilerini incelediğimiz zaman genellikle iç mekânlarda duvarlara simetrik ya da asitmerik çalışmaları sergilenmiştir. Çeşitli panolara, ayaklı paravanlara, masa üstlerine, duvarlara, çeşitli aparatlarla yerleştirildiği görülmektedir.

Görsel 39. *Namık Kemal Üniversitesi Mail at Bienali açılış konuşması,*

Kaynak: <https://sanat-magazin.com/>

Görsel 40. *Namık Kemal Üniversitesi 1. Uluslararası Mail Art Bienali sergisi*

Kaynak: <https://sanat-magazin.com/>

Sergi görüntülerinden sergi mekânını, alternatif yaratıcı sergileme örneklerini görebilmekteyiz. Posta sanatı projeleri izleyene ve katılımcılara farklı deneyimler sunmaktadır. Posta sanatında gönderilen işler, gönderi süreci ve sergileme kısmı bütünüyle sıra dışı olduğu için aynı zamanda alınıp satılma kaygısı olmadığı için yaratıcı fikirlere her zaman olanak sunmaktadır.

Kuruçay katıldığı mail art sergilerinden bahsederken farklı sergilenme türlerine de örnek vermiştir. Örneğin “Mezar” temalı posta sanatı sergisinde eserler topluca sanat mezarlığına gömülmüş ve sergi sonlandırılmıştır (Kuruçay, 2022, s.770). Alışılmadık bir sergileme ve törene dönüşmüştür. Sergilenen işler gönderildikten sonra sergiyi düzenleyen kişiye aittir onun koleksiyonunda yer almaktadır. Gönderilen işler çalışmayı yapan kişiye tekrar geri gönderilmemektedir. Düzenleyen onu saklayabilir, arşivleyebilir sergileme sürecinin parçası olarak yakabilir, gömebilir, gelecekte oluşturacağı gezici bir sergide tekrar gün yüzüne çıkartılabilir. Posta sanatında gönderilen işler bu bakımdan sadece satılamaz, onun dışında düzenleyen kişi tarafından sergileme şekilleri farklılık gösterebilmektedir. Çeşitli internet sayfalarında sergilenen işler daha fazla izleyicinin görmesine ve etkileşim sağlamasına neden olmaktadır. Posta sanatı sergilerinde işlerle ilgili seçme ve seçilme gibi bir galeri mantığı düşüncesi yoktur. Profesyonel ve amatör posta sanatı ile ilgilenen herkese açık olduğu için jüri tarafından çalışmaların seçilmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Jürinin olmaması herkesin eserinin eşit şekilde gösterileceğinin, tanıtılacağı ve sergileneceğinin göstergesidir. “Herhangi bir teknik ve boyut sınırlaması yoktur. Sanatçılara katılım belgesi e-katalog gibi veri çıktılarının iletimi sağlanmak zorundadır. Bu iletim genellikle e-posta şeklinde olmaktadır. Bu uygulama sayesinde günümüzdeki sanatın değerini belirleyen kamuya mal olma ve fiyat etiketine bağlılık, geleneği çöküntüye uğratmıştır” (Atalay ve Gürses, 2016, s.623-637). Herhangi sınırlamanın olmaması sanatı özgür kılmaktadır. Kişilerin posta sanatı sergilerinde beğenilme ya da seçilme endişe taşımaması daha özgün eserlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Herkesin eşit olduğu ve herkesin sanat yapabileceği düşüncesiyle deneysel ve disiplinler arası çalışmalar ortaya çıkmaktadır.

Posta sanatında gönderilen işler için bir ücret talep edilmemesi katılımcı sayısının fazla olmasına neden olmaktadır. Katılımcı sayısı fazla olduğundan dolayı

büyük sergi alanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. “Büyük katılımıla gerçekleşen, projelerin sergi planlaması çok sayıda geniş mekân ve uygun izleme noktaları gerektirmektedir. İster yurt dışında ister yurt içinde düzenlenen tüm posta sanatı sergileri Türk kültür ve sanatının tanıtılıp temsil edilmesi için birer fırsattır” (Boyras, 2019, s.65). Dijital sergiler bu noktada daha fazla izleyiciye hitap ettiği için çeşitli konu başlıklarıyla kültürün tanıtımın yardımcı olacaktır. Sergilenen işler için herhangi bir ücret ödenmediği ve değerlendirme yapılmadığı için mali değeri yoktur. Genellikle gönderilen çalışmalar zarfa sığacak şekilde küçük olmaktadır. Küçük işler çok fazla katılımcının eseriyle toplu bir şekilde sergilendiği için bütünün bir parçası olarak görünmektedir. Bu yüzden gönderilen her eser değerli ve önemlidir. Posta sanatı sergilenmelerinde sanatçı ve eserin yüceltilmesinden çok kolektif birliktelik ön plandadır. Bir bütünün parçası olarak işler orada var olmaktadır. Sanat işlerine ve sanatçıya büyük anlamlar yüklemek yerine iş birliğinin yüksek tutulduğu işlerin beraber bir bütün olarak görüldüğü zaman daha etkili olduğu düşünülmektedir. Kolektif gücün yaratıcılığı ile sanat iletişimi oluşmaktadır. Sergileme de işlere verilen değer eşittir ve birbirinin önüne geçmemektedir. Zaman, mekân, işlerin boyutları, ışık ve hava şartları sergilemede önemli etkenlerdendir ve bu koşullar göz önünde bulundurularak planlanmalıdır. Yapılan plan doğrultusunda yerleştirme ve düzenlemelere gidilmelidir. “Yaşamla sanatı birleştiren bu ortak ağda posta yoluyla etkileşime giren eserler tüm mekanlarda var olmakta ve hayatın her alanına sirayet etmektedir” (Duran,2020, s.186).

BÖLÜM II

UYGULAMA ÇALIŞMALARI

Araştırmada ulusal ve uluslararası literatür taraması yapılmıştır. Yapılan çalışmalar incelenip detaylı çözümlemelere gidilmiştir. Öncelikle araştırmacı Posta sanatı sürecini daha yakından deneyimlemek için ulusal ve uluslararası sanal ve fiziki olarak yapılan sergilere katılarak, sergiler için çalışma göndermiştir. Gönderilen çalışmalar online ve fiziki ortamlarda sergilenmiştir. Dünya’den ve Türkiye’den Posta Sanatı sergilemeleri ile ilgili Türkçe ve yabancı kaynak taraması yapılmıştır. Devamında bir Emailart2022 posta sanatı projesi oluşturulmuş ve küratörlüğü yapılarak posta sanatı sergisi deneyimi kazanılmıştır. Bir posta sanatı sergisi çağrısı yapılmış ve bu çağrı ile farklı ülkelere katılımcılar oluşturulacak sergi için işler göndermiştir. Sonucunda gönderilen işler ile farklı sergileme yöntemleri denemiş ve uygulanmıştır. Tez kapsamında “Herkes İçin Sanat” teması ile oluşturulan Emailart2022 uluslararası dünya posta günü çevrim içi sanal sergi düzenlenmiştir. Sergileme kısmında Artsteps Programı ile sanal galeri oluşturulmuştur. Ayrıca sergi fiziki ortamda oluşturulan bir sergi gibi kolaylıkla bilgisayar ortamında izlenmiştir. Ayrıca sergileme çeşitlerine alternatif örnekler oluşturulması için, bu sanal sergide bulunan işlerle çeşitli iç ve dış mekanlarda örnek oluşturacak şekilde sergi düzenlemelerine gidilmiştir.

2.1. Gerçekleştirilen Uygulamalar

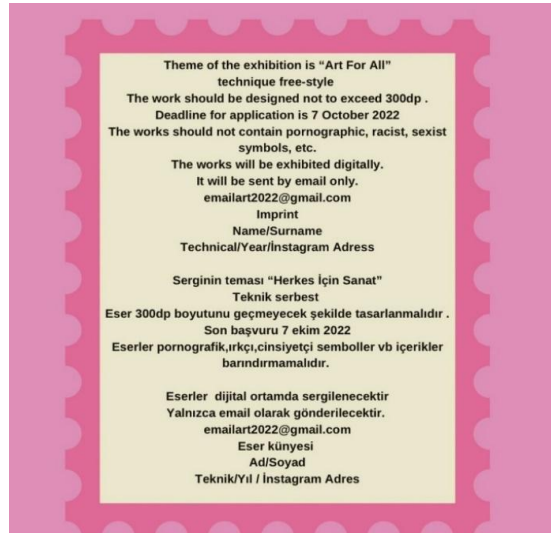
2.1.1. Uygulama 1

Uygulama kısmında farklı sergi alanlarında sergi düzenlemelerine örnek gösterilecek şekilde kurulumlar oluşturulmuştur. Apartman dairesi içindeki posta kutularında, sahilde ağacın üzerinde, yere serilerek sahile yakın şekilde, boş bir kayık üstünde, içinde ve yanında, ağaç gövdelerinde ve dallarında, turşu kavanozunda, zeytinyağı şişelerinde, petrol istasyonunda, pazarda, araba yıkamacısında, çocuk oyun alanlarında, dükkân kapısında, golf arabalarının camlarında, araba camında, çeşitli şekillerde sergilemelere örnek olacak şekilde düzenlemeler yapılmıştır. Mekân dışı sergilemelerine örneklendirmelere gidilmiştir. İç mekân sergileri posta sanatında oldukça yoğun kullanıldığı için sanal (internet) ortamda Instagram ve Artsteps programlarında sergilenme yapılmıştır. Öncelikle “Dünya Posta Gününe” ithafen bir sanal sergi düşünülmüştür. Öncelikle emailart2022@gmail.com bir mail adresi oluşturulmuştur. Oluşturulan mail adresinden sonra instagram adresi alınmış ve daha sonra bir sergi afişi tasarlanmıştır. “Herkes İçin Sanat” konusu etrafında bir afiş ve duyuru hazırlanmıştır. Bir aylık süre içinde gönderiler için son tarih 07.10.2022 olarak belirlenmiştir. Oluşturulan afiş ve gönderi adresi intagram @emailart2022 adresi açılarak 25.08.2022’de siteye yüklenmiştir. Yüklendiği tarihten itibaren gönderiler mail adresine gelmeye başlamıştır. “Dünya Posta Günü Uluslararası Online Posta Sanatı Sergisi” başlığı oluşturulmuştur. İngilizce ve Türkçe olarak afiş tasarlanmıştır. Tasarım kısmında fonda pembe ve sarı zarf asimetrik şekilde kullanılmıştır. Tasarlarken Canva tasarım programından ve Adobe İllustrator Photoshop programından yararlanılmıştır. Ön kısımda ise yazılar ortalanarak yukarıdan aşağıya bir düzen içinde oluşturulmuştur. Sade ve anlaşılır bir tasarım düşünülmüştür. Katılımcı afişinde fonda kraft ve dokulu bir kâğıt efekti tasarlanmıştır. Alfabetik sıraya göre ülkeleri içinde katılımcıların listeleri oluşturulmuştur. Her katılımcının eseri mail adresinden kaydedilerek instagram adreslerine isim soyisim ve ülkeleri ile beraber yüklenmiştir. Ayrıca instagram adresini mail adresinde gönderen katılımcıların instagram adresleri eklenerek sergiyi bu şekilde görmeleri sağlanmıştır. Artsteps internet sitesinde görüntülenen online emailart2022 sergisini bir ay içinde 817 izleyici görüntülemiştir. Emailart2022 ile

oluşturulan uluslararası online sergi için gönderilen çalışmalar fiziki olarak sergileme yöntemlerine örnek göstermek için kullanılmıştır. Bu sayede internet ortamında oluşturulan kolektif hareketin izleyicisinin böyle bir ortamda tercih edilme sebebi kısa zamanda hızlı bir şekilde eserlerin izleyiciyle buluşmasıdır. Sanatın evrensel ve kucaklayıcı tavrı olmasından fikri ile yola çıkılmıştır.

Görsel 41. Emailart2022, “Dünya Posta Günü Online Posta Sanatı sergisi afişi”

Görsel 42. E-mailart2022 Projesi duyuru afişi

22 Ülkeden 232 kişi 282 ürün yayınlanmıştır. Almanya, Amerika, Arjantin, Avusturya, Brezilya, Danimarka, Fas Finlandiya, Hindistan, Hollanda, İspanya, İtalya, Japonya, Kanada, Kosova, Macaristan, Meksika, Paraguay, Portekiz, Romanya, Rusya ve Türkiye’den toplamda 22 ülkeden 232 kişi katılmıştır. Üniversiteden profesörler, araştırma görevlileri, sanatçılar, sanata gönül veren sanatseverler, çocuklar, eğitimciler, yazar, bilgisayar mühendisi ve farklı işlere sahip kişilerden oluşmuştur. Sergiye gönderilen eserler fotoğraf (dijital), baskı (gravür, cyanotype, serigrafi), resim (yağlıboya, suluboya, karakalem), dijital teknik (dijital düzenleme, dijital çizim, bilgisayarda kodlama ile yapılan çalışma, dijital manipülasyon), heykel, seramik, ebru, mektup, kolaj ve asamblaj gibi birçok farklı teknik içeren çalışmalardan meydana gelmiştir. Nostaljik bir görüntü olması ve posta sanatını çağrıştırması açısından her eser oluşturulan bir posta mektup dokusu görseli ile fon ile kullanılmıştır ve zarfın içinden eser çıkar gibi bir algı oluşması için eseri ortada kompoze ederek resmin sağ alt köşesine yine posta sanatı araç-gereçler içinde yer alan temsili bir pul şablonu yerleştirilmiş ve resmin üst sol köşesine temsili bir damga oluşturulmuştur. Eserler Emailart2022 bir sosyal medya aracı olan Instagram adresinde sergileme sürecine kadar kaydedilmiştir. Sergileme günü Artsteps programı ile gezilebilir bir sanal galeride sergi oluşturulmuştur. Ayrıca instagram adresinde katılımcıların adları ve ülkeleri olan bir katılımcı listesi oluşturulup yayınlanmıştır. Sanal sergi sonrasında posta sanatının yapısında olan geri gönderme ya da bilgilendirme yapılmıştır. Sergi sonunda her katılımcıya dönüt olarak desteklerinden ve kolektif etkinliğe katılımlarından dolayı bir katılım belgesi ve katılımcı listesiyle beraber katılımcıların mail adreslerine gönderilmiştir.

Görsel 43. Emailart2022 Posta Sanatı Sergisi katılımcı listesi

Görsel 44. Emailart2022 Posta Sanatı Sergisi katılım belgesi

Dijital dünyada bir çeşit sergileme tekniği olan sanal sergi Artsteps programıyla yapılmıştır. Tez kapsamında online olarak oluşturulan Emailart2022 dünya posta günü etkinliği çerçevesinde bir sanal sergi oluşturulmuştur.

Oldukça sık kullanılan bir sosyal ağ olan ve görselin yoğunlukta kullanıldığı bir tür sergileme niteliği kazanan sosyal medya hesabı olan instagram kullanılmıştır. Herkese açık olan @emailart2022 adresiyle oluşturulan instagram sosyal medya hesabında sergi afişi paylaşılan daha fazla kitleye ulaşması için “#” işareti ile

#emailart, #mailart, #postasanatı, #onlineexhibition, #worldpostcardday gibi başlık etiketi (hashtag) oluşturulmuştur. IUOMA'ya üye olarak daha fazla posta sanatı sanatçısı ile iletişime geçerek, posta sanatı sanatçıları sergiye davet edilmiştir. Sosyal medya hesabı olan Instagram'da, çeşitli blog ve yerli ve yabancı internet adreslerinde mail art duyuruları yapan sitelerde ilan edilmiştir. Afiş uluslararası posta sanatçısı derneği olan IUOMA'da, Kozymailart'ta, Mail Art Exhibition, Mail art P.t adlı web uzantılı sitelerde ve bloglarda blog ve site sahipleri vasıtasıyla paylaşılmış ve duyurulmuştur. Kısa sürede ilan doğrultusunda internet posta adresine katılımcı işleri gelmeye başlamıştır.

Görsel 45. Kozymailart Web Sitesi Emailart2022 sergi duyurusu

Kaynak: <http://kozymail.blogspot.com/>

curator Lara Favaro
 info hypercube@mathart.it
 info mathart.it/blogMathart/hypercube
 kid friendly
 fb tw in /r

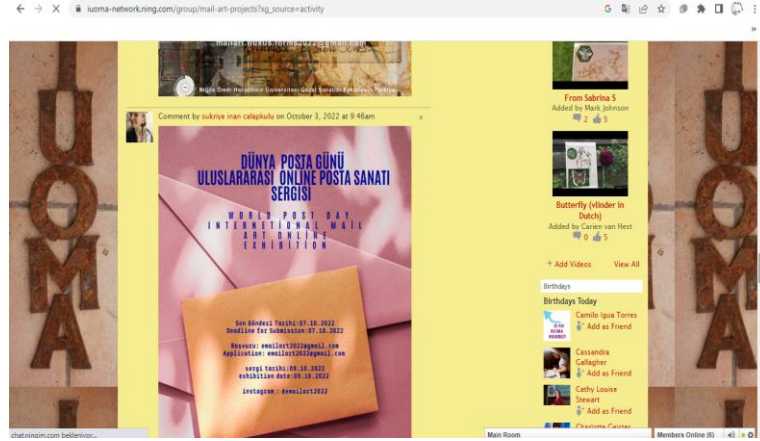
MAILART CALL FOR SINGULAR SUBJECT
DUE DATE 2022-10-01 // 11 DAY(S) LEFT FOR SUBMISSION
show 2022-11-01 > 2022-11-30
show address Espace des Inventions | Lausanne
submission address E comme Ecriture | Pré-du-Marché 19 | 1004 Lausanne | Switzerland
description
 What? Does it go through the mail? Do we have the right to send this?! And even that! Mailart with objects always raises a lot of questions and exclamations. I am calling for a singular object. Sort through your cabinets and send me a more or less flat object that might be exposed! Do not wrap it, please!
 fb tw in /r

World Post Day 2022
DUE DATE 2022-10-07 // 17 DAY(S) LEFT FOR SUBMISSION
submission address emailart2022@gmail.com
info emailart2022@gmail.com
 kid friendly
 medium digital media 300dpi
 fb tw in /r

COVID-19 survivors
DUE DATE 2022-10-10 // 20 DAY(S) LEFT FOR SUBMISSION
mailart.pt

Görsel 46. Mailart.pt. Web Sitesi Uluslararası Posta Sanatı Sanatçıları Sergi Çağrılarını Web Sitesi Emailart2022 sergi duyurusu

Kaynak: https://mailart.pt/past_calls

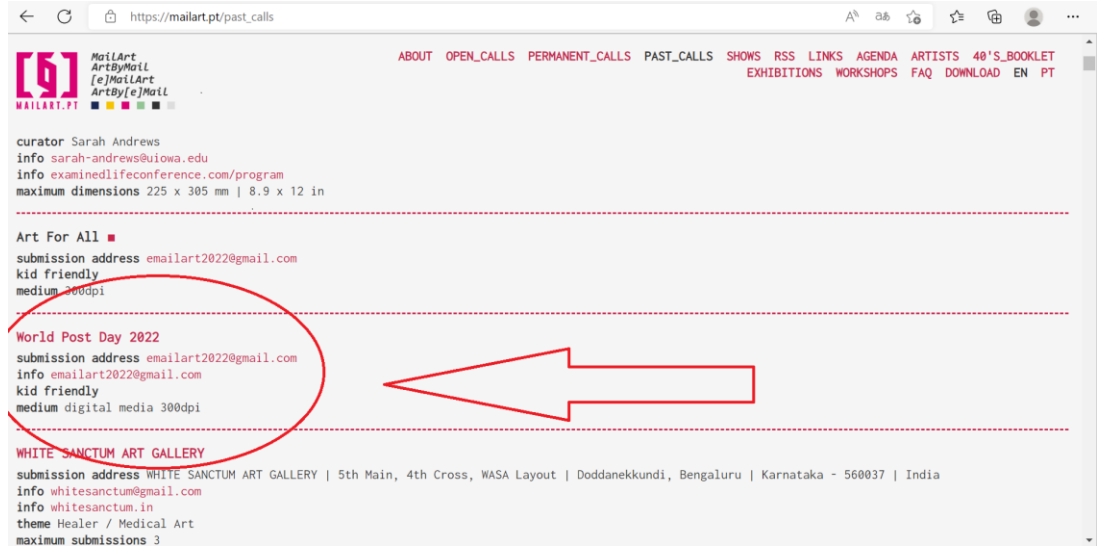
Görsel 47. Uluslararası Posta Sanatı Birliği (IUOMA) Web Sitesinde Mail Art Duyuru Sayfasında Emailart2022 sergisi duyurusu

Kaynak: <http://iuoma-network.ning.com/>

Görsel 48. Mailart Projects Web sitesinde Emailart2023 Proje afişi duyurusu

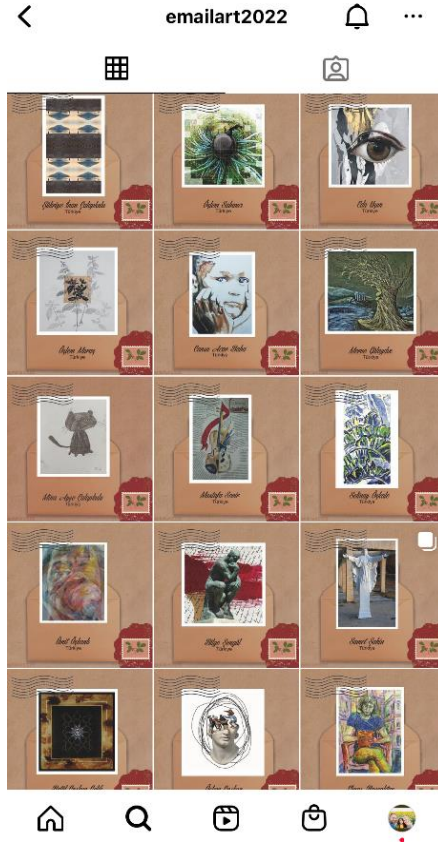
Kaynak: <http://mailartprojects.blogspot.com/>

Görsel 49. Uluslararası Posta Sanatı web site duyuru sayfası

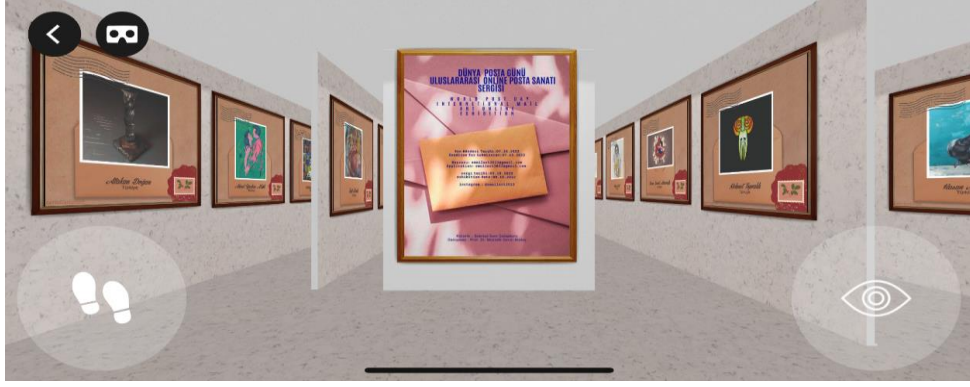
Kaynak: https://mailart.pt/?p=open_calls

22 Ülkeden 232 Sanatçının 300 eserin olduğu bir sergi olmuştur. Sergi instagram adresinden katılımcıların gönderdiği eserlerin belirli bir format çerçevesinde düzenlenmesiyle izleyiciye sunulmuştur.

Görsel 50. *Emailart2022 Posta Sanatı Sergisi Proje instagram sayfası*

Katılımcılar eserlerini e-mail yoluyla dijital ortamda göndermiştir. Eser sahiplerine eserlerin mail ile ulaştığı bilgisi verilmiştir. Daha sonra instagram adresleri olan katılımcıların eserleri instagram adresinde konu etiketi oluşturarak görünmesi sağlanmıştır. Katılımcılar eserlerinin sayfada yayınlandığını gördüğünde kendi sayfalarına ve hikâye gönderi kısmına eklemişlerdir. Ayrıca artsteps programı ile sanal ve gezilebilir bir sergi oluşturulmuştur. Galeri mantığıyla hareket ederek eserler çerçeveli bir şekilde duvarlar üzerinde göz hizasında sergilenmiştir. Programın girişinde afiş izleyiciyi karşılamaktadır. Daha sonra adımlar ve oklarla çeşitli şekilde yönlendirilerek sergi sanal olarak sırasıyla gezilmiştir.

Görsel 51. *Emailart2022 Posta Sanatı Sergisi ,Artsteps programı sanal sergi giriş görüntüsü*

Görsel 52. *Emailart2022 Posta Sanatı Sergisi, Artsteps sanal sergi görüntüsü*

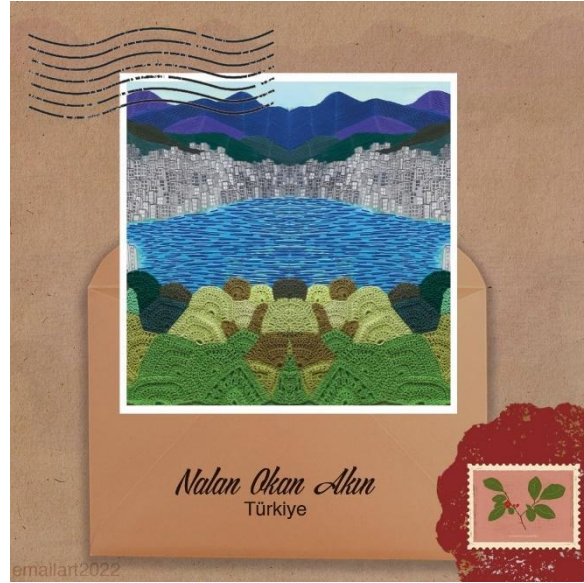
Görsel 53. *Emailart2022 Posta Sanatı, Artsteps Programı sanal sergi görüntüsü*

Oluşturulan bu sergi sosyal medya hesabı olan Emailart2022 instagram adresine bağlantı (link) olarak eklenmiştir. Sergi bitim süresini aşan birçok katılımcı olmuştur, serginin uzatılması ile ilgili yorumlar yapılmıştır katılımın yoğun olması sebebiyle sergi süresinin uzatılması ile ilgili talepler gelmiştir. Sergi bittikten sonra dahi emailart2022@gmail.com adresine e-mail gönderilmiştir, fakat 9 Ekim Dünya Posta Günü olması sebebiyle sürenin uzatılamayacağı ile ilgili bilgi verilmiştir. Sosyal medyanın sıklıkla kullanıldığı günümüzde sergi afişi yayınlandıktan itibaren e-mail posta adresine eserler gönderilmeye başlamıştır. Bu da sosyal ağın günümüz çağında ne kadar etkili olduğunu kısa zaman diliminde daha fazla kitleye hitap ettiğini ortaya koymaktadır.

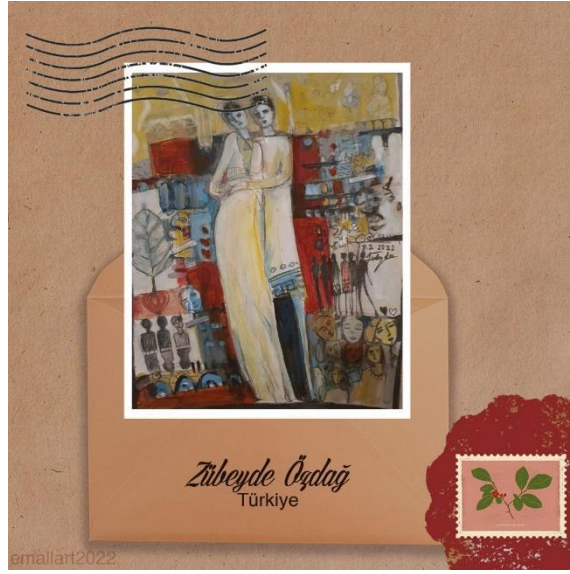
Dijital çağda her şeyin olduğu gibi postanın da sanal dünyaya döndüğü zamanda, hızlı ve ücretsiz olmasından dolayı e-posta günümüzde en çok tercih edilen postalama veri gönderme biçimi olarak yerini almıştır. Anlık veri girişlerinin, bilginin, evrakların, resimlerin, fotoğrafların depolama merkezi bir kotası olan bir sitemdir. Dijital ortamda oluşturulan nostaljik etki yaratan bir tasarlama şekli seçilmiş olup, üzerinde posta damgası ve pul olan zarftan çıkan eser olarak görülen bir tasarım hedeflenmiştir. Her katılımcının eseri bu formatta sergilenmiştir. Sergi günü Artsteps programı ile oluşturulan sanal sergi izleyiciye sunulmuştur.

Ayrıca katılımcı listesi yayınlanmıştır. Daha sonra katılım belgeleriyle beraber e-posta yoluyla tekrar katılımcılara dönüş sağlanmıştır. Böylece posta sanatının süreci istenilen ölçüde oluşturulmuştur. Katılımcılar çeşitli tekniklerle eserler göndermiştir. Katılım yaşı belirtilmediği için her yaştan sanata ilgi duyan, kendi ile sanat arasında bağ kuran her bireye açık olması serginin “Herkes İçin Sanat” sloganının temelini oluşturmuştur. Özel bireylerinde aileleri izniyle katıldığı sergi, oldukça etkili bir yapı içinde birlik ve beraberliği, paylaşmayı, hediyeleşmeyi, sosyalleşmeyi ve sosyal ağın içinde olmayı hedeflemiştir. Soysal ağın içinde var olmak katılımcıların eserlerini anlık olarak görmesi ve beğenmesi ile heyecan oluşturulmuştur. İngiltere’den yazan bir katılımcı Emailart2022 sergisinin harika bir fikir olduğunu ve gittikçe artan gönderi ücretlerinden dolayı fiziki olarak posta göndermenin artık zorlaştığından bahsetmiştir. Bu nedenle sosyal medya aracı olan instagram, hızlı etkili ve ücretsiz olmasından ve dünyanın çokça kullandığı bir aplikasyon olmasından dolayı etkili olmuştur. Katılımcı Emailart2022 sergisinin bu nedenle iyi bir fikir olduğu düşüncesindedir. Katılımcıların eserlerini incelediğimiz

zaman 1984'den itibaren posta sanatı ile ilgilenen beyin hücresi projesiyle sosyal posta ağı oluşturan “Ryosuke Cohen” Japonya'dan katılan posta sanatı sanatçısıdır. Eserinde çeşitli damgalar, baskılar, kolajlar ve pullar kullanmıştır. Katılımcı yelpazesi olarak baktığımız zaman, ilkokul öğrencisinden, öğretmenlerden, öğrencilere, öğretim elemanlarından, sanatçılara, heykeltıraş, illüstratöre, yazardan, bilgisayar mühendisine kadar çok sayıda katılımcı sergide yer almıştır.

Görsel 54. *Emailart2022 Posta Sanatı Sergisi Proje katılımcılarından işlerinden örnekler*

Görsel 55. *Emailart2022 Posta Sanatı Sergisi katılımcı işleri*

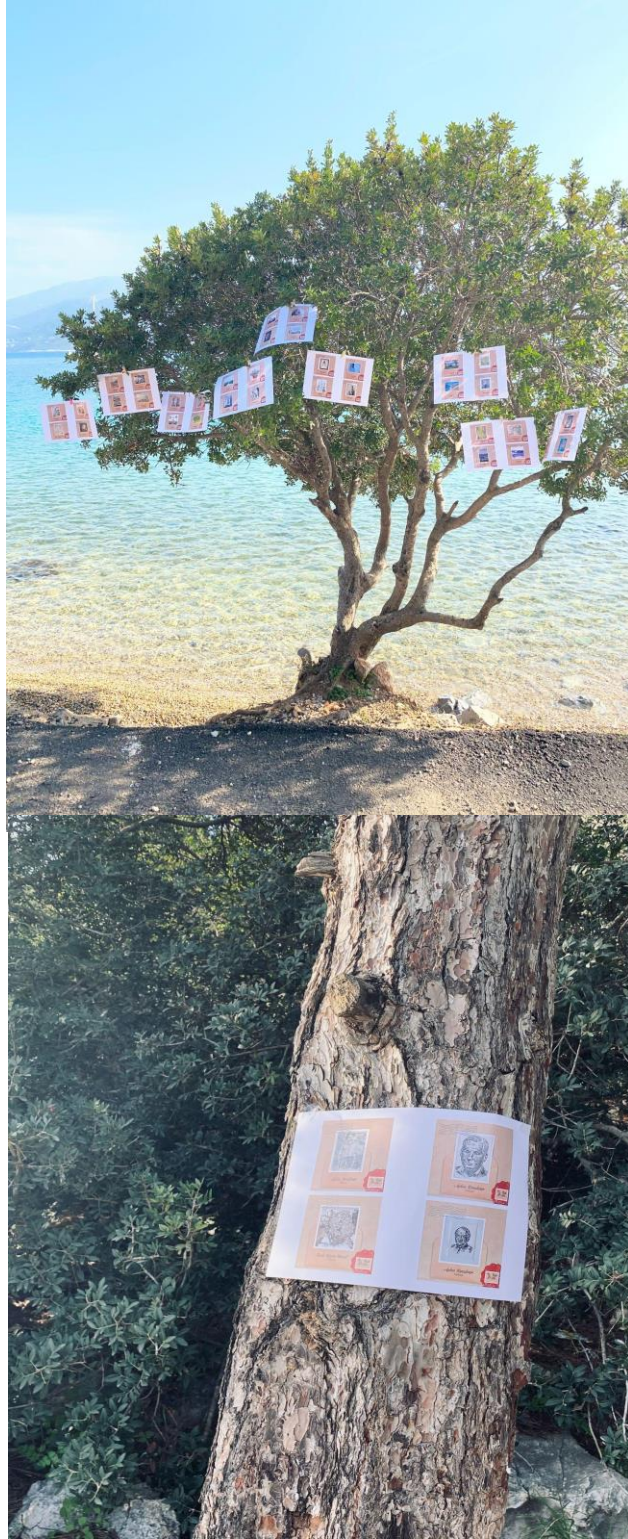
2.1.2 Uygulama 2

Emailart2022 sergisinin işlerinin bilgisayar verileri alınarak farklı fiziki mekanlarda çeşitli şekillerde sergileme örneği olarak yerleştirilmiştir. Sergi işleri dış mekân olarak sahilde taşlar ile sabitlenmiştir. Kayığın içine ve dışına serbest bir şekilde düzenlenerek sergilenmiştir. Bunun yanı sıra işler ağaç dallarına ve gövdelerinde de sergilenmiştir. Bilgilendirme panosunda daha küçük boyutlarda sıralanarak düzenlenmiştir. Posta sanatının ruhunu yansıtan dağınık yerleştirmeler oluşturulmuştur. Ayrıca otomobil yıkama alanı, apartman girişi posta kutuları, market vitrinleri, pazar ve çocuk oyun alanları gibi mekânlarda sergileme örnekleri

yapılmıştır. Sergiyi düzenleyen kişiler tarafından sergilenen işler ilginç ve özgür düzenlemelere gidilebilmektedir. Hayal gücü farklı düşünceler posta sanatının işlerinden, gönderim süreci ve sergileme kısmına kadar her alanda var olmaktadır. Sanatın deneysel ve dışavurumcu aynı zamanda ilginç yanını ortaya koymaktadır. Sınırsız ve bağımsız deneyimler sunmaktadır.

Oluşturulan bu düzenlemeler gibi şehrin farklı alanlarında denenebilir. Farklı amaçlarda oluşturulan sergilerde de bu şekilde ilgi çekici düzenlemelere gidilebilir. Dış mekânda sergilenecek eserler için hava ve dış mekân etkenleri göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca kısa süreli geçici sergiler olması tavsiye edilir. Hava durumu, işlerin tahrip edilmesi, kaybolması ve diğer etkenler göz önünde bulundurulmalıdır. Gezici sergiler bu nokta da oldukça faydalı olacaktır.

Görsel 56. *Şükriye İnan Çalapkulu, “Ağaç Gövdesi ve Dallarında Sergileme Örnekleri”, Fotoğraf, 2023,*

Görsel 57. Şükriye İnan Çalapkulu, “Kayık içinde ve dışında sergileme örnekleri”,

Fotoğraf, 2023

Görsel 58. Şükriye İnan Çalapkulu, “Kayık İçinde Dağınık Sergileme”, Fotoğraf, 2023

Görsel 59. Şükriye İnan Çalapkulu, “İlan Panosu üzerine Sergileme Örneği”, Fotoğraf, 2023

Görsel 60. *Şükriye İnan Çalapkulu, “Apartman içi posta kutuları sergileme örneği”,
Dijital Düzenleme, Fotoğraf, 2023*

Görsel 61. *Şükriye İnan Çalapkulu, “Apartman içi posta kutusu sergileme örneği”,
Fotoğraf, 2023*

Görsel 62. Şükriye İnan Çalapkulu, , “Pazar tezgahı ve tezgah örtüsü üzeri sergileme örneği”, Dijital Düzenleme, Fotoğraf, 2023

Görsel 63. Şükriye İnan Çalapkulu, “Oto yıkamacıda sergileme örneği”, dijital düzenleme, Fotoğraf, 2023

Görsel 64. *Şükriye İnan Çalapkulu, Fotoğraf, 2023 “Lastik tamircisinde sergileme örneği” (Dijital Düzenleme)*

Görsel 65. *Şükriye İnan Çalapkulu, “Golf arabası camı sergileme örneği”
Dijital Yerleştirme, Fotoğraf, 2023*

Görsel 66. *Şükriye İnan Çalapkulu, “Kamyonet camı sergileme örneği”, Dijital Düzenleme Fotoğraf, 2023*

Görsel 67. *Şükriye İnan Çalapkulu, “Kamyonet üzerine sergileme örnekleri” Fotoğraf, 2023,*

Görsel 68. Şükriye İnan Çalapkulu, “Cam kapı sergileme örneği” Dijital düzenleme, Fotoğraf, 2023

Görsel 69. Şükriye İnan Çalapkulu, “Çocuk oyun alanı sergileme örneği”, Dijital Düzenleme, Fotoğraf, 2023

Görsel 70. Şükriye İnan Çalapkulu, “Yakıt istasyonu benzin tankı üzeri sergileme örneği” Dijital Düzenleme, Fotoğraf, 2023

Görsel 71. Şükriye İnan Çalapkulu , “Oyun Alanı Sergileme Örneği” , Dijital Düzenleme, Fotoğraf, 2023

Görsel 72. Şükriye İnan Çalapkulu, “Turşu Kavanozları Sergileme Örneği”, Dijital Düzenleme, Fotoğraf, 2023

Görsel 73. Şükriye İnan Çalapkulu, “Zeytinyağı Şişeleri üzeri sergileme örnekleri”, Dijital Düzenleme, Fotoğraf, 2023

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Posta sanatı, farklı sanat akımları içinde keşfedilen ve etkisini ortaya koyan bir sanat oluşumudur. Dada, Fluxus, Performans ve Kavramsal sanat gibi akımların içerisinde posta sanatı, önemli bir yer edinmiştir. Posta sanatı, zaman zaman ilgi kaybetse de günümüzde teknoloji ve dijital dünyanın etkisiyle tekrar popüler hale gelmiş ve etkisi güçlenmiştir. Artık daha fazla kişiye kısa sürede ulaşmak ve sanatın bir parçası olmak mümkündür. Özgürlük alanının sınırlarının olmaması, ilginç projeler ve fikirlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Posta sanatı, konu çeşitliliği ve özgünlüğü sayesinde yaratıcılığın gelişimine olanak sağlar.

Sanatın çeşitli dalları ile ilgilenen farklı sanatçılar kimi zaman posta sanatının konusu olmaktadır. Sanatçıların anısını onurlandırmak için posta sanatı aracılığıyla çeşitli posta sanatı etkinlikleri ve sergileri düzenlenmektedir. Örnek olarak; Joseph Buys, Ray Johnson, Tolstoy...

Posta sanatı çağrılı sergilerinde konular belirli ya da belirsiz olabilir. Tercih edilen konular; barış, sevgi, dünya, küresel ısınma, iklim değişiklikleri, göç, savaş karşıtı çağrılar, resimli mektuplar, anılar, sanatçılar ve bunun gibi birçok farklı tema etrafında buluşmaktadır.

Posta sanatı çağrılı sergileri, sanatçıları farklı konular etrafında bir araya getirerek, kültürel ve sosyal açıdan önemli bir etkileşim ve paylaşım ortamı yaratmaktadır. Bu tür sergiler, sanatın gücünü ve iletişim aracı olarak kullanılabilirliğini vurgulayarak, izleyicileri düşünmeye ve etkileşime geçmeye teşvik etmektedir.

Çeşitli teknik ve malzemelerle zenginliği, ilginç sergileme yöntemleri ile etkili olmuştur. Kolaj, baskı, resim çeşitli belge, kartpostal, fotoğraf, fotokopiden

çoğaltılan belge ve resimler, atık ya da kullanılmayan günlük malzemeler, gazeteler, dergilerin kullanılması ile teknik ve malzeme açısından geniş bir yelpaze sunmaktadır. Geleneksel galeri anlayışı ile uyuşmayan ve ticari düşünce kaygısı olmadığından dolayı çoğu insan için tercih sebebi olmaktadır. Posta sanatının muhalif ve protest olmasının yanı sıra ilginç ve muzip tavrı olması ne kadar geniş bir yelpaze içerisinde olduğunu göstermektedir. Zaman zaman gönderilen eserlerde bir sınırlamanın olmamasından dolayı çalışmaların içinde pornografik, ırkçı, cinsiyetçi eserlerde de olabilmektedir. Sergiyi düzenleyen kişi tarafından bir koşul varsa sergileme kısmında eleme yapılabilmektedir.

Sergileme kısmında ise özgünlük ve sınırları zorlaması galeri sıkıcılığını ortadan kaldırır ve izleyiciye yeni deneyimler sunmaktadır. Bir arada birçok sanatçı ve işi görmek görsel algının gelişimine de katkı sağlamaktadır. Sergilenen eser kadar sergilenen mekân da önem arz eder. İşler sergilenirken iç mekân dış mekân olarak çeşitli sergilemelere gidilebilir, iç ve dış mekânlar birlikte kullanılabilir, eserler iç mekândan dış mekana taşabilir. Mekân içinde duvarlar, kapılar pencereler, yukarıdan aşağıya ya da yere çeşitli şekilde sergilemeler yapılabilir. Kaideler, vitrinler, dolaplar, paravanlar, askılar eser için önemli araç gereçlerdir. Günümüz teknolojisiyle sergilemeler çeşitli teknolojik programlarla ve yapay zekâ ile farklı teknikler birlikte kullanılarak görsel şova dönüşmektedir. İzleyiciler müze ya da galerilerin bu çağa uygun ilgi çekici düzenlemeleriyle mekân dışında kuyruk oluşturmaktadır. Mekân içinde duvarın tamamını kaplayan görüntü panelleri ve yansıtma ile sanat eserimin içindeymiş algısı yaratılarak sanal gerçeklikle izleyicinin görsel algısına yoğun bir şekilde nüfus edilebilmektedir. Çeşitli ışık oyunları, seslendirmeler hem görsel hem işitsel duyularımıza hitap etmektedir. Teknolojinin geliştiği bu çağda posta sanatında da farklı gösterilere ve sergilere gidilerek posta sanatının ruhunu izleyiciye göstermek mümkün olabilir. Sergilemelerde sanatçılar fiziki olarak katılamasalar da eserlerinin orada olduğunu kanıtlayan görüntü ve belgeler sanatçıya gönderildiği için bir arşiv niteliği taşır.

Sergilemede mekân içi ya da dışında oluşturulacak kompozisyonlar eserlerin daha dikkat çekici olmasını sağlayacaktır. Mekân duvarlarına asma fikri en çok kullanılan sergileme çeşitlerinden biridir. İlgi çekici aparatlar, kaideler, üç boyutlu çalışmaların sergilenmesine olanak sağlayacak çeşitli düzenlemelere gidilebilmektedir. Meydanlardaki heykeller, panolar, reklam panoları bu amaç için

kullanılabilir. Hayal gücü ve sergileme mekânının sınırsızlığı sanat postasının ruhunu yansıtır. İnsanların yoğun olduğu alışveriş merkezlerinde farklı boşluklarda sergilemelere gidilebilir. Bu mekânlarda çeşitli performanslarla izleyicinin de içinde olacağı çalışmalar önerilebilir.

Posta sanatının en önem arz ettiği kısım insanlar arası iletişim bağına güçlü kılmaktır. Sosyal bir sanat çevresi oluşturmak, yeni insanlar keşfetmek, yapılan çalışmalardan ilham almak bu sürecin önemli katkılarından. Aynı zamanda yaş olarak büyük sanatçıların dünya ile bağına koparmadığını ve diğer insanlarla iletişim ağı içinde olduğu da görülmektedir. Bu da yaşam sevincinin varlığını da göstermektedir. Sanatın bağlayıcı gücü posta sanatıyla daha da kuvvetlenmiştir. Sanatın terapi gücü bu noktada devreye girmektedir.

Dijital dünya da artık birçok olanakla sanal sergiler oluşturulmaktadır. Farklı programlarla bir deniz kıyısında, suyun altında, bir ülkenin meydanında, uzayda ve aklınıza gelebilecek her yerde sanal bir mekân içinde sergi düzenlemeleri yapılabilmektedir. Pandemi ile beraber insanların evlere kapanması dünyanın dört bir yanından büyük müzelerin ve galerilerin ücretsiz online gösterime geçtiği bir zamandan geçilmiştir. Bu da teknolojinin gelişmesi ve sanal uzamın aktif olarak kullanılmasıyla daha fazla kitleye ulaşmasına neden olmuştur. Pandemi koşullarında bireyler evlerine kapandıktan sonra çeşitli müze yöneticilerinin ve galeri küratörlerinin de etkisiyle, bilgisayar başında sanatsal, tarihi müzeler ve galerileri gezmiştir. Pandeminin değişen koşulları ve daha normalleşen hayatla beraber online sergiler ve açık erişimler devamlı hale gelmeye başlamıştır. Zaman zaman belli bir ücret karşılığında müze ücreti gibi öder gibi ücretli çevrimiçi sergilere girişler mümkün olmaktadır. Online sergi mantığıyla günümüzde de çeşitli posta sanatı sergileri düzenlenmektedir. Katılımcılar nostaljik olmasa da pratik bir yöntem olmuştur. Bu sayede daha fazla duyuru ve daha fazla aktif katılımcı sağlanmıştır. Çeşitli üç boyutlu programlarla oluşturulan sanal sergiler de eserlerin neredeyse içine girilecek kadar gerçekçi gösterimi iyi çekilmiş fotoğraflarla fiziki gezilip görülen sergilerle yaklaşık olarak aynı görüntü vermektedir. Pandemi ile beraber sanal sergiler çoğaldıkça bireysel ya da kurumlar tarafından oluşturulan çeşitli sergilerde internet ortamında yayılmıştır. Katılımcı sayıları giderek artarak çoğalmıştır ve izleyici sayısı dünya genelinde olduğu için fiziki ortamdaki izleyiciden daha fazla olabilmektedir. Posta maliyetleri kişileri fiziki ortamda kısıtladığı için sanatçılar

online sergileri tercih etmektedir. Posta sanatında maddi kaygı söz konusu olmadığı için eserler daha özgür şekilde sergi düzenleyicilerine teslim edilmektedir. Ray Johnson'un çalışmalarını halka açık olarak sergilemesi iletişim ve sergilemenin posta sanatı içinde ne kadar önemli olduğunun göstergesidir. Posta sanatının yıllarca devam edecek bir sanat hareketi olacağı öngörülmektedir.

Posta sanatı sergilerinde sergileme yöntemlerinde bir kural ve sınır olmadığı için birbirinden farklı sergileme çeşitlerine gidilmektedir. Bu düşünceden yola çıkarak çeşitli sergileme mekânları tercih edilmiştir. İnsanların yoğun olduğu sanatın halkla buluştuğu ortamlar tercih edilmektedir.

Sergilemeler özgür mekânlar, sokaklar, parklar, halka açık alanlar veya doğal ortamlar gibi herhangi bir kamusal alanda olabilir. Bu, izleyicileri sıradan bir sergi alanının dışına çıkaran ve sanat eserlerini beklenmedik yerlerde deneyimleme imkânı sağlayan bir yaklaşımdır.

Dış mekân ve özgür mekânlarda posta sanatı sergilemek, işlerin etkileşimini ve izleyiciyle olan ilişkisini değiştirebilir. İzleyiciler, günlük yaşamın içinde sanatla karşılaşarak, sanat eserlerine rastladıkların da sürpriz ve ilham yaşayabilirler. Aynı zamanda, bu sergileme biçimi, geleneksel galeri veya müze ortamlarının kısıtlamalarından bağımsız olarak sanatı daha geniş bir kitleye ulaştırabilir.

Dış mekân ve özgür mekânlarda posta sanatı sergilemek için sanatçılar, işlerini korumak ve sergilemek için yaratıcı yöntemler kullanabilirler. Örneğin, sanat eserlerini açık hava heykellerine dönüştürebilirler veya kamusal alanlara geçici enstalasyonlar oluşturabilirler. Ayrıca, fotoğraf veya video gibi dijital medya araçlarını kullanarak da posta sanatını belgeleyebilirler.

Sonuç olarak, posta sanatının sergilemeleri incelendiğinde sergilemeler mekân içinde daha çok tercih edilmiştir. Posta sanatı felsefesine baktığımız zaman galeri mantığına kapalı alanlara karşı olursa da bu küp mantığından marjinal birkaç fikir dışında sınırdan dışarı çıkılmadığı görülmüştür. Önemli bir kısmının kapalı mekânlardan çıkarak dış mekanlara ve özgür alanlara taşınması, yeni bir bakış açısı ve deneyim sunmaktadır. Bu yaklaşım, sanatı daha erişilebilir hale getirebilir, sıradan yaşamın içinde sanatsal deneyimler yaratırken, izleyicilerin sanatla etkileşimini değiştirir ve geleneksel sergileme pratiklerini sorgular. Aynı zamanda posta sanatının

bütünleştirici iletişim ruhunu da her yaştan her ırktan her kesimden insanların sanata ilgisini arttırarak iletişimin ortak dile dönüşmesini sağlar.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildikten sonra sanal ve fiziki sergilemeler üzerine bir posta sanatı sergisi düzenlenerek tez sürecinde birebir sergileme yöntemleri üzerinde deneyim kazanılmıştır.

ÖNERİLER

Bu tezin ortaya çıkış amacı posta sanatı ve posta sanatı sergilemelerine yönelik farkındalık oluşturmaktır. Bu amaç doğrultusunda geliştirilen proje kapsamında bazı üniversitelerin bu konudaki çabalarına rağmen hala köklü bir değişim ve farkındalığın oluşturulamadığı gözlemlenmiştir. Bu eksikliğin giderilebilmesi için daha fazla üniversitelerin mail art etkinlik ve sergileme yöntemlerinin geliştirilmesi önerilmektedir. Ülkemizde bugüne kadar üniversitelerin üstlenmiş olduğu bu rol posta sanatının gelişimine katkısı oldukça fazladır. Bu gelişimin göz ardı edilmemesi ve daha fazla projeler ile geliştirilerek devam ettirilmesinin katkısı kaçınılmaz olacaktır. Çeşitli bienal, sempozyum, kongreler ve festivaller düzenlenebilir. Bu sayede turizme katkısı sağlanabilir. Karşılıklı olarak ülkelerden sanatçılarla iletişime geçilip sanatçı programları düzenlenebilir ve farklı ülkeleri ziyaret etme fırsatı sağlanabilir. Fikir ve sanat alışverişinde önemli rol oynaması sağlanabilir. Üniversite öğrenci ve akademik personeliyle beraber ülke içinde ve dışın bir posta sanatı ağı oluşturulabilir.

Posta sanatında herhangi bir yaş sınırı söz konusu olmadığı için, üniversitelerin yanı sıra ilkokul, ortaokul ve lise gibi milli eğitim kurumlarında da görsel sanatlar eğitimi dersinde bir posta sanatı etkinliği planlanarak yurtiçi ve yurtdışındaki farklı kademelerdeki öğrencilerle posta sanatı sergileri ile iletişime geçilebilir.

Sergileme yöntemlerinde de klasik sergileme yöntemlerinin dışına çıkılması, halk ile iç içe sergilemeler planlanarak daha fazla dikkat çekici ve gözlemlenebilir olmasını sağlamak gerekmektedir. Örneğin; market, kasap, manav, pazar veya kuaför gibi daha fazla izleyiciye erişebilmesi için bu tür mekânlar düşünülebilir. Sanat ile iletişimi olmayan izleyicilerin dahi sanat çevresi içerisine dahil olmasını sağlayan

posta sanatı geniş kitlelere bu sayede hitap edebilir. Ayrıca küçük boyutlu eserlerin kullanımı sergilenecek mekânda daha fazla sanatçıya yer açmaktadır. Galeri kültüründen daha uzak, daha bağımsız bir ortam bu sayede oluşturulabilir. Hiyerarşik düzen, en çok eser satan sanatçı, galerinin gözde sanatçısı algıları da posta sanatı sayesinde yıkılır. Herkesin eseri eşit şartlarda sergilenmiş olur. Sanat takası ile posta sanatçıları aynı zamanda kendileri ya da başkalarının düzenlediği sergiler sayesinde koleksiyona sahip olur.

Bunların yanı sıra sanat eğitimi veren üniversitelerin dersleri içerisinde değerlendirilmesi önerilmektedir. Öğrencilerin posta sanatı uygulamaları içerisinde yer almaları için bilgilendirilmesi ve teşvik edilmesi sağlanmalıdır. Öğrencilere bu konuda farkındalık oluşturulması, posta sanatının sürdürülebilirliği ve sağlıklı bir şekilde uygulanabilirliği için oldukça önemlidir. Ayrıca öğrencilerin farklı sergileme düşünce tarzlarına olanak sağlanmalı yaratıcı fikirlerle beyin fırtınası yapabilmeleri sağlanmalıdır.

Ayrıca posta sanatı sergileri ile birçok kişinin ortak bir paydada buluşmalarına olanak sağlamaktadır. Ulusal ve uluslararası birçok platformda öğrencilerin ve bireylerin sosyal bir ağ içerisinde birbiriyle olan iletişime katkı olmaktadır. Bu bağlamda farklı kültürlerin buluştuğu sergiler, bienaller, festival ve çalıştaylar düzenlenerek bir ağın oluşması sağlanabilir. Türkiye’de posta sanatı sanatçıları bir araya getirecek bir sosyal platform kurulabilir. Karşılıklı fikir alışverişinde bulunulabilir.

Posta sanatında jüri değerlendirmenin olmaması, katılım için herhangi bir koşulun olmaması ve gönderilen her eserin sergilenmeye değer görülmesi posta sanatının en önemli özelliklerindendir. Bu sayede eser gönderen kişilerin eserinin kabul görmesi ve sergilenmesi kişinin olumlu yönde etkilenmesine neden olmaktadır. Eser gönderimine teşvik edilen bireyler oluşturulan katılımcı listelerinde kendi isimlerini gördüklerinde ve eserleri sergilendiğinde daha çok motive olarak başka etkinliklere de katılım sağlanmaktadır. Posta sanatında sorgulamadan herhangi bir kalıba sokmadan kabul görülen eserler toplumda bireyin daha aktif rol olmasına katkı sağlamaktadır. Bu da posta sanatının kişi üzerindeki terapi yönünü desteklemektedir. Asosyal veya toplumdan kendini dışlamış bireylerin sanata kazandırılması için posta sanatı projeleri önerilmektedir. Örneğin; hapishane, huzurevi, çocuk esirgeme kurumları ve iyileştirme merkezleri gibi alanlarda hem sergiler düzenlenip hem de

oradaki insanların katılımları sağlanabilir ve sergileme kısmında önerileri alınarak farklı sergilemelere gidilebilir. Kişilerin kendini iyi hissetmesine bir şeyler yapabildiklerini görmesine olanak sağlayabilir.

Ayrıca çeşitli kademelerdeki öğrencilerle posta sanatı kulüpleri oluşturularak sanat değiş-tokuşu yapılabilir. Öğrenciler bu şekilde koleksiyonculuğa teşvik edilebilir. Ayrıca hem ülke içinden hem ülke dışından arkadaşlar edinebilir sanat yoluyla iletişim kurabilirler. Resim derslerinde kartpostallar, resimli mektuplar ve posta sanatı ile ilgili bilgiler verilebilir çeşitli sergiler düzenleyerek bu katılım sürecinde görev ve sorumluluk verilebilir. Öğrenci fikirlerin bu yaratıcı sürece dahil olması beyin fırtınası ile ilginç sergileme fikirleri oluşturmaları sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akçakmak, H. B. (2021) *Budalaların şerefine Gürciyev ve performans*. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Akçura, G. (2009). *Türkiye sergicilik ve fuarcılık tarihi*, Tarih Vakfı, İstanbul.
- Anderson, S. (2021). Mail Art and Fluxus: An Antic Exhibition from 1982, Erişim Tarihi:24.05.2023 Erişim Adresi: <https://www.on-curating.org/issue-51-reader/mail-art-and-fluxus-an-antic-exhibition-from-1982.html>
- Ankara Filateli Derneği (1980). *On derste pulculuk*. Ankara: Filateli Derneği Yayınları.
- Antmen, A. (2008). *Yirminci yüzyıl batı sanatında akımlar*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Arda, Z. (2020). Resimli mektuplar üzerine Atalay, M.C (Ed.), *Posta Sanatı Kitabı* içinde (s.6). 1.Baskı. İstanbul: Gece Kitaplığı
- Artun, A. (2017). *Mümkün olmayan müze*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Atalay, C. M. (2016). Yaratıcı bir teknik olarak posta sanatının mail art zayıf ve güçlü yanları. *International Thessaloniki Art Design Symposium* Yunanistan, Selanik, 03.03.2016
- Atalay, C. M. (2020) (ed). *Posta sanatı kitabı*,1.Baskı, Ankara: Gece Kitaplığı.
- Atalay, C. M. (Ekim, 2018). Kâğıt üzerine yapılan çalışmaların, görsel sanatçılara katkıları. *Uluslararası Güzel Sanatlar Sempozyumu*. İstanbul. Erişim Adresi:https://www.academia.edu/45050591/KA%C4%9EIT_%C3%9CZER%C4%B0NE_YAPILAN_%C3%87ALI%C5%9EMALARIN_G%C3%96RSEL_SANAT%C3%87ILARA_KATKILARI

- Atalay, M. C. & Gürses, B. (Kasım, 2016). Yükseköğretim sanat eğitiminde posta sanatı uygulamaları. Cumhuriyetin ışığında *Yükseköğretimde Sanat Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*. Ankara.
- Başbuğ, F. (2020). Posta sanatı projeleri ve sergileri üzerine. Atalay, M.C (Ed.), *Posta Sanatı Kitabı* içinde (s. 171-189). 1.Baskı. İstanbul: Gece Kitaplığı
- Boratav, O. & Gürdal, N. (2016). 1980 sonrası sergileme. *Art-Sanat Dergisi*. 0 (6), 169-183. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuarts/issue/24947/263344>.
- Boyraz, B. (2019). Türkiye'de kültürel etkileşim platformları olarak posta sanatı etkinlikleri. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 3(2). 171-189. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ysbed/issue/49872/549992>.
- Boyraz, B. (2021). Avrupa müzelerinde kullanılan güncel sergileme teknolojileri üzerine bir araştırma. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*. 2(8):532-562. doi:10.26677/TR1010.2019.198.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). Bilimsel araştırma yöntemleri. 2. Baskı. Pegem.
- Demir, Ç. (2008). Günümüz sergileme tasarımı, türleri ve Londra'dan Sergileme tasarımı örnekleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*. 1 (2).51- 65. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/192605>.
- Duman, G.S. (2016). Sanatçıların birer sanat eseri niteliğindeki resimli mektupları. *Gaia Dergi*. Erişim Adresi: <https://gaiadergi.com/sanatcilarin-birer-sanat-eseri-niteligindeki-resimli-mektuplari/>.
- Duran, E.M. (2020). Posta sanatında sergileme biçimlerine bir bakış. Atalay, M.C (Ed.), *Posta Sanatı Kitabı* içinde (s. 171-189). 1.Baskı. İstanbul: Gece Kitaplığı
- Erbay, M. (2011). *Müzelerde sergileme ve sunum tekniklerinin planlanması*. 1.Baskı. İstanbul: Beta Yayınları.
- Espin, J. (2022.07.11). The McLennan mail art (Blog Yazısı) Erişim Adresi: <https://www.postalmuseum.org/blog/mclennan-mail-art/>

- Friedman, K. (1984). Mail art history: the fluxus factor. Erişim Tarihi: 16.11.2022
Erişim Adresi: <https://artpool.hu/MailArt/chrono/1984/FluxusFactor.html> sitesinden
erişildi.
- Galeri Selvin, Mail Art Project (1995). 10th Contemporary art. Ankara: Selvin Galerî Yayınları.
- Garmaner, S. (1997), *1960 sonrası sanat akımlar, eğilimler, gruplar, sanatçılar*, Kabalcı, İstanbul
- Graf, M.ve Güney, A. (2022) (ed). *Kültür sanat yönetim*, 1. Baskı, İstanbul: Ketebe
- Gül, İ.M. ve Boyraz, B. (2021). Posta sanatı ve gelişim evreleri üzerine güncel bir değerlendirme. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(2), 94-103.
Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ysbed/issue/69391/1034664>.
- Gümüšoğlu, F. (2021). *Samuel Noah Kramer'den Muazzez İlmiye Çığ'a Çivi Yazılı Mektuplar*. İstanbul: Türkiye İş Kültür Yayınları.
- Güzel, A. (25.01.2023). Artık herkes küratör!. (Blog Yazısı). Kategori: 9. Sayı, HEADLINE, News. Erişim Adresi. <https://artdogistanbul.com/artik-herkes-kurator/>
- Ives, L. (2020) In 1971, both the usps and the term “mail art” were born. (Blog Yazısı). Erişim Tarihi: 16.11.2022. <https://www.artnews.com/art-in-america/features/history-of-usps-mail-art-1234571946/>
- Johnson, R. (1964). *The paper snake. the something else press*. New York.
- Kuruçay, Aktaş, K. (2022). Bir iletişim aracı olarak posta sanatı (mail art). *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 12 (3),
- Kuruçay, B. (2019). Plastik sanatlarda pulun evsizlik olgusu. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü. Ankara. (Tez No.564471)
- Locker, P. (2013). *Stant tasarımı ve sergileme* (S. Haskatar Çev.). Literatür Yayınları. Turani, A. (1999). Dünya Sanat Tarihi.7. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Madzoski,V. (2019). *Küratörlük. Korunma ve kapatmanın diyalektiği*. (Çev.Mine Haydaroglu). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Muraz, Ö. (2009). Nur Koçak'ın pop sanat, foto-gerçekçilik, feminist sanat ve posta sanatı içerisinde incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. (Tez No.241447)
- Nuran, B. (2016). İstanbul'da yer alan sanat galerilerinin yer seçim kriterleri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul. Erişim Adresi:https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/625118/yokAcikBilim_10108633.pdf?sequence=-1
- O'Doherty, B. (2013). *Beyaz küpün içinde: galeri mekânının ideolojisi*. (Çev. Ahu Antmen). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Otman, E. (2017). Eskimeyecek dost: mektup. PTT Life Dergisi. Sayı: 5(4). 6-90. Erişim Adresi:https://www.ptt.gov.tr/Lists/Yayinlarimiz/Attachments/9/Ptt_Life_5.pdf
- Pekmezci, H. (2017). Sanat müzelerinde eser sunumu-sergileme yöntemleri. (Köşe Yazıcı) Sanattan Yansımalar. Erişim Tarihi: 17.12.2022. Erişim Adresi: <https://www.sanattanyansimalar.com/yazarlar/hasan-pekmezci/sanat-muzelerinde-eser-sunumu-sergileme-yontemleri/1457/>
- Perec, G. (2020). *Mekân feşmekân*. (Çev: A. Erkay), Everest Yayınları.
- PTT Genel Müdürlüğü, *Geçmişten Günümüze Posta*, Cem Web Ofset Sanayi, Ankara 2007.
- PTT Life Dergisi (2016). Sayı: 4 Erişim Adresi: https://www.ptt.gov.tr/Lists/Yayinlarimiz/Attachments/9/Ptt_Life_4.pdf
- PTT Life Dergisi (2017). Sayı: 5 Erişim Adresi: https://www.ptt.gov.tr/Lists/Yayinlarimiz/Attachments/9/Ptt_Life_5.pdf
- Stallabrass, J. (2021) Sanat A.Ş.: çağdaş sanat bir tarihçe, (Çev. Esin Soğancılar). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tanyeli, U., Sözen, M. (2010) *Sanat kavramları terimleri sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Taşçıoğlu, M. (2020), *Bir görsel iletişim platformu olarak mekân, mekânın özü: dünden bugüne mekânda iz bırakma*. Ankara: Dost Kitabevi.

Wellen. (1994). Ray johnson. (Blog Yazısı). Erişim Tarihi: 8.12.2022 Erişim Adresi: http://www.mailart.be/ray_johnson.html

İnternet Kaynakları

<https://argonotlar.com/arsivden-belgeye-belgeden-sanat-pratigine/>

<https://icom.museum/en/news/icom-announces-the-alternative-museum-definition-that-will-be-subject-to-a-vote/>

<https://journalpanorama.org/wp-content/uploads/2019/11/Kienle-Bridging-the-Distance.pdf>:

<https://www.mailartexhibition.org/mail-art>

<https://www.mamco.ch/en/1579/Mail-Art>

<http://pierrebruneau.ca/en/postal-art-the-retrospective/>

https://www.ptt.gov.tr/Sayfalar/Kurumsal/Hakkimizda.aspx#ptt_tarihce

<https://www.ptt.gov.tr/Lists/Yayinlarimiz/Attachments/5/pttlife-upu-ozel.pdf>

<https://www.ptt.gov.tr/Lists/Yayinlarimiz/Attachments/2/kitap-gecmistengunumuze.pdf>

<https://www.ptt.gov.tr/Lists/Yayinlarimiz/Attachments/2/kitap-gecmistengunumuze.pdf>

<http://www.rayjohnson.org/Ray-Johnson-The-Present-of-Mail-Art/>

<https://sozluk.gov.tr/?q=posta+&aranan>

<https://www.tdk.gov.tr/icerik/basindan/tarih-boyunca-turkce-sozlukler-sergisi-acildi/>